

BOSNA I HERCEGOVINA
DRŽAVNA REGULATORNA KOMISIJA
ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU

IZVJEŠTAJ O RADU 2020

Bosna i Hercegovina
**DRŽAVNA REGULATORNA KOMISIJA
ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU**

**IZVJEŠTAJ O RADU
DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU
U 2020. GODINI**

Tuzla, decembar 2020. godine

Izvještaj o radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju slijedi pristup izvještavanja regulatornih tijela u Evropskoj uniji i zahtjeve Energetske zajednice, sa prilagođavanjima koja izražavaju specifičnosti regulatornog okvira u Bosni i Hercegovini.

Mole se korisnici Izvještaja da prilikom upotrebe podataka obavezno navedu izvor.

Sadržaj

1.	UVOD.....	1
2.	SASTAV I ORGANIZACIJA RADA DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE.....	3
3.	KLJUČNE AKTIVNOSTI	7
3.1	Pravila i dokumenta DERK-a.....	7
3.2	Dokumenta koja odobrava DERK	17
3.3	Postupci licenciranja	23
3.4	Praćenje aktivnosti licenciranih subjekata	25
3.5	Tehnički aspekt rada elektroenergetskog sistema	27
3.6	Postupci određivanja tarifa.....	32
3.7	Tržište električne energije	36
3.8	Energetska statistika.....	47
3.9	Sudski i drugi sporovi	50
3.10	Ostale ključne aktivnosti	52
4.	AKTIVNOSTI U MEĐUNARODNIM INSTITUCIJAMA.....	57
4.1	Energetska zajednica.....	57
4.2	Regionalna asocijacija energetske regulatora – ERRA	62
4.3	Asocijacija mediteranskih energetske regulatora – MEDREG.....	64
4.4	Vijeće evropskih energetske regulatora – CEER.....	65
4.5	Međunarodna konfederacija energetske regulatora – ICER.....	65
4.6	Međuregionalna saradnja	67
5.	REVIZIJSKI IZVJEŠTAJ	69
6.	OSNOVNI PRAVCI AKTIVNOSTI U 2021. GODINI	71
PRILOZI		
A:	Osnovni podaci o elektroenergetskom sistemu Bosne i Hercegovine	75
B:	Karta elektroenergetskog sistema Bosne i Hercegovine	77
C:	Bilansne veličine elektroenergetskog sektora Bosne i Hercegovine.....	79
D:	Elektroenergetski pokazatelji Bosne i Hercegovine	81
E:	<i>Acquis</i> Energetske zajednice	83

1. UVOD

Pojava novog koronavirusa, SARS-CoV-2, koji je uzrokovao pandemiju bolesti COVID-19, učinila je da 2020. godina bude jedna od najizazovnijih godina u novijoj historiji svijeta. Bila je to godina u kojoj su se u svim domenima života preispita(va)le navike i uvjerenja, odnosi i očekivanja. Čovječanstvo je bilo prinuđeno da u uvjetima mnogih nepoznanica (na)uči mnoštvo novih stvari i testira sve svoje sfere o tome koliko smo jaki i spremni da se prilagodimo svemu što život stavi pred nas.

Kroz sličan preobražaj prolazio je i elektroenergetski sektor, globalno i lokalno. Poslovni procesi u sektoru prilagođavani su novim okolnostima i provedeni uz poštivanje epidemioloških mjera koje su povodom pandemije COVID-19 utvrđivali nadležni organi. Obustavljena su isključenja električne energije po osnovu dugovanja kao i obračun zateznih kamata, reducirano je trajanje planskih isključenja, prilagođen je način naplate, očitavanja potrošnje vršena su dvomjesečno (uz korištenje metode procjene) kako bi neposredni kontakti bili svedeni na najmanju moguću mjeru, primjenjivane su pojačane epidemiološko-zaštitne mjere itd. U periodima izraženog širenja koronavirusa, pojedini ključni operativni procesi organizirani su u tzv. zatvorenim ciklusima u izolaciji, koji su trajali deset do 14 dana.

I u ovim uvjetima značaj daljnje reforme sektora i energetske tranzicije nije umanjen. U Bosni i Hercegovini (BiH) na svim administrativnim nivoima, a prema ustavnim nadležnostima, u narednom periodu neophodan je nastavak usklađivanja zakonodavstva o energiji s pravnom stečevinom Evropske unije (EU), integrirani razvoj energetske i klimatske politike, te provođenje reforme sektora energije.

Tokom 2020. godine Državna regulatorna komisija za električnu energiju (DERK) nastavila je svoju misiju regulatora u sektoru, razvijajući uvjete za slobodnu trgovinu i pouzdano snabdijevanje električnom energijom, uz poštovanje međunarodnih sporazuma, domaćih zakona, odgovarajućih evropskih uredbi i direktiva, kao i drugih pravila o unutrašnjem tržištu električne energije. DERK je i u protekloj godini saradivao sa velikim brojem institucija Bosne i Hercegovine, njenih entiteta i Distrikta, kao i brojnim međunarodnim institucijama čiji rad utječe ili se odnosi na reguliranje tržišta električne energije. U uvjetima pandemije COVID-19 DERK je svoje jurisdikcije i odgovornosti obavljao uz neminovna i potrebna prilagođenja koja nisu smanjila efikasnost rada.

I pored svih izazova koje je donio novi koronavirus, elektroenergetski sistem BiH je u toku 2020. godine radio stabilno i bez većih problema. Svim korisnicima sistema je omogućen funkcionalan rad prema definiranim standardima kvaliteta. Kupci su imali sigurno snabdijevanje, što je bilo od posebnog značaja u okolnostima pandemije.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju (DERK) je nezavisna institucija Bosne i Hercegovine, koja djeluje u skladu sa principima objektivnosti, transparentnosti i ravnopravnosti, i ima jurisdikcije i odgovornosti nad prijenosom električne energije, operacijama prijenosnog sistema i međunarodnom trgovinom električnom energijom, kao i nad proizvodnjom, distribucijom i snabdijevanjem električnom energijom kupaca u Brčko Distriktu BiH.

DERK je neprofitna institucija i finansira se iz regulatornih naknada koje plaćaju licencirani subjekti.

Tokom 2020. godine realizirano je više ugovora o izgradnji, rekonstrukciji i sanaciji prijenosnih objekata. Početkom oktobra 2020. godine u pogon je puštena nova trafostanica TS 110/30 kilovolti (kV) Podveležje, izgrađena radi priključenja vjetroelektrane Podveležje instalirane snage 48 megavata (MW), čije puštanje u probni rad se očekuje početkom 2021. godine. Generator G2 u hidroelektrani HE Dubrovnik je od 2. marta 2020. godine dalekovodom DV 220 kV Trebinje – HE Dubrovnik 2 ponovo direktno priključen na elektroenergetski sistem BiH, nakon sanacije svih oštećenja koja su nastala 10. januara 2019. godine tokom tragičnog požara. Nakon završene sanacije kvara, 7. septembra 2020. godine pušten je u pogon dalekovod DV 220 kV Prijedor 2 – Jajce 2.

U protekloj godini proizveden je 15.391 gigawatsat (GWh) električne energije, što je 683 GWh, odnosno 4,3% manje nego u 2019. godini. Hidrološki lošija godina rezultirala je proizvodnjom od svega 4.276 GWh u hidroelektranama, što je 24,3% manje u odnosu na prethodnu godinu. S druge strane, proizvodnja u termoelektranama zabilježila je povećanje od 8,6%, dostižući iznos od 10.443 GWh. Prve dvije vjetroelektrane priključene na prijenosni sistem, Mesihovina i Jelovača, tokom 2020. godine u mrežu su injektirale 262 GWh. Proizvodnja u manjim obnovljivim izvorima (male hidroelektrane, vjetroelektrane priključene na distributivni sistem, solarne i elektrane na biogoriva) zabilježila su smanjenje od 25,6% i iznosila je 399 GWh, što je rezultat značajnog pada proizvodnje u malim hidroelektranama. U elektranama industrijskih proizvođača proizvedeno je 10,15 GWh.

Ukupna potrošnja električne energije iznosila je 11.330 GWh, što je 8,1% manje nego prethodne godine. Potrošnja kupaca priključenih na prijenosni sistem smanjena je čak 49,2% i iznosila je 890 GWh, dok je distributivna potrošnja neznatno (1,5%) smanjena i iznosila je 9.993 GWh.

Maksimalno opterećenje elektroenergetskog sistema u protekloj godini od 1.804 MW zabilježeno je u četrnaestom satu 2. decembra, što je manje od historijskog maksimuma od 2.207 MW iz osamnaestog sata 31. decembra 2014. godine. Minimalno opterećenje od 605 MW zabilježeno je u četvrtom satu 25. maja 2020. godine, što je najmanja vrijednost u nekoliko prethodnih decenija.

Ukupna električna energija na prijenosnoj mreži iznosila je 18.128,7 GWh, što je 0,71% manje nego u 2019. godini. Prijenosni gubici iznosili su 317,2 GWh, odnosno 1,75% od ukupne energije u prijenosnom sistemu. Nastavljen je trend smanjenja distributivnih gubitaka, koji su iznosili 912,6 GWh ili 9,13% u odnosu na bruto distributivnu potrošnju, što je najniži nivo u historiji elektroenergetskog sektora Bosne i Hercegovine.

U 2020. godini izvezeno je 5.543 GWh električne energije, što je 5,7% manje nego u prethodnoj godini. I uvoz je smanjen za značajnih 29,9% i iznosio je 1.496 GWh.

2. SASTAV I ORGANIZACIJA RADA DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE

Državnu regulatornu komisiju za električnu energiju je osnovala Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine donošenjem Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH i imenovanjem članova Komisije.

Članovi Komisije iz Federacije Bosne i Hercegovine su:

- Suad Zeljković, sa mandatom od pet godina (od 11. juna 2016. godine), i
- Nikola Pejić, sa drugim mandatom od pet godina (od 11. juna 2016. godine).

Član Komisije iz Republike Srpske je

- Branislava Milekić, sa mandatom od pet godina (od 5. augusta 2020. godine).

Do izbora gospođe Milekić, funkciju člana Komisije obavljao je Milorad Tuševljak.

Od uspostave Državne regulatorne komisije za električnu energiju njeni članovi se na ravnopravnom osnovu rotiraju na funkciji predsjedavajućeg svake godine. Ovu funkciju do 30. juna 2020. godine je obavljao Suad Zeljković. Nikola Pejić aktuelni je predsjedavajući Komisije do 30. juna 2021. godine.

DERK je Zakonom uspostavljen kao nezavisna i neprofitna institucija Bosne i Hercegovine, uz obavezu djelovanja u skladu sa principima objektivnosti, transparentnosti i ravnopravnosti. Navedeni principi ugrađeni su u sva akta DERK-a i provode se u svim postupcima. Takav način rada uvažava međunarodne primjere dobre prakse i u najvećoj mogućoj mjeri je usaglašen sa *Smjernicama Sekretarijata Energetske zajednice o nezavisnosti nacionalnih regulatornih tijela*. Ugrađena u pravila i permanentno praktično primjenjivana nezavisnost Državne regulatorne komisije pokazuje se i dokazuje u svim sferama, uključujući političku, pravnu, sociološku i finansijsku dimenziju.

Energetski propisi Evropske unije (EU), koji putem mehanizama uspostavljenih prema Ugovoru o uspostavi Energetske zajednice postaju obavezujući i za Bosnu i Hercegovinu, posebno naglašavaju korelaciju regulatorne nezavisnosti i provođenja reformi, te uvode povećana ovlaštenja i pojačavaju nezavisnost regulatora, naročito u nadzoru tržišta i sankcioniranju netržišnog djelovanja.

U skladu sa Zakonom, temeljne odredbe o nadležnosti, organizaciji i načinu rada, finansiranju, transparentnosti rada i zaštiti povjerljivih informacija regulira *Statut Državne regulatorne komisije za električnu energiju*, donesen 2003. godine, neposredno po osnivanju DERK-a, uz izmjene iz 2004. i 2009. godine. U decembru 2017. godine donesena je *Odluka o izmjeni Statuta* kojom se decidirano propisuje isključiva organizacijska i protokolarna funkcija predsjedavajućeg Komisije, bez ikakvih dodatnih ovlaštenja u predstavljanju, zastupanju ili donošenju odluka u odnosu na druga dva člana Komisije. Konzekventno tome se izbjegava prekomjerni formalizam daljnje prijave izmjene

podataka u statističkim, poreznim i drugim registrima prilikom rotiranja članova Komisije na položaju predsjedavajućeg.

Rad Državne regulatorne komisije za električnu energiju organiziran je u četiri sektora:

- Sektor za tarife i tržišta,
- Sektor za licence i tehničke poslove,
- Sektor za pravne poslove, i
- Sektor za finansijsko-administrativne poslove.

U funkciji efikasnijeg obavljanja poslova u DERK-u se po potrebi uspostavljaju tematski radni timovi, u čijem radu učestvuju zaposlenici iz različitih sektora.

Tokom 2020. godine izvršena su prilagođenja rada Državne regulatorne komisije za električnu energiju okolnostima izazvanim pandemijom bolesti COVID-19. Prije svega na minimum je sveden broj fizičkih sastanaka i službenih putovanja, a kontakti putem različitih internet komunikacijskih platformi postali su dominantni. U vrijeme primjene *Odluke o organizaciji rada tokom vanrednih okolnosti uzrokovanih novim koronavirusom*, u periodu od marta do maja 2020. godine, omogućen je rad od kuće, uz korištenje komunikacijskih alata. Sve aktivnosti DERK-a provedene su uz poštovanje epidemioloških mjera koje su povodom pandemije COVID-19 utvrđivali nadležni organi.

Novi, prilagođeni uvjeti rada i intenzivirana digitalna komunikacija putem interneta naglasili su značaj povećanja zaštite informacijsko-komunikacijskih sistema. U cilju adekvatne zaštite ovih sistema i unapređenja sigurnosti cyber prostora, DERK je tokom 2020. godine nabavio dio namjenske opreme, kao i softver za prevenciju, detekciju i zaštitu u cyber prostoru. Nabavka potrebnih sredstava bit će nastavljena i u narednoj godini.

Sredstva elektronske komunikacije korištena su i za nadgradnju znanja i iskustva, odnosno jačanje stručnih kapaciteta, čime DERK prati zahtjeve regulatorne prakse. Nova znanja sticana su na različitim strukovnim savjetovanjima, konferencijama i tematskim seminarima. Sistematičnost obuke radi kontinuiranog usklađivanja znanja, vještina i prakse sa potrebama i očekivanjima institucije ostvaruje se i kroz stručne radionice Sekretarijata Energetske zajednice, obrazovne programe Regionalne asocijacije energetskih regulatora (ERRA), Asocijacije mediteranskih energetskih regulatora (MEDREG) i Vijeća evropskih energetskih regulatora (CEER), te seminare Direkcije za evropske integracije, koji su u funkciji pristupanja i integracije BiH u EU.

Poseban doprinos stručnom usavršavanju u 2020. godini dali su Američka agencija za međunarodni razvoj (USAID) kroz regionalne inicijative i *USAID Projekat asistencije energetskom sektoru* (USAID EPA), u okviru kojih je organizirano više edukacijskih radionica različitog tematskog sadržaja.

Izveštaj o radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju u 2019. godini dostavljen je Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine i Ministarstvu vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH 9. aprila 2020. godine.

Izveštaj je razmatran na sjednicama oba doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, na 9. sjednici Predstavničkog doma, 10. juna 2020. godine, i na 10. sjednici Doma naroda, 21. jula 2020. godine.

DERK će i dalje biti posvećen osiguranju kontinuiranog profesionalizma osoblja kroz već afirmirane ali i kroz nove metode obuke, te upotrebu savremene tehničke opreme. Opravdanost ovakvog opredjeljenja potvrđuje i informatička, komunikacijska i prezentacijska kompetencija većeg broja pojedinaca da svoja znanja i iskustva uspješno izlažu na domaćim i međunarodnim strukovnim skupovima.

Pored stručnog usavršavanja svojih zaposlenika, Državna regulatorna komisija za električnu energiju je na adekvatan način informirala i prenosila iskustva iz regulatorne prakse zaposlenicima reguliranih kompanija, a učestvovala je i u stručnom usavršavanju osoblja drugih regulatornih tijela u regiji. DERK je, također, pružao kvalitetne stručne informacije o energetske sektoru i njegovoj reformi, ne samo specijalistima iz sektora nego i široj javnosti.

U radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju nastaju velike količine raznovrsne dokumentacije. Broj dokumenata i informacija je u stalnom porastu. Čuvanje, vrednovanje, izlučivanje i zaštitu registraturske građe DERK kao njen stvaralac organizira pod stručnim nadzorom Arhiva Bosne i Hercegovine. Ovakva kooperacija omogućava da se ovi procesi odvijaju po strukovnim principima, znanjima i preporukama i kroz međusobno upoznavanje dviju institucija.

U izvještajnom periodu DERK je koristio mogućnost da u svom radu primijeni savremeni način organizacije uredskog poslovanja, te je, uz poštovanje propisanih standarda i pravila Vijeća ministara BiH, nastavio vođenje elektronskog protokola. Pored efikasnog unosa i pretraživanja, kao i pohranjivanja velikog broja dokumenata u digitalnom obliku, uvedeni sistem je stvorio pretpostavke za savremeno upravljanje poslovnim procesima, kao i za integraciju sa drugim poslovnim sistemima. Pri tome se vodi računa o dobroj praksi koju u izvještajima o reviziji učinka preporučuje Ured za reviziju institucija Bosne i Hercegovine.

Prepoznajući važnost slobodnog pristupa informacijama, kao suštinskog obilježja transparentnog i odgovornog rada bilo kojeg javnog organa, i ostajući opredijeljen da trajno djeluje u tom pravcu, DERK omogućava široj javnosti puni uvid u rad i procese odlučivanja, ne zadržavajući se samo u okvirima obaveza na ovom polju koje stipulira *Zakon o slobodi pristupa informacijama u Bosni i Hercegovini*. Ova svoja nastojanja DERK realizira pravovremenim objavljivanjem svih relevantnih informacija na zvaničnoj internet prezentaciji, ali i u pisanim medijima, kroz prezentacije nacrtu svojih akata, te obavijesti i pozive javnosti da učestvuje u njihovom kreiranju.

Pored proaktivnog djelovanja kao općeprihvaćenog standarda u radu, DERK djeluje i reaktivno, postupajući u zakonom predviđenim rokovima po podnijetim zahtjevima za pristup informacijama, polazeći od stava da javni interes u svakom

konkretnom slučaju mora imati prevagu u odnosu na ograničenja koja predviđa navedeni Zakon i privatne interese bilo koje vrste. Tokom 2020. godine, DERK-u nije upućen niti jedan zahtjev za pristup informacijama.

DERK ispunjava i ostale obaveze koje nalaže *Zakon o slobodi pristupa informacijama u Bosni i Hercegovini*, te Instituciji Ombudsmena za ljudska prava BiH dostavlja potrebne izvještaje.

Komunikacija s javnošću ima značajnu ulogu u kreiranju percepcije društva, odnosno načina razumijevanja djelovanja svih institucija od strane javnosti. Poseban značaj način komuniciranja ima u vremenu reformskih procesa i strukturalnih promjena. Proces liberalizacije sektora, deregulacije i otvaranja tržišta električne energije nužno zahtjeva kako pravovremeno informiranje javnosti o ključnim fazama tako i kontinuiranu komunikaciju i edukaciju svih ključnih aktera o reformi i načinu funkcioniranja sektora u cjelini.

Dobra je praksa regulatornih komisija u sektoru energije da provode aktivnosti komunikacije s javnošću kako bi objasnile i pojasnile promjene koje donosi liberalizacija sektora i otvaranje tržišta. Shodno tome i u Bosni i Hercegovini Državna regulatorna komisija za električnu enegiju (DERK), Regulatorna komisija za energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine (FERK) i Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske (RERS), kao nepristrasne organizacije koje regulirajući odnose u sektoru i na tržištu energije štite interese kupaca, imaju jednu od ključnih uloga u podizanju svijesti javnosti o promjenama u sektoru i aktivnostima regulatora u procesu liberalizacije.

3. KLJUČNE AKTIVNOSTI

Tokom 2020. godine Državna regulatorna komisija za električnu energiju održala je 18 redovnih sjednica, 33 interna sastanka i organizirala devet javnih rasprava, od čega je osam imalo opći, a jedna formalni karakter.

U izvještajnom periodu, na transparentan način i uz vođenje adekvatnih javnih rasprava, u kojima su pored subjekata iz elektroenergetskog sektora svoje komentare mogli davati i zainteresirani članovi javnosti, Komisija je provodila aktivnosti na usvajanju i odobravanju niza dokumenata, određivanju tarifa, izdavanju licenci, i realizirala druge aktivnosti od kojih su najznačajnije grupisane u područja navedena u nastavku.

Otvorenost prema javnosti kroz konsultacije i komunikaciju sa svim zainteresiranim članovima stručne ali i šire javnosti je temeljna orijentacija Komisije koja pomaže provjeri ispravnosti predloženih rješenja prije njihovog konačnog usvajanja. Praksu međusobne razmjene pribavljenih komentara javnosti, u istim ili sličnim postupcima, primjenjuju sva tri regulatorna tijela koja djeluju u energetsom sektoru Bosne i Hercegovine.

3.1 Pravila i dokumenta DERK-a

Cjelovitost i transparentnost veleprodajnog tržišta

Električna energija, proizvedena u elektranama, prije nego što bude isporučena krajnjem kupcu, često se kupuje i prodaje više puta na veleprodajnom tržištu. Te transakcije električne energije se uobičajeno odvijaju u velikim količinama i uključuju proizvođače energije, trgovce, snabdjevače, velike kupce energije, pa čak i investicijske banke. Na sličan način se trguje i prirodnim gasom. U Evropi je nekoliko stotina kompanija uključeno u trgovinu na veliko električnom energijom i gasom, koje na tržištu svakodnevno obavljaju preko deset hiljada transakcija.

Veleprodajne cijene su vrlo osjetljive na raspoložive mogućnosti proizvodnje i prijenosa, jer se energija mora proizvesti kad je to potrebno. Na cijene može utjecati širenje lažnih podataka o raspoloživosti tih mogućnosti ili smanjenje proizvodnje.

Budući da se velikim količinama energije trguje i preko granica, tradicionalno je teško otkriti eventualne manipulacije cijenama ove vrste, jer nacionalni regulatori nisu imali pristup prekograničnim podacima. Kao odgovor na ove činjenice, u Evropskoj uniji donesena je *Uredba (EU) br. 1227/2011 Evropskog parlamenta i Vijeća od 25. oktobra 2011. o cjelovitosti i transparentnosti veleprodajnog tržišta energije (REMIT)*. Ova uredba uvodi jedinstveni evropski okvir na veleprodajnim tržištima za:

Na redovnim sjednicama razmatraju se i utvrđuju akta iz regulatorne nadležnosti u skladu sa zakonom propisanim ovlaštenjima, a na internim sastancima se razmatraju pitanja i usvajaju akti organizacijsko-administrativne prirode.

U cilju pribavljanja komentara zainteresiranih lica i javnosti na pravila i propise, ili bilo koji drugi dokument, DERK organizira opću javnu raspravu. U cilju rješavanja tehničkih pitanja u toku postupka i obrade proceduralnih ili suštinskih pitanja, održava se tehnička javna rasprava. U cilju utvrđivanja odlučujućih činjenica na osnovu kojih bi DERK mogao riješiti spor ili određene zahtjeve, održava se formalna javna rasprava.

Redovne sjednice i sve vrste javnih rasprava su otvorene za javnost.

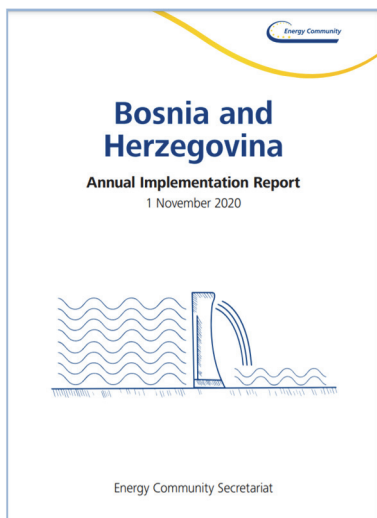
- Definiranje zloupotrebe tržišta u pogledu manipulacije tržištem, pokušaja manipulacije tržištem i trgovanja na temelju povlaštenih informacija,
- Uvođenje eksplicitne zabrane zloupotrebe tržišta,
- Osnivanje novog okvira za nadzor veleprodajnih tržišta u cilju otkrivanja i sprečavanja manipulacije tržištem i trgovanja na temelju povlaštenih informacija, i
- Definiranje zabrana i provođenja kažnjavanja na nacionalnom nivou u slučaju otkrivanja zloupotrebe tržišta.

REMIT se odnosi na sve tržišne učesnike čije aktivnosti utječu na veleprodajna tržišta energije, odnosno na sva fizička ili pravna lica (uključujući i operatore prijenosnih sistema) koja obavljaju ili provode trgovačke transakcije na jednom ili više veleprodajnih tržišta energije. Ovoj uredbi podliježu svi učesnici na tržištu koji imaju sjedište u bilo kojoj zemlji Evropske unije, kao i učesnici koji imaju sjedište u zemljama izvan EU, ukoliko trguju ili daju naloge za trgovinu na jednom ili više tržišta unutar EU.

Odlukom Ministarskog vijeća 29. novembra 2018. godine, u *acquis* Energetske zajednice je uključena *Uredba (EU) o cjelovitosti i transparentnosti veleprodajnog tržišta energije*, uz potrebna prilagođenja pravnom okviru Energetske zajednice i definiranje obaveze da ista bude implementirana do 29. maja 2020. godine.

Povodom obaveza koje za nacionalna regulatorna tijela definira REMIT, ističe se da nadležnosti DERK-a, shodno članu 4.2. tačka k) Zakona o prijenosu, regulatoru i operateru sistema električne energije u Bosni i Hercegovini, uključuju stvaranje i održavanje konkurentnih tržišta, te prevenciju i kažnjavanje pohlepnog, odnosno protivkonkurentnog ponašanja. Polazeći od obaveza nacionalnih regulatornih tijela statuiranih ovom Uredbom, a na temelju navedenih zakonskih ovlaštenja, DERK je tokom 2019. godine pokrenuo aktivnosti na transpoziciji i implementaciji REMIT-a u oblasti električne energije. U tom smislu pripremljen je i objavljen prevod prilagođene Uredbe na jezike koji su u službenoj upotrebi u Bosni i Hercegovini. Sredinom decembra 2019. godine usvojen je *Nacrt odluke o transponiranju Uredbe o cijelovitosti i transparentnosti veleprodajnog tržišta energije*, kojom se normiraju način i rokovi transponiranja i implementacije dijela navedene Uredbe koje su u nadležnosti DERK-a.

Cijeneći nadležnosti Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, te naročito potrebu koordinacije aktivnosti između Konkurencijskog vijeća BiH i DERK-a zbog komplementarnih nadležnosti u oblasti tržišta električne energije, Državna regulatorna komisija je pozvala navedene institucije da do kraja januara 2020. godine dostave komentare i sugestije na Nacrt odluke.

*Državna regulatorna komisija za električnu energiju (DERK) nastavila je proaktivno implementirati *acquis*. Ovo zaslužuje posebno priznanje imajući u vidu da je DERK jedini regulator Ugovornih strana Energetske zajednice čija postavka nije u skladu sa zahtjevom Trećeg paketa o jedinstvenom regulatornom tijelu za električnu energiju i gas. DERK je usvojio Pravila za rad mreža i jedini je regulator u Ugovornim stranama koji je ispunio obavezu objavljivanja kriterija na osnovu kojih se mogu dozvoliti odstupanja od ovih pravila. DERK također prednjači u transponiranju i implementaciji REMIT Uredbe.*

Iz Godišnjeg izvještaja o implementaciji Sekretarijata Energetske zajednice, Beč, 1. novembar 2020.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je 12. februara 2020. godine usvojila *Odluku o transponiranju Uredbe o cjelovitosti i transparentnosti veleprodajnog tržišta energije*, kojom se normiraju načini i rokovi transponiranja i implementacije dijela prilagođene REMIT Uredbe koji je, shodno navedenom Zakonu, u nadležnosti DERK-a.

U skladu sa ovom Odlukom, DERK je 11. marta 2020. godine utvrdio *Nacrt pravilnika o cjelovitosti i transparentnosti veleprodajnog tržišta električne energije*. DERK je izvršio konsultacije sa relevantnim institucijama u Bosni i Hercegovini i Sekretarijatom Energetske zajednice, te je u okviru opće javne rasprave prikupio komentare i mišljenja stručne i šire javnosti o pripremljenom tekstu. Ova rasprava održana je 7. maja 2020. godine putem internet komunikacijske platforme zbog pandemije bolesti COVID-19. *Pravilnik o cjelovitosti i transparentnosti veleprodajnog tržišta električne energije* usvojen je 14. maja 2020. godine.

DERK je na sjednici održanoj 3. septembra 2020. godine donio *Odluku o Registru učesnika na veleprodajnom tržištu električne energije* sa pripadajućim obrascima. Ova odluka u svom prilogu sadrži sljedeće obrasce:

- **Obrazac REMIT R-1:** Zahtjev za registraciju učesnika na veleprodajnom tržištu električne energije u Bosni i Hercegovini,
- **Obrazac REMIT R-2:** Podaci za Registar učesnika na veleprodajnom tržištu električne energije u Bosni i Hercegovini,
- **Obrazac REMIT P-1:** Prijava potencijalnih zloupotreba i malverzacija na veleprodajnom tržištu električne energije u Bosni i Hercegovini,
- **Obrazac REMIT P-2:** Prijava odgođenog objavljivanja povlaštenih informacija, i
- **Obrazac REMIT P-3:** Prijava korištenja izuzeća od zabrana korištenja i otkrivanja povlaštenih informacija.

U saradnji sa Sekretarijatom Energetske zajednice DERK je 8. oktobra 2020. godine za sve relevantne institucije i učesnike na tržištu, putem internet komunikacijske platforme, održao Edukativnu radionicu o implementaciji REMIT Uredbe.

DERK je jedini regulator u Energetskoj zajednici koji je uspostavom *Registra učesnika na veleprodajnom tržištu električne energije* uspješno realizirao aktivnosti na transpoziciji i implementaciji prilagođene REMIT Uredbe u sektoru električne energije. Na kraju 2020. godine, ovaj Registar sadrži sve potrebne podatke o 21 učesniku na veleprodajnom tržištu električne energije u Bosni i Hercegovini.

Pravila za rad mreža u vezi priključivanja

Harmonizacija, odnosno jednoznačno uređenje cijelog skupa pravila za rad mreža prepoznato je u Trećem energetsom paketu EU.¹ Shodno tome, zemlje članice EU, kroz puno angažiranje Evropske mreže operatora prijenosnog sistema za električnu energiju (ENTSO-E), Evropske mreže operatora prijenosnog sistema za gas (ENTSO-G) i Agencije za saradnju energetskih regulatora (ACER), provele su kompleksnu aktivnost donošenja pravila i smjernica za rad mreža (eng. *Network codes and guidelines*). Skup ovih pravila u domenu električne energije uključuje pravila o tržištu, radu sistema i priključivanju:

Pravila o tržištu

- Uredba Komisije (EU) 2015/1222 od 24. jula 2015. o uspostavljanju smjernica za dodjelu kapaciteta i upravljanje zagušenjima (CACM),
- Uredba Komisije (EU) 2016/1719 od 26. septembra 2016. o uspostavljanju smjernica za dugoročnu dodjelu kapaciteta (FCA), i
- Uredba Komisije (EU) 2017/2195 od 23. novembra 2017. o uspostavljanju smjernica za električnu energiju uravnoteženja (EB).

Pravila o radu sistema

- Uredba Komisije (EU) 2017/1485 od 2. augusta 2017. o uspostavljanju smjernica za pogon elektroenergetskog prijenosnog sistema (SO), i
- Uredba Komisije (EU) 2017/2196 od 24. novembra 2017. o uspostavljanju mrežnog kodeksa za poremećeni pogon i ponovnu uspostavu elektroenergetskih sistema (ER).

Pravila o priključivanju

- Uredba Komisije (EU) 2016/631 od 14. aprila 2016. o uspostavljanju mrežnih pravila za zahtjeve za priključivanje proizvođača električne energije na mrežu (RfG),
- Uredba Komisije (EU) 2016/1388 od 17. augusta 2016. o uspostavljanju mrežnih pravila za priključak kupca (DCC), i
- Uredba Komisije (EU) 2016/1447 od 26. augusta 2016. o uspostavljanju mrežnih pravila za zahtjeve za priključivanje na mrežu sistema za prijenos istosmjernom strujom visokog napona i istosmjerno priključenih modula elektroenergetskog parka (HVDC).

Pravila i smjernice za rad mreža su tehnički propisi donijeti u cilju utvrđivanja zajedničkih pravila za siguran rad sistema, te funkcioniranje i integraciju tržišta. Ovi pravni akti dopunjuju

¹ Uspostavljanje pravila i smjernica za rad mreža definirano je članom 6. Uredbe (EZ) br. 714/2009, odnosno Uredbe (EZ) br. 715/2009.

postojeći *acquis* Evropske unije o električnoj energiji i direktno se primjenjuju u njenim članicama. Oni predstavljaju ključni element za efikasno funkcioniranje panevropskog tržišta, koje u prvi plan stavlja kupce energije.

U Energetskoj zajednici tokom prethodnih godina vođene su aktivnosti na donošenju odluka Stalne grupe na visokom nivou (PHLG) prema kojima ova pravila postaju dio *acquis*-a. PHLG je 12. januara 2018. godine donio odluke kojima su u *acquis* Energetske zajednice u sektoru električne energije uključena pravila o priključivanju, odnosno Uredba Komisije (EU) 2016/631, Uredba Komisije (EU) 2016/1388 i Uredba Komisije (EU) 2016/1447. Stoga se problematika transpozicije i implementacije pravila i smjernica za rad mreža nametnula kao jedna od ključnih aktivnosti u radu nadležnih institucija u Bosni i Hercegovini, uključujući DERK i NOS BiH.

U tom smislu, Državna regulatorna komisija je u junu 2018. godine donijela *Odluku o transponiranju pravila za rad mreža u vezi priključivanja*, kojom su za sektor električne energije u Bosni i Hercegovini definirani načini i rokovi transponiranja tri navedene uredbe Evropske komisije, koje su odlukama PHLG-a prilagođene pravnom okviru Energetske zajednice. Tom prilikom ove uredbe objavljene su na jezicima u službenoj upotrebi u Bosni i Hercegovini u okviru internet prezentacije Državne regulatorne komisije za električnu energiju (www.derk.ba).

Navedenom odlukom Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini pozvan je da bez odlaganja dostavi Mrežni kodeks i inovira pravila kojima se osigurava primjena dijelova koji imaju skraćeni rok za implementaciju, te da u narednom periodu osigura usklađenost svojih pravila sa svim zahtjevima sadržanim u predmetnim uredbama. DERK je svojom odlukom pozvao Regulatornu komisiju za energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine, Regulatornu komisiju za energetiku Republike Srpske i druga nadležna tijela da osiguraju usklađenost svojih relevantnih akata sa zahtjevima sadržanim u uredbama o priključenju.

Poštujući zahtjeve Energetske zajednice u pogledu rokova za transponiranje i implementaciju odredaba uredbi kojima je odlukama Stalne grupe na visokom nivou dat prioritet i određena hitnost u provedbi, DERK je, koordinirajući svoje djelovanje sa NOS-om BiH, nakon provođenja opće javne rasprave, u februaru 2019. godine donio *Pravilnik o radu mreža u vezi priključivanja*. Ovim Pravilnikom je u pravni sistem Bosne i Hercegovine preuzet dio pravila za rad mreža Energetske zajednice, shodno nadležnostima DERK-a utvrđenim u članu 4.2. Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u Bosni i Hercegovini. U pitanju su odredbe koje je, prema relevantnim odlukama Stalne grupe na visokom nivou, potrebno provesti bez odlaganja. Na istoj sjednici odobren je novi *Mrežni*

kodeks, kojim je izvršena transpozicija dijela pravila o priključenju koja su u nadležnosti NOS-a BiH.

Među odredbama za koje je određena hitnost u provedbi su i članovi 61(1) Uredbe Komisije (EU) 2016/631, 51(1) Uredbe Komisije (EU) 2016/1388 i 78(1) Uredbe Komisije (EU) 2016/1447. Prema navedenim članovima prilagođenih uredbi, svako regulatorno tijelo, nakon savjetovanja sa nadležnim operatorima sistema, proizvođačima, vlasnicima postrojenja kupca i drugim zainteresiranim tijelima, određuje kriterije za odobravanje odstupanja u skladu s relevantnim odredbama uredbi. Slijedom toga, u skladu sa *Pravilnikom o radu mreža u vezi priključivanja*, na sjednici DERK-a koja je održana 27. marta 2019. godine, donijete su:

- *Odluka o Kriterijima za odobravanje odstupanja za proizvodne module,*
- *Odluka o Kriterijima za odobravanje odstupanja za postrojenja kupca, i*
- *Odluka o Kriterijima za odobravanje odstupanja za visokonaponske istosmjerne sisteme i istosmjerno priključene module elektroenergetskog parka.*

Utvrđene kriterije DERK je objavio na svojoj zvaničnoj internet prezentaciji i o njima obavijestio Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH i Sekretarijat Energetske zajednice 10. aprila 2019. godine, kao jedini regulator u regiji koji je svoj dio obaveza završio u definiranom roku. Time je završena transpozicija odredbi koje su u nadležnosti DERK-a, a čije provođenje je potrebno vršiti bez odlaganja.

Uvažavajući da se predmetnim pravilima normira materija koja je u nadležnosti i drugih tijela, u nastavku transpozicije pravila o radu mreža u vezi priključivanja potrebno je osigurati usklađenost djelovanja svih nadležnih institucija, uključujući entitetske regulatorne komisije i sve operatore distributivnog sistema, pored NOS-a BiH i Elektroprijenosa BiH. Dodatno, kompleksnost sadržaja pravila o radu mreža u vezi priključivanja, kao i složena administrativna struktura u energetsom sektoru BiH nameću potrebu aktivne uloge i konkretne pomoći resornog državnog i entitetskih ministarstava, kao i Direkcije za evropske integracije Vijeća ministara BiH tokom daljnjih aktivnosti na potpunom i efikasnom provođenju obaveza Bosne i Hercegovine prije 12. jula 2021. godine, odnosno datuma do kojeg je potrebno osigurati potpunu primjenu pravila o priključivanju.

U ovom smislu posebno se ističe tehnička pomoć koja se pruža u okviru *USAID Projekta asistencije energetsom sektoru*, kroz aktivnosti *Radne grupe za mrežna pravila*, a koju čine predstavnici regulatornih komisija i elektroprivrednih preduzeća.

Tokom 2020. godine, u okviru tih aktivnosti pripremljena je *Kategorizacija generatora prema instaliranoj snazi i naponskom*

nivou na mjestu priključenja i *Pojednostavljena procedura priključenja mikroelektrana za vlastite potrebe u BiH*, kao i *Analiza usklađenosti Mrežnog kodeksa sa mrežnim pravilima za priključivanje proizvođača na mrežu*, te analize usklađenosti propisa sa zahtjevima mrežnih pravila za priključivanje proizvođača i tehničkih standarda BAS EN 50549, koji se odnosi na priključak elektrane na distributivnu mrežu.

Pravila o pomoćnim i sistemskim uslugama i balansiranju elektroenergetskog sistema BiH

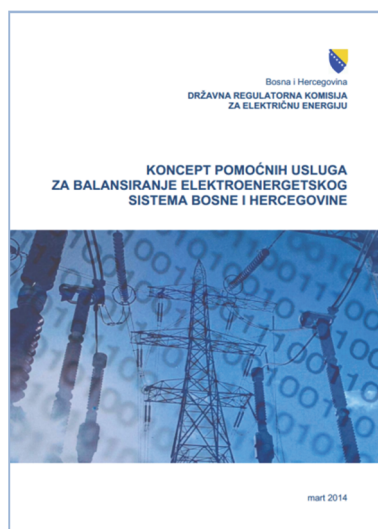
Tokom proteklih nekoliko godina, svjesna važnosti pomoćnih usluga i balansiranja (uravnoteženja) elektroenergetskog sistema, Državna regulatorna komisija za električnu energiju je u saradnji sa Nezavisnim operatorom sistema u BiH i drugim elektroprivrednim kompanijama, provela niz aktivnosti kojima je ustanovljen tržišni način pružanja pomoćnih usluga i balansiranja elektroenergetskog sistema Bosne i Hercegovine.

Koncept pomoćnih usluga za balansiranje elektroenergetskog sistema Bosne i Hercegovine, utvrđen u martu 2014. godine, definira temeljna rješenja, ilustrira značajan broj procedura koje je trebalo izraditi, te strateški trasira daljnje pravce upotpunjavanja postojećeg regulatornog okvira pružanja pomoćnih usluga za balansiranje elektroenergetskog sistema. Koncept uključuje rješenja za energetske i finansijske obračune debalansa, odnosno odstupanja od dnevnog rasporeda balansno odgovornih strana, a uvođenjem tarife za sistemsku uslugu omogućeno je finansijsko poravnanje između NOS-a BiH kao operatora balansnog tržišta i tržišnih učesnika koji na tom tržištu pružaju svoje usluge.

Brojne aktivnosti DERK-a i NOS-a BiH, detaljno opisane u prethodnim izvještajima o radu regulatorne komisije, rezultirale su skupom pravila i odluka kojim su tržišni principi od 1. januara 2016. godine uvedeni u ranije potpuno regulirani način pružanja pomoćnih usluga i uravnoteženja elektroenergetskog sistema BiH. Time je povećana svrhovitost otvorenog veleprodajnog i maloprodajnog tržišta električne energije u BiH (vidjeti dio 3.7).

Tokom proteklih pet godina, balansno tržište električne energije u Bosni i Hercegovini je uspješno funkcioniralo i primjer je uspješnog modela u jugoistočnoj Evropi. Ipak, uvažavajući dinamičnost prirode ovog tržišta, DERK je kontinuirano pažljivo pratio njegovo funkcioniranje, a po potrebi mijenjana su akta koja uređuju njegovo djelovanje.

U tom smislu je i NOS BiH u više navrata doradivao prateće dokumente Tržišnih pravila (*Procedure za pomoćne usluge i Pravilnik o radu dnevnog tržišta balansne energije*) čime su dodatno animirani pružaoci pomoćnih usluga u nominiranju ponuda balansne energije.

Pored toga, u cilju daljnjeg razvoja tržišta izrađena je Studija za unapređenje balansnog mehanizma, balansnog tržišta električne energije i pripremu revizije Tržišnih pravila u elektroenergetskom sistemu BiH. Studija je rezultat zajedničkog djelovanja DERK-a i NOS-a BiH, koje je u prethodnom periodu aktivno podržavao USAID kroz projekat *Investiranje u sektor energije*.

Detaljna analiza primjene balansnog mehanizma i funkcioniranja balansnog tržišta električne energije u BiH posebno se fokusirala na pravno-regulatorne, organizacijske, tehničke i finansijske aspekte, u cilju pripreme prijedlogâ za poboljšanje postojećih rješenja. Uvažavajući opredjeljenje da kontinuirano radi na poboljšanju propisa i procedura iz svojih nadležnosti, DERK nastavlja aktivnosti u razvoju organizacije funkcioniranja balansnog tržišta i daljnjem povećanju, efikasnosti, ekonomičnosti i stabilnosti rada elektroenergetskog sistema BiH. Pri tome DERK će tijesno saradivati sa NOS-om BiH, kako bi harmonizirano bile izvršene potrebne izmjene akata iz nadležnosti jedne i druge institucije koji definiraju balansni mehanizam.

Uspješnim razvojem balansnog tržišta značajno je povećana ponuda usluga, te su već na godišnjim tenderima koje je u decembru 2020. godine organizirao NOS BiH, potrebe za pomoćnim uslugama u 2021. godini u značajnoj mjeri osigurane (električna energija za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sistemu, kao i rezervni kapaciteti za tercijarnu regulaciju ‘nagore’ i ‘nadolje’ u potpunosti su osigurani, dok je sekundarna regulacija u vršnom periodu osigurana u potpunosti, a u nevršnom 80,2%, što je značajno više nego prilikom nabavke za prethodnu godinu kada je na godišnjem tenderu nabavljeno 67,6% potrebnih količina). Nedostajuće količine rezervi kapaciteta sekundarne regulacije u nevršnom periodu bit će nabavljene na mjesečnoj osnovi.

Rezultati nabavke pomoćnih usluga za 2021. godinu pokazuju da se opadajući trend cijena električne energije koji je bio prisutan na veleprodajnim tržištima u regiji u 2020. godini, reflektirao i na balansno tržište u BiH, te je kod svih usluga zabilježeno smanjenje prosječnih nabavnih cijena. Prosječna cijena energije za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sistemu koja je postignuta na tenderu za 2021. godinu iznosi 109,94 KM/MWh, što je 12,64% manje od prosječne nabavne cijene za 2020. godinu koja je iznosila 125,84 KM/MWh.

Također, smanjene su cijene rezervnih kapaciteta u sekundarnoj i tercijarnoj regulaciji, pa je npr. tercijarna rezerva ‘nagore’ nabavljena po prosječnoj cijeni od 2,89 KM/MW/h, što je za 17,9% manje nego u prethodnoj godini kada je ta cijena iznosila 3,52 KM/MW/h. I cijena tercijarne rezerve ‘nadolje’ je zabilježila smanjenje sa 1,74 KM/MW/h na 1,46 KM/MW/h, odnosno smanjena je 16,1%.

Integracija neupravljivih izvora električne energije

Integracija obnovljivih izvora energije sa aspekta mogućnosti regulacije sistema, kao i njihova maksimalna snaga prihvata je već duži niz godina u fokusu rada Državne regulatorne komisije za električnu energiju.

Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini je po *Odluci o odobrenju maksimalno moguće snage prihvata iz neupravljivih izvora električne energije* od 14. marta 2019. godine obavezan da, u skladu sa razvojem sektora i tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini i regiji, kontinuirano vrši potrebne analize i DERK-u dostavlja inovirane utemeljene prijedloge maksimalne moguće snage prihvata iz neupravljivih izvora električne energije.

Temeljem ove obaveze NOS BiH je krajem 2019. godine dostavio inovirani prijedlog maksimalno moguće snage prihvata iz neupravljivih izvora energije sa stanovišta mogućnosti regulacije sistema. S obzirom da je ovaj prijedlog imao deklarativan sadržaj, te imajući u vidu da je prije nešto više od pola godine odobreno povećanje maksimalno moguće snage prihvata, DERK je u skladu sa odredbama navedene odluke zatražio dostavljanje detaljne analize kojom se potkrepljuje izmjena okolnosti ili pretpostavki u odnosu na one korištene prilikom izračuna važeće maksimalno moguće snage prihvata. Tom prilikom ukazano je da analiza treba da jasno prikaže metodologiju korištenu za određivanje inoviranog prijedloga, uključujući sve ulazne podatke i parametre.

NOS BiH je 22. januara 2020. godine dostavio dokument pod nazivom *Analiza integracije neupravljivih obnovljivih izvora energije u elektroenergetski sistem BiH*.

Uvažavajuću dosadašnju praksu, te izuzetno veliku zainteresiranost za ovu problematiku kako pojedinih subjekata iz sektora, tako i šire javnosti, NOS BiH je pozvan da organizira javnu raspravu o inoviranom prijedlogu maksimalno moguće snage prihvata iz neupravljivih izvora električne energije, sa posebnim naglaskom da se analiza dopuni i ekonomsko-finansijskim aspektima.

Javna rasprava na kojoj je stručna javnost imala priliku da se upozna sa realiziranim pristupom u izradi ove Analize, te metodologijom i ulaznim podacima, održana je tek 23. juna 2020. godine zbog pandemije COVID-19, nakon čega je DERK još jednom ponovio zahtjev za dopunu analize, koja je i dostavljena 25. augusta 2020. godine.

Odluku o odobrenju maksimalno moguće snage prihvata iz neupravljivih izvora električne energije DERK je donio 3. septembra 2020. godine, odobravajući dostavljeni prijedlog prema kojem ove veličine sa stanovišta mogućnosti regulacije iznose:

- 840 MW za vjetroelektrane, i
- 825 MW za fotonaponske elektrane.

DERK je pozvao nadležna tijela Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske da, u skladu sa dosadašnjom praksom, usaglase međusobnu raspodjelu, uz mogućnost ustupanja jedne tehnologije u korist druge, ali uz poštovanje veličina definiranih Odlukom.

Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini ostaje u obavezi da, u skladu sa razvojem sektora i tržišta električne energije, kontinuirano vrši potrebne analize i DERK-u predlaže inoviranje maksimalne moguće snage prihvata iz neupravljivih izvora električne energije. Također, NOS BiH je pozvan da kontinuirano, a najmanje jednom u šest mjeseci, izvještava DERK o svim aspektima primjene ove Odluke, uključujući raspoloživost regulacijskih rezervi, status regionalnih inicijativa i projekata Evropske mreže operatora prijenosnog sistema za električnu energiju (ENTSO-E) koji se odnose na prekograničnu razmjenu regulacijske energije, te ekonomsko-finansijske aspekte integracije neupravljivih izvora električne energije u elektroenergetski sistem BiH.

Dodatno, definirana je i obaveza Elektroprijenosa BiH da svakih šest mjeseci DERK-u dostavlja izvod iz Registra podnijetih zahtjeva korisnika za priključak na prijenosnu mrežu koji se odnose na neupravljive izvore električne energije, kao i pregled takvih objekata priključenih na prijenosnu mrežu. Državna regulatorna komisija za električnu energiju je pozvala i druge institucije da, u okvirima svojih nadležnosti, poduzimaju aktivnosti koje su usmjerene na povećanje proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora.

Cyber sigurnost

Sigurnost snabdijevanja je jedan od osnovnih domena djelovanja regulatorâ u elektroenergetskom sektoru i jeste imperativ prilikom kreiranja, usvajanja i primjene regulatornih pravila i propisa. Cyber sigurnost je u uzročno-posljedičnoj vezi sa sigurnošću snabdijevanja, te svaka cyber prijetnja i rizik predstavljaju bitan utjecajni faktor na sigurnost snabdijevanja. Prepoznavanje potrebe pravovremenog provođenja odgovarajućih mjera za prevenciju, detekciju i odgovor na sigurnosne izazove iz cyber prostora ima ključnu važnost za pouzdan rad sistema i zaštitu podataka u elektroenergetskom sektoru. Odsustvo strateškog okvira i sistemskog normiranja ovog pitanja regulatore ne oslobađa obaveze da donošenjem svojih pravila i preduzimanjem odgovarajućih mjera rade na zaštiti elektroenergetske infrastrukture, a time i sigurnosti snabdijevanja.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je u prethodnom periodu dala značajan doprinos u pripremi više

dokumenata iz ove oblasti, uključujući *Pregled kapaciteta cyber sigurnosti u BiH* i *Smjernice za strateški okvir cyber sigurnosti u Bosni i Hercegovini*.

U 2019. i 2020. godini DERK je aktivno učestvovao u regionalnim projektima Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID) i Nacionalne asocijacije regulatora Sjedinjenih Američkih Država (NARUC) *Efikasno reguliranje cyber sigurnosti*, kao i *Digitalizacija i cyber sigurnost*, radu Radne grupe Energetske zajednice za cyber sigurnost i podržavao rad Tima za odgovor na računarske incidente za institucije BiH (CERT).

Učešćem u navedenim aktivnostima i u više radionica koje su obrađivale razne aspekte cyber sigurnosti, stekle su se pretpostavke da regulator pripremi strateški pristup za cyber sigurnost u sektoru električne energije. DERK je stoga tokom 2020. godine pripremio *Smjernice za strateški okvir regulatornog djelovanja za cyber sigurnost u elektroenergetskom sektoru Bosne i Hercegovine*.

Uz uvažavanje složene strukture elektroenergetskog sektora i specifičnog regulatornog okvira u Bosni i Hercegovini, neophodnim se nameće koordinirano djelovanje državne sa entitetskim regulatornim komisijama u uspostavljanju efikasnog regulatornog pristupa u oblasti cyber sigurnosti u elektroenergetskom sektoru BiH. Smjernice imaju za cilj zaštićene informacijsko-komunikacijske sisteme subjekata u elektroenergetskom sektoru BiH i osiguranu cyber sigurnost u regulatornim tijelima.

3.2 Dokumenta koja odobrava DERK

Indikativni plan razvoja proizvodnje

Indikativni plan razvoja proizvodnje se izrađuje svake godine za desetogodišnji period. Svrha plana je da informira sadašnje i buduće korisnike elektroenergetskog sistema o potrebama i postojećim projektima izgradnje novih proizvodnih kapaciteta. Istovremeno, ovaj plan se koristi i kao jedan od osnova za izradu *Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže* u Bosni i Hercegovini, koji se, obuhvatajući i problematiku novih prekograničnih vodova, također, izrađuje svake godine pokrivajući desetogodišnji period.

Osnovni cilj Indikativnog plana razvoja proizvodnje je analiza bilansa snage i energije na prijenosnoj mreži za narednih deset godina. Izrada ovog dokumenta je i u funkciji ispunjavanja obaveza prema Evropskoj mreži operatora prijenosnog sistema za električnu energiju (ENTSO-E).

Nezavisni operator sistema u BiH, kao i svi drugi operatori sistema udruženi u ENTSO-E, ima obavezu da dâ svoj doprinos

u izradi *Evropskog plana razvoja prijenosne mreže za narednih deset godina* (TYNDP) koji se, u skladu sa Uredbom (EZ) br. 714/2009 o uvjetima za pristup mreži za prekograničnu razmjenu električne energije, priprema svake druge godine.² U tom smislu, NOS BiH ima obavezu dostavljanja planova razvoja elektroenergetskog sistema Bosne i Hercegovine baziranih na potrošnji i proizvodnji koja uključuje i nove izvore, kao i planiranim pojačanjima interne prijenosne mreže i interkonekcija. Navedene aktivnosti pretpostavljaju i podrazumijevaju punu koordinaciju na regionalnom nivou, uz analizu mogućih zagušenja na internoj mreži i prekograničnim vodovima.

Prognoza potrošnje u *Indikativnom planu razvoja proizvodnje za period 2021. – 2030. godina* urađena je na bazi podataka dostavljenih od korisnika elektroprijenosnog sistema i vlastitih analiza (prognoza prema bruto društvenom proizvodu i ekstrapolacija preko karakteristične funkcije potrošnje). Novi proizvodni objekti su, u skladu sa Mrežnim kodeksom, bilansirani na osnovu važećih Uvjeta za priključak, dok su kod vjetroelektrana uzete u obzir i potvrde nadležnih institucija entiteta da je elektrana unutar maksimalno moguće snage prihvata sa stanovišta mogućnosti regulacije sistema. Provedene analize upućuju na zaključak da je za sve scenarije potrošnje i planiranu proizvodnju postojećih i novih bilansiranih proizvodnih kapaciteta sa izgrađenim novim termoelektranama, zadovoljen bilans električne energije.

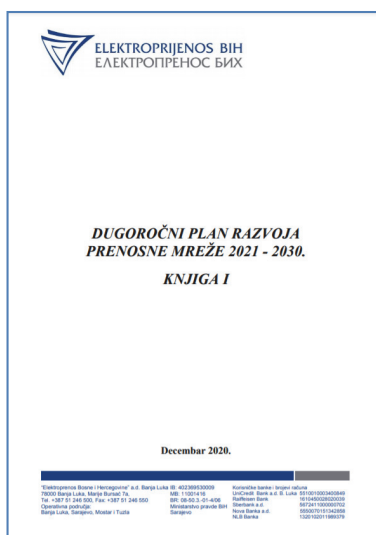
NOS BiH je organizirao javnu raspravu o Nacrtu dokumenta 15. aprila 2020. godine putem internet komunikacijske platforme zbog pandemije bolesti COVID-19, nakon čega je 30. aprila 2020. godine DERK-u na odobrenje dostavio *Indikativni plana razvoja proizvodnje za period 2021. – 2030. godina*. Prilikom razmatranja dostavljenog teksta Državna regulatorna komisija je konstatirala kvalitetan prikaz prognoza i scenarija obima potrošnje, ali i različitih scenarija razvoja proizvodnje koji se prvi put anticipiraju u ovom planskom dokumentu.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je 27. maja 2020. godine donijela *Odluku o odobrenju Indikativnog plana razvoja proizvodnje za period 2021. – 2030. godina*.

DERK očekuje da će naredni Indikativni plan, čija izrada je otpočela u novembru 2020. godine, biti inoviran sa svim aktuelnim i relevantnim podacima i informacijama koje budu dostupne tokom perioda njegove izrade.

² TYNDP 2020, odnosno najnoviji *Evropski plan razvoja prijenosne mreže za narednih deset godina* predmetom je javnih konsultacija u periodu od 6. novembra 2020. godine do 4. januara 2021. godine. Na samom početku 2021. godine uslijedit će njegova revizija, a u februaru 2021. godine izrada mišljenja Agencije za saradnju energetske regulatora (ACER) u skladu sa Uredbom (EZ) br. 714/2009. Prema planu, TYNDP 2020 bit će objavljen u aprilu 2021. godine.

Dugoročni plan razvoja prijenosne mreže

Prema važećim zakonskim odredbama, Dugoročni plan razvoja prijenosne mreže izrađuje se svake godine i pokriva naredni desetogodišnji period. Dugoročni plan za naredni desetogodišnji period treba biti dostavljen DERK-u na odobrenje do kraja oktobra. Značaj pripreme Dugoročnog plana ogleda se u činjenici da Elektroprivreda BiH na osnovu ovog plana izrađuje godišnji investicijski plan i dostavlja ga DERK-u na odobrenje do kraja novembra za narednu godinu. Izradom Dugoročnog plana omogućava se i kvalitetnije ispunjavanje obaveza prema Evropskoj mreži operatora prijenosnog sistema za električnu energiju (ENTSO-E) u pogledu doprinosa izradi Evropskog plana razvoja prijenosne mreže za narednih deset godina.

Dugoročni plan razvoja prijenosne mreže treba definirati potrebna pojačanja postojećih i izgradnju novih objekata prijenosne mreže kako bi se pravovremeno pokrenule aktivnosti na projektiranju, izgradnji i puštanju u pogon infrastrukture neophodne za kontinuirano snabdijevanje i pouzdan i stabilan rad prijenosnog sistema. Prijenosna mreža planirana na ovaj način obezbjeđuje jednake uvjete za već priključene korisnike i one koji će se priključiti na prijenosnu mrežu. To podrazumijeva ujednačene uvjete vezane za stanje prijenosne mreže po pitanju starosti i obnavljanja opreme, izgradnje novih objekata i pogonske spremnosti objekata u funkciji prijenosa električne energije.

Krajem decembra 2020. godine, Elektroprivreda Bosne i Hercegovine dostavio je *Dugoročni plan razvoja prijenosne mreže za period 2021. – 2030. godina* Nezavisnom operatoru sistema u Bosni i Hercegovini na pregled, reviziju i odobrenje koje prethodi konačnom odobrenju DERK-a.

Prepoznajući značaj ovog dokumenta, Uvjetima za korištenje licence za obavljanje djelatnosti nezavisnog operatora sistema DERK je propisao obavezu organiziranja javne rasprave o revidiranom Dugoročnom planu, čime se zainteresiranoj javnosti omogućava uvid i iznošenje komentara i primjedbi na pripremljeni materijal. Održavanje ove rasprave očekuje se u prvom kvartalu 2021. godine.

Tržišna i mrežna pravila

Državna regulatorna komisija je tokom 2020. godine pažljivo pratila primjenu Tržišnih pravila i Mrežnog kodeksa.

Tržišnim pravilima uređuju se odnosi između NOS-a BiH i licenciranih učesnika na tržištu električne energije. Cilj pravila je kreiranje uvjeta za siguran rad elektroenergetskog sistema BiH, uključujući efikasnu nabavku pomoćnih usluga i pružanje sistemске usluge, uravnoteženje sistema BiH uz što manje troškove, te efikasno funkcioniranje i daljnji razvoj veleprodajnog i maloprodajnog tržišta električne energije u BiH.

Tržišna pravila su izuzetno zahtjevan tehnički dokument koji uključuje osnovni koncept dizajniranja tržišta, normativno-pravni regulatorni okvir uređenja tržišta, tehničke preduvjete za funkcioniranje tržišta i navodi niz procedura kojima se uređuju tehnički i komercijalni odnosi među učesnicima na tržištu.

Važeća Tržišna pravila DERK je odobrio u maju 2015. godine, uz početak efektivne primjene od 1. januara 2016. godine.

Mrežni kodeks je jedan od ključnih dokumenata za funkcioniranje elektroenergetskog sistema i tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini. Njime se uređuje način planiranja i razvoja prijenosnog sistema, uvjeti za priključenje (procedure, ugovori, kriteriji), način operativnog planiranja (predviđanje potrošnje, upravljanje mrežnim ograničenjima) i operativnog rada (dispečing, procedure, komunikacije), mjere u nepredviđenim situacijama (kontrola potrošnje, obnova rada sistema nakon potpunog ili djelimičnog raspada), način na koji se obavlja obračunsko mjerenje u elektroenergetskom sistemu i ostale neophodne tehničke mjere za kvalitetan i pouzdan rad prijenosnog sistema.

Cilj Mrežnog kodeksa je da definiše elemente za sigurno i pouzdano funkcioniranje elektroenergetskog sistema BiH, te da omogućiti razvoj, održavanje i upravljanje prijenosnom mrežom u skladu sa primjenjivim pravilima i dobrom evropskom praksom.

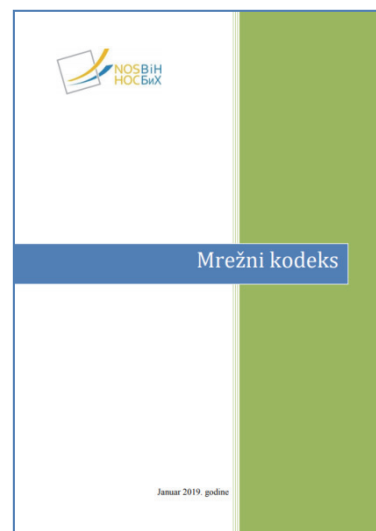
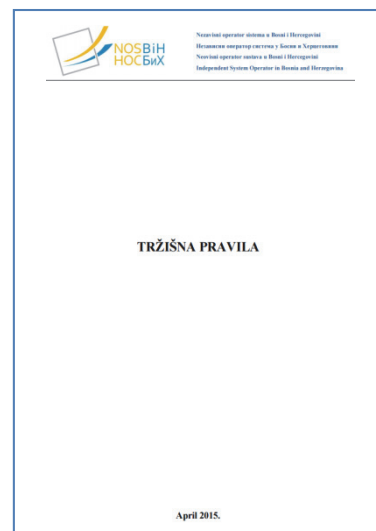
Novi Mrežni kodeks, odobren prethodne godine, predstavlja kvalitativni iskorak u strukturalnom i normativnom smislu, normira pripremu planskih dokumenata i procedure priključenja, te u značajnoj mjeri uključuje standarde definirane pravilima i smjernicama za rad mreža, uključujući odredbe pravila o priključivanju koja su u nadležnosti operatora sistema (vidjeti dio 3.1).

Pravila za dodjelu prekograničnih prijenosnih kapaciteta

Ured za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Evropi (SEE CAO) čije sjedište je u Podgorici, formalno je uspostavljen 27. marta 2014. godine, uz početak operativnog djelovanja od 27. novembra 2014. godine, kada su organizirane godišnje aukcije na granicama Bosne i Hercegovine sa Crnom Gorom i Hrvatskom.

I tokom 2020. godine SEE CAO je svoj rad organizirao u skladu sa pravilima za dodjelu prekograničnih prijenosnih kapaciteta koja su svojim pojedinačnim odlukama odobrili nadležni regulatori u regiji, uključujući DERK. Ova pravila uključuju:

- Usklađena pravila za dodjelu dugoročnih prava prijenosa shodno članu 51. Uredbe Komisije (EU) 2016/1719 o uspostavljanju smjernica za dugoročnu dodjelu kapaciteta,
- Posebni aneks Usklađenih pravila za dodjelu dugoročnih prava prijenosa na granicama zone trgovanja koje opslužuje Ured za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Evropi (SEE CAO),

- Pravila za eksplicitnu dnevnu dodjelu prijenosnih kapaciteta na granicama zone trgovanja koje opslužuje SEE CAO,
- Sporazum o učešću, između Ureda za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Evropi d.o.o. Podgorica (Platforma za dodjelu) i registriranog učesnika,
- Finansijski uvjeti za učešće u postupcima koje organizira Platforma za dodjelu u skladu sa Sporazumom o učešću,
- Pravila nominacije SEE CAO, i
- Pravila o informacijskom sistemu SEE CAO.

DERK je u više prilika, na domaćim i međunarodnim skupovima, izražavao svoju podršku uspješnom radu SEE CAO, uz očekivanje da će u geografski obuhvat biti uključeni operatori iz svih zemalja jugoistočne Evrope.

S obzirom da Srbija ne učestvuje u radu ovog Ureda, i dalje postoji potreba reguliranja pravila za dodjelu prekograničnih kapaciteta na zajedničkoj granici BiH i Srbije, i to na godišnjem, mjesečnom i dnevnom nivou. Stoga je DERK, na zahtjev NOS-a BiH, 4. novembra 2020. godine odobrio:

- *Pravila za godišnje i mjesečne aukcije za dodjelu prijenosnih kapaciteta na granici regulacijskih područja EMS AD Beograd (EMS) i Nezavisnog operatora sistema u Bosni i Hercegovini (NOS BiH), i*
- *Pravila za dnevne aukcije za dodjelu prijenosnih kapaciteta na granici regulacijskih područja EMS AD Beograd (EMS) i Nezavisnog operatora sistema u Bosni i Hercegovini (NOS BiH).*

Kako rad SEE CAO ne pokriva unutardnevnu dodjelu prekograničnih prijenosnih kapaciteta, to su na zahtjev NOS-a BiH istom odlukom DERK-a odobrena i:

- *Pravila za unutardnevnu dodjelu prijenosnih kapaciteta na granici regulacijskih područja Nezavisnog operatora sistema u Bosni i Hercegovini (NOS BiH) i Crnogorskog elektro-prijenosnog sistema AD (CGES), i*
- *Pravila za unutardnevnu dodjelu prijenosnih kapaciteta na granici regulacijskih područja Nezavisnog operatora sistema u Bosni i Hercegovini (NOS BiH) i EMS AD Beograd (EMS).*

Također, istom odlukom normirano je da se nastavljaju primjenjivati *Pravila za unutardnevnu dodjelu prijenosnih kapaciteta na granici regulacijskih područja Hrvatskog operatora prijenosnog sistema (HOPS) i Nezavisnog operatora sistema u Bosni i Hercegovini (NOS BiH)*, koja je DERK ranije odobrio.

Dodjelu prijenosnih kapaciteta i u 2021. godini na granici sa Srbijom putem godišnjih i mjesečnih aukcija provodit će

Elektromreža Srbije (EMS), a dnevne i unutarodnevnne aukcije NOS BiH. Unutarodnevnne aukcije na granici sa Hrvatskom provodit će HOPS, a na granici sa Crnom Gorom NOS BiH.

Prekogranična tercijarna regulacija

Tokom 2017. godine NOS BiH je sa susjednim operatorima sistema pokrenuo aktivnosti na uspostavi modela koji omogućava prekograničnu razmjenu tercijarne regulacijske električne energije. Nakon što je u tom smislu registriran virtualni prekogranični dalekovod, NOS BiH je podnio DERK-u na odobrenje *Ugovor o međusobnoj isporuci prekogranične tercijarne regulacijske električne energije radi obezbjeđivanja sistemskih usluga iz inostranstva za elektroenergetske sisteme Bosne i Hercegovine i Srbije*. Državna regulatorna komisija za električnu energiju odobrila je ovaj Ugovor 11. oktobra 2017. godine. Početkom 2018. godine pripremljen je *Ugovor o međusobnoj isporuci prekogranične tercijarne regulacijske električne energije radi obezbjeđivanja sistemskih usluga iz inostranstva za elektroenergetske sisteme Bosne i Hercegovine i Crne Gore*, koji je DERK odobrio 13. marta 2018. godine.

Predmet ovih ugovora je pružanje pomoći u vidu međusobne isporuke prekogranične tercijarne regulacijske energije u cilju povećanja sigurnosti i pouzdanosti rada susjednih elektroenergetskih sistema. Na ovaj način se formalizira prekogranična razmjena jednog od proizvoda na balansnom tržištu za koji je prema ranijoj terminologiji korišten naziv 'havarijska energija'.

Za obračun transakcija koristi se virtualni dalekovod registriran na SCADA sistemima dva operatora sistema preko kojeg se simulira razmjena, što je u skladu sa odredbama *Operativnog priručnika ENTSO-E za kontinentalnu Evropu*. Za potrebe razmjene energije u fizičkom smislu koristi se preostali raspoloživi prekogranični kapacitet, nakon završetka unutarodnevnne alokacije kapaciteta. Primjenom ovih ugovora ispunjava se dio obaveza Bosne i Hercegovine iz *Mape puta za implementaciju inicijative 'Zapadni Balkan 6' (tzv. WB6 inicijativa)*, koji se odnosi na prekograničnu razmjenu usluga balansiranja.

DERK je tokom 2020. godine pratio prekograničnu razmjenu tercijarne regulacijske električne energije. U skladu sa potpisanim ugovorima Elektromreži Srbije (EMS) isporučeno je 590 MWh, a Crnogorskom elektroprijenosnom sistemu (CGES) 140 MWh. Vrijednost isporučene regulacijske energije je 130.099 KM, od čega je vrijednost isporučene energije EMS-u 105.455 KM, a CGES-u 24.645 KM.

U 2020. godini NOS BiH nije nabavljao prekograničnu regulacijsku energiju, jer su sve potrebe zadovoljene iz ponude domaćih proizvođača. U skladu sa takvim povoljnim stanjem na strani ponude regulacijske rezerve i energije tokom 2020. godine, nije bila evidentirana ni prekogranična razmjena električne

energije predviđena u skladu sa *Sporazumom o zajedničkoj regulacijskoj rezervi u Kontrolnom bloku SHB* (Slovenija – Hrvatska – Bosna i Hercegovina), koji definiše rad tri operatora sistema (ELES – Sistemski operator prijenosne mreže Slovenije, HOPS – Hrvatski operator prijenosnog sistema i NOS BiH – Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini).

3.3 Postupci licenciranja

Tokom 2020. godine DERK je izdao šest licenci za različite djelatnosti, a u vrijeme izrade ovog Izvještaja, intenzivno radi na rješavanju zahtjeva za izdavanje licence za djelatnost međunarodne trgovine koji je podnio GEN-I d.o.o. Sarajevo.

U oktobru 2020. godine izdata je licenca Javnom preduzeću za komunalne djelatnosti *Komunalno Brčko* d.o.o. Brčko za obavljanje djelatnosti distribucije električne energije na teritoriji Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, koja važi do 31. oktobra 2030. godine.

Zbog isteka roka važenja prethodno izdane licence za djelatnost međunarodne trgovine električnom energijom provedeni su postupci i obnovljene licence sa periodom važenja od pet godina sljedećim subjektima:

- Petrol BH Oil Company d.o.o. Sarajevo (januar 2020. godine),
- LE Trading BH d.o.o. Banja Luka (juli 2020. godine),
- Danske Commodities BH d.o.o. Sarajevo (novembar 2020. godine),
- HEP Energija d.o.o. Mostar (novembar 2020. godine), i
- Interenergo d.o.o. Sarajevo (decembar 2020. godine).

Sve licence za djelatnost međunarodne trgovine koje su izdane nakon januara 2016. godine koriste se u skladu sa *Standardnim uvjetima za korištenje licence za obavljanje djelatnosti međunarodne trgovine električnom energijom*. Donošenjem ovih uvjeta, kao standardnog i unaprijed poznatog skupa regula o pravima i obavezama vlasnika licence (čije se prihvatanje potvrđuje podnošenjem pisane izjave već uz sam zahtjev za dobijanje licence), DERK je dodatno pojednostavio i ubrzao postupak izdavanja ove vrste licence koji je u praksi najbrojniji. Time je značajno reducirana i količina dokumenata koja je ranije iz formalno-proceduralnih razloga cirkulirala kako unutar DERK-a tako i u komunikaciji sa podnosiocem zahtjeva i zainteresiranim trećim licima.

Nakon prijave izvršene promjene adrese sjedišta LE Trading BH d.o.o. Banja Luka, DERK je u martu 2020. godine donio odluku o nastavku korištenja licence na novoregistriranoj adresi za ovog licenciranog subjekta.

Nakon što je u martu 2019. godine, na zahtjev vlasnika licence, donesena odluka o suspenziji privremene licence za djelatnost međunarodne trgovine za Alumini Trade d.o.o. Mostar, u martu 2020. godine suspenzija ove licence produžena je do njenog isteka, odnosno do 31. maja 2020. godine.

DERK je 11. marta 2020. godine donio Odluku o odbijanju zahtjeva Društva *Inozemni centar trgovine* d.o.o. Široki Brijeg (ICT) za izdavanje licence, nakon što je u otvorenom i transparentnom postupku nesporno utvrđeno da je podnosilac zahtjeva do 13. septembra 2018. godine poslovao pod nazivom *Proenergy* d.o.o. Mostar, te da je od 28. marta 2015. godine posjedovao licencu za obavljanje djelatnosti međunarodne trgovine električnom energijom, koja je na zahtjev ovog Društva ukinuta Odlukom DERK-a broj 05-28-12-36-3/18 od 7. februara 2018. godine. Prilikom donošenja Odluke o odbijanju zahtjeva, između ostalog, uvažena je imperativna narav odredbe člana 51. stav 6. Pravilnika o licencama – Prečišćeni tekst, koja ne ostavlja prostora DERK-u za diskreciono odlučivanje i slobodnu procjenu utjecaja činjenice ukidanja i razloga zbog kojih je došlo do ukidanja prethodne licence na odlučivanje o novom zahtjevu za izdavanje licence i cjelishodnost izdavanja nove licence.

U Registru važećih licenci, na kraju 2020. godine, za djelatnost međunarodne trgovine registrirano je sljedećih 16 subjekata: GEN-I d.o.o. Sarajevo, Alpiq Energija BH d.o.o. Sarajevo, EFT – Rudnik i Termoelektrana Stanari d.o.o. Stanari, HSE BH Energetsko preduzeće d.o.o. Sarajevo, JP Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne d.d. Mostar, MH Elektroprivreda Republike Srpske – Matično preduzeće, a.d. Trebinje, JP Elektroprivreda Bosne i Hercegovine d.d. Sarajevo, Energy Financing Team d.o.o. Bileća, G-Petrol d.o.o. Sarajevo, Ezpada d.o.o. Mostar, Axpo BH d.o.o. Mostar, Petrol BH Oil Company d.o.o. Sarajevo, LE Trading BH d.o.o. Banja Luka, HEP Energija d.o.o. Mostar, Danske Commodities BH d.o.o. Sarajevo i Interenergo d.o.o. Sarajevo.

Licencu za obavljanje djelatnosti nezavisnog operatora sistema ima Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, a za djelatnost prijenosa električne energije Elektroprijenos Bosne i Hercegovine a.d. Banja Luka. JP Komunalno Brčko d.o.o. Brčko je u posjedu licence za distribuciju električne energije u Brčko Distriktu BiH i licence za obavljanje djelatnosti trgovine i snabdijevanja električnom energijom na teritoriji BiH.

Elektroprijenos Bosne i Hercegovine je svake godine, pa i ove, u odnosu na stanje prethodne godine ažurirao i prijavljivao promjene u pregledima objekata koje koristi u obavljanju djelatnosti prijenosa električne energije, kao i u pregledima dalekovoda koji nisu u njegovom vlasništvu i nisu u funkciji prijenosa električne energije u BiH, o čemu je DERK u aprilu 2020. godine donio odgovarajuće zaključke. U martu 2020. godine donesen je

Zaključak o ažuriranju prilogâ Uvjeta za korištenje licence za djelatnost distribucije električne energije, odnosno pregledâ objekata koji se koriste za tu djelatnost u Brčko Distriktu BiH.

3.4 Praćenje aktivnosti licenciranih subjekata

Državna regulatorna komisija za električnu energiju kontinuirano prati usklađenost rada licenciranih subjekata sa propisanim uvjetima korištenja licenci. Praćenje aktivnosti vrši se analizom redovnih i vanrednih izvještaja koje podnose svi licencirani subjekti, kao i putem posjeta vlasnicima licenci. Vlasnici licenci podnose godišnje, polugodišnje, mjesečne i dnevne izvještaje o pojedinim aktivnostima, kako onim finansijske, tako i tehničke i organizacijske prirode. Također, dostupni su i izvještaji vlasnika licenci o vanrednim pogonskim događajima u sistemu.

Posjete stručnog osoblja DERK-a reguliranim subjektima omogućavaju direktan uvid u njihove dokumente i aktivnosti što ima veliki značaj, naročito prilikom analize finansijske pozicije subjekata sa stanovišta primjene odobrenih tarifa.

Tokom septembra i oktobra 2020. godine, uz posebno vođenje računa o epidemiološkim mjerama povodom pandemije COVID-19, obavljene su posjete sljedećim reguliranim subjektima:

- Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini,
- Elektroprijenos Bosne i Hercegovine, i
- JP Komunalno Brčko.

Provođenje obaveza Nezavisnog operatora sistema u Bosni i Hercegovini u praćenju kvalitete napona, koji se operativnim upravljanjem treba održavati u propisanim granicama, predmet su posebne pažnje DERK-a. S obzirom na višegodišnju pojavu previsokih napona u elektroenergetskom sistemu BiH, od NOS-a BiH se zahtijeva da kroz proaktivnu suradnju s Elektroprijenosom BiH iznađe trajno sistemsko rješenje kako bi se naponi u prijenosnoj mreži kretali u dozvoljenim granicama. Zakonom su definirane nadležnosti NOS-a BiH, koje se ne svode samo na dispečiranje, nego iziskuju daleko veći angažman u pogledu osiguravanja dugoročne stabilnosti prijenosnog sistema, uključujući održavanje napona u normiranom opsegu.

NOS BiH priprema izvještaje o vanrednim situacijama u elektroenergetskom sistemu. U prilikama kada dolazi do beznaponskog stanja sabirnica, potrebno je nastaviti sa praksom detaljnog izvještavanja (po događanju), kao i sumarnog izvještavanja u okviru dokumenta o stanju sistema za upravljanje i kvalitete snabdijevanja sa statističkim pregledom osnovnih veličina (broj, dužina trajanja i neisporučena, odnosno neproizvedena električna energija), te prijedlogom mjera za smanjenje ovakvih događaja, a

posebno kad je u pitanju 110 kV mreža i radijalno napajana područja, te ispadi proizvodnih objekata.

U funkciji sigurnosti snabdijevanja, NOS BiH je pozvan da izradi standardizirane procedure u funkciji, kako fizičke, tako i cyber sigurnosti svih postojećih informatičkih i telekomunikacijskih sistema koje koristi NOS BiH.

DERK sa pažnjom prati sve sudske postupke u kojima učestvuje NOS BiH, i u tom smislu insistira na ažurnoj dostavi svih relevantnih informacija.

DERK u okviru regulatornog nadzora posebnu pažnju posvećuje razmatranju finansijskih pokazatelja rada NOS-a BiH, o čemu se očituje prilikom odlučivanja u postupcima određivanja tarife za rad nezavisnog operatora sistema i tarifa za sistemsku i pomoćne usluge (vidjeti dio 3.6).

U okviru regulatornog nadzora prevashodno se ističu obaveze Elektroprijenosa Bosne i Hercegovine u izradi dugoročnih planova razvoja prijenosne mreže za period od deset godina, kao i izradi i usvajanju godišnjih investicijskih planova. Zakonom normirana obaveza Elektroprijenosa BiH u obavljanju djelatnosti prijenosa je da omogući kontinuirano snabdijevanje električnom energijom po definiranim standardima kvaliteta. U tom smislu DERK insistira na aktivnijem angažmanu regulirane kompanije na realizaciji odobrenih investicija i, za tu svrhu, korištenju akumuliranih finansijskih sredstava, kao i zapošljavanju potrebnog kadra.

DERK već duži niz godina ukazuje da su naponske prilike u elektroenergetskom sistemu BiH često iznad propisanih vrijednosti. U tom smislu, Državna regulatorna komisija za električnu energiju smatra da je neophodno maksimalno ubrzati aktivnosti na rješavanju problema previsokih napona kroz već započete aktivnosti.

Povodom iznesenog stava Elektroprijenosa BiH o izjednačavanju finansijskih obaveza korisnika sistema prilikom priključenja na prijenosnu mrežu u slučaju izgradnje trafostanice 110/x kV, regulirana kompanija je pozvana da DERK-u dostavi kraću analizu, te prakse susjednih i drugih operatora prijenosnog sistema. Pored navedenog, ovaj dokument treba da uključi i finansijsku analizu prihoda koje prilikom priključenja novih kupaca ostvaruju operatori distributivnog sistema, odnosno Elektroprijenos BiH.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju smatra da jedno od težišta u investicijama Elektroprijenosa BiH treba da bude i uklanjanje svih 'privremenih' rješenja iz ranijeg perioda, pri čemu je neophodno osigurati potpunu koordinaciju sa operatorima distributivnog sistema u iznalaženju adekvatnih rješenja za snabdijevanje potrošača.

DERK u okviru regulatornog nadzora posebnu pažnju posvećuje razmatranju finansijskih pokazatelja rada Elektroprijenosa BiH, o čemu se očituje prilikom odlučivanja u postupcima određivanja tarifa za usluge prijenosa električne energije (vidjeti dio 3.6).

DERK kontinuirano insistira na jačanju saradnje NOS-a BiH i Elektroprijenosa BiH i unapređenju koordinacije djelovanja, a naročito u međunarodnim aktivnostima kojima elektroenergetski sistem BiH može ostvariti benefite.

U okviru regulatornog nadzora JP Komunalno Brčko, Državna regulatorna komisija je u više navrata isticala neophodnost razvoja zakonskog okvira u Brčko Distriktu BiH, odnosno usvajanja novog zakona o električnoj energiji, u skladu sa Trećim energetske paketom, kao i zakona o obnovljivim izvorima energije i efikasnoj kogeneraciji, te zakona o energetskej efikasnosti. Izostanak usvajanja nove legislative usporava, a u značajnoj mjeri i onemogućava daljnji razvoj sektora i ugrožava sigurnost snabdijevanja na području Distrikta. S obzirom da je značajan dio posla na pripremi novih zakona već urađen, DERK je pozvao sve relevantne institucije da učine dodatni napor u donošenju navedenih zakona.

Poseban problem predstavlja izostanak reguliranja međusobnih vlasničko-pravnih odnosa između nadležnih tijela Brčko Distrikta BiH i JP Komunalno Brčko u pogledu imovine koja je u funkciji distribucije i snabdijevanja električnom energijom.

I tokom 2020. godine DERK je naglašavao neophodnost potpunog računovodstvenog razdvajanja djelatnosti distribucije i snabdijevanja, kao i ovih djelatnosti u odnosu na druge djelatnosti koje nisu vezane za elektroenergetski sektor (proizvodnja i distribucija vode, održavanje i uređenje javnih površina, te prikupljanje, odvoz i deponiranje komunalnog otpada). DERK je ukazao da sadržaj zvanične internet stranice Komunalnog Brčko treba da na jasan način pruža informacije o razdvajanju pojedinih djelatnosti.

Reguliranoj kompaniji posebno je ukazano na obavezu pravovremenog podnošenja zahtjeva za ažuriranje priloga licence, kao i neodložnog obavještanja DERK-a o svim izmjenama u mreži. Vlasnik licence je upozoren da se sve informacije o izmjenama dostavljaju blagovremeno, neposredno po ishodu vanju upotrebne dozvole.

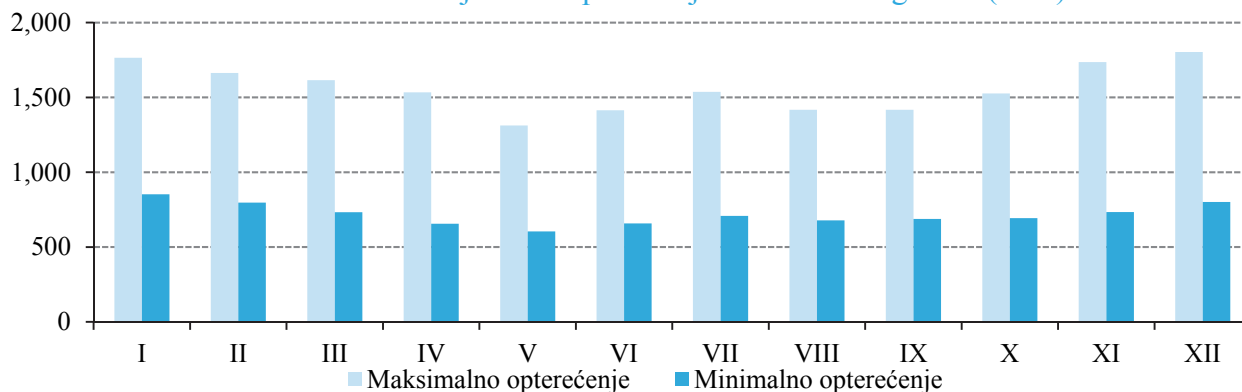
3.5 Tehnički aspekt rada elektroenergetskog sistema

Elektroenergetski sistem BiH je tokom 2020. godine radio stabilno i bez većih problema. Svim korisnicima sistema je omogućen funkcionalan rad prema definiranim standardima kvaliteta. Izvršeni su svi planirani i naknadno traženi radovi u prijenosnoj mreži u funkciji tekućeg i investicijskog održavanja.

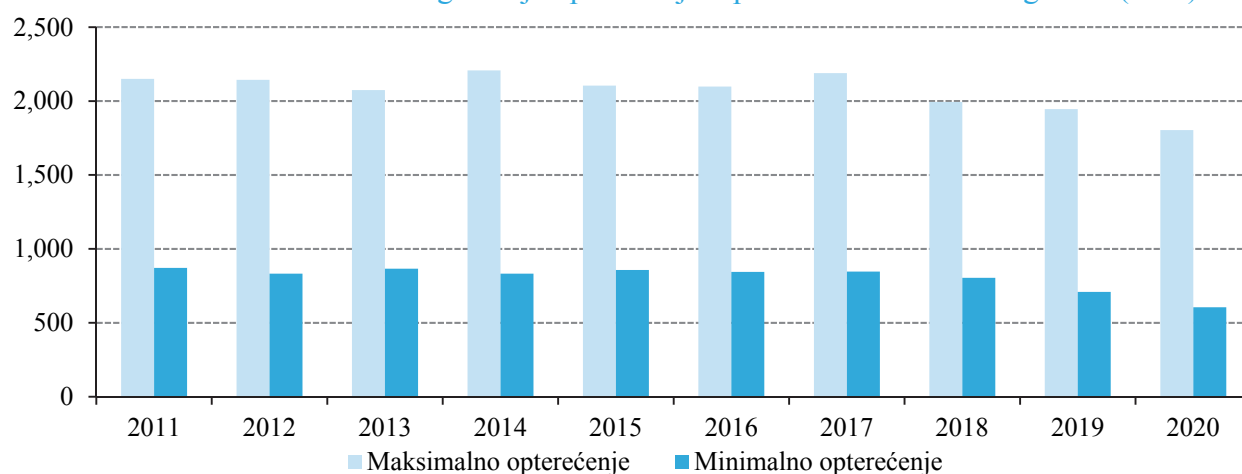
U protekloj godini maksimalno opterećenje elektroenergetskog sistema od 1.804 MW zabilježeno je 2. decembra 2020. godine u četrnaestom satu, u danu u kojem je ostvarena i maksimalna dnevna potrošnja od 35.786 MWh električne energije. Zabilježeno opterećenje je manje od historijskog maksimuma od 2.207 MW iz osamnaestog sata 31. decembra 2014. godine. Minimalno opterećenje od 605 MW zabilježeno je u četvrtom satu 25. maja 2020. godine, što je najmanje opterećenje u nekoliko prethodnih decenija. Minimalna dnevna potrošnja od 20.946 MWh zabilježena je 24. maja 2020. godine. Maksimalno i minimalno opterećenje tokom 2020. godine prikazano je na slici 1, a za prethodnih deset godina na slici 2.

Neželjena odstupanja od deklariranih programa razmjene sa susjednim elektroenergetskim sistemima u 2020. godini iznosila su ukupno 29 GWh za sate u kojima je registriran manjak u regulacijskom području BiH, a za sate kada je registriran višak električne energije ukupno 53 GWh. Mjesečna odstupanja u 2020. godini prikazana su na slici 3. U maju 2020. godine zabilježen je maksimalni satni manjak električne energije (odstupanje ‘nadolje’) u iznosu od 149 MWh/h, kao i maksimalni višak (odstupanje ‘nagore’) u iznosu 218 MWh/h.

Slika 1. Maksimalno i minimalno mjesečno opterećenje tokom 2020. godine (MW)

Slika 2. Maksimalno i minimalno godišnje opterećenje u periodu 2011. – 2020. godina (MW)

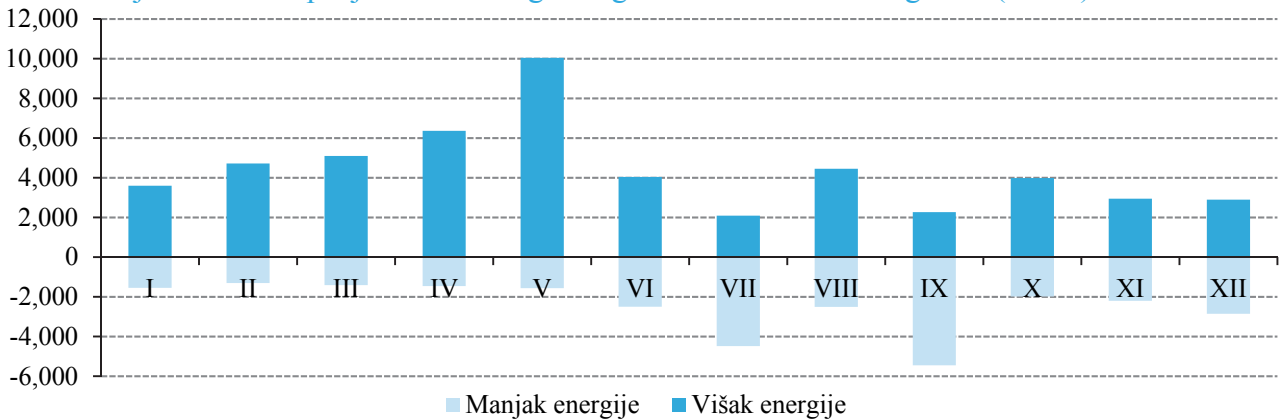

Ukupna električna energija na prijenosnoj mreži iznosila je 18.128,7 GWh, što je 0,71% manje nego u 2019. godini. Prijenosni gubici iznosili su 317,2 GWh, odnosno 1,75% od ukupne energije u prijenosnom sistemu. U 2020. godini nastavljen je trend smanjenja distributivnih gubitaka, koji su iznosili 912,6 GWh ili 9,13% u odnosu na bruto distributivnu potrošnju, što je najniži nivo u historiji elektroenergetskog sektora Bosne i Hercegovine. Procenat prijenosnih i distributivnih gubitaka u periodu 2011. – 2020. godina prikazan je na slici 4.

U 2020. godini pumpna hidroelektrana PHE Čapljina je iz prijenosnog sistema preuzela 113 GWh, a ukupna proizvodnja ove elektrane iznosila je 413 GWh električne energije.

Podaci o neisporučenoj električnoj energiji ENS (eng. *Energy Not Supplied*) usljed neplaniranih prekida snabdijevanja (ENS_{nep}), kao i o neisporučenoj električnoj energiji usljed planiranih prekida (ENS_{pl}) u elektroenergetskom sistemu BiH u prethodnih pet godina, dati su u tabeli 1. Ukupna neisporučena energija, nakon prošlogodišnjeg manjeg pada, bilježi značajno smanjenje u 2020. godini.

Slika 3. Mjesečna odstupanja elektroenergetskog sistema BiH u 2020. godini (MWh)

Slika 4. Prijenosni i distributivni gubici

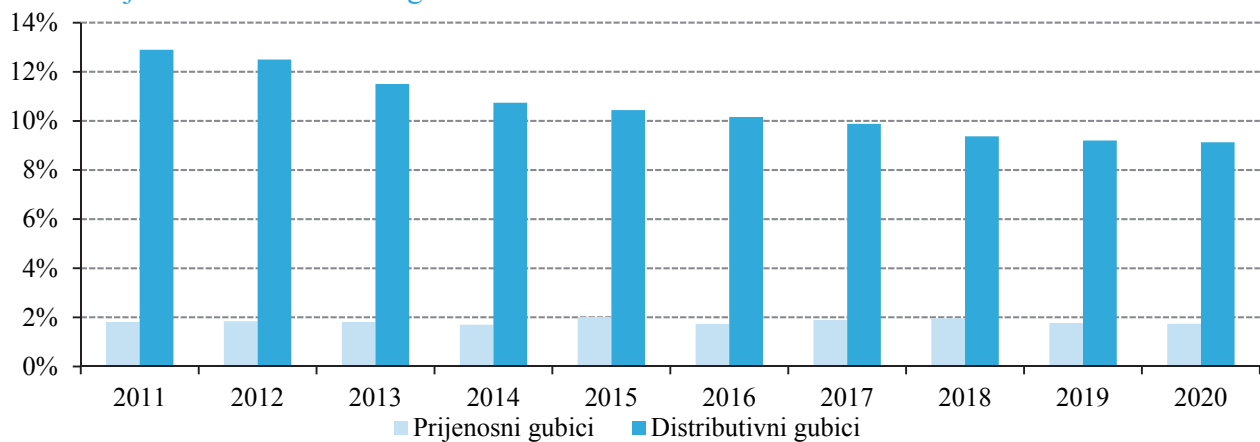

Tabela 1. Neisporučena električna energija usljed zastoja na prijenosnoj mreži

	2016		2017		2018		2019		2020	
	MWh	min	MWh	min	MWh	min	MWh	min	MWh	min
ENS _{nepI}	528,46	15.975	1.362,35	16.594	1.181,83	13.661	1.095,03	21.370	393,01	11.825
ENS _{pl}	287,16	25.032	1.633,75	24.817	1.377,39	24.297	1.100,55	17.178	543,35	9.998
<i>Ukupno</i>	815,62	41.007	2.996,10	41.411	2.559,22	37.958	2.159,59	38.548	936,36	21.823

Tabela 2. Prosječno trajanje prekida na prijenosnoj mreži po mjesecima (min)

Mjesec	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
AIT ₂₀₁₆	0,3549	1,0903	0,1659	0,0799	0,9460	4,6876	13,4773	5,6841	5,9238	0,8767	1,8523	2,3055
AIT ₂₀₁₇	5,3071	2,7625	3,0089	11,4069	4,2718	10,4772	9,7140	4,2352	8,5023	15,9486	3,2145	4,8497
AIT ₂₀₁₈	0,2046	9,5267	3,2354	1,7183	2,2664	6,3035	3,0782	5,2013	3,3805	0,1153	3,1875	0,2781
AIT ₂₀₁₉	0,1233	14,0321	8,8927	10,0696	3,3278	9,0077	13,4418	3,6580	9,3859	6,2718	0,6274	0,9416
AIT ₂₀₂₀	0,5982	5,3980	1,4336	1,0986	3,6368	7,3068	4,3183	2,5052	12,0331	4,7252	3,1260	2,2014

Tabela 2 sadrži podatke o kontinuitetu napajanja, odnosno prosječnom trajanju prekida na visokonaponskoj prijenosnoj mreži AIT (eng. *Average Interrupted Time*).

Tokom 2020. godine realizirano je više ugovora o izgradnji, rekonstrukciji i sanaciji prijenosnih objekata. Početkom oktobra 2020. godine u pogon je puštena nova trafostanica TS 110/30 kV Podveležje, koja je na prijenosnu mrežu priključena po sistemu ulaz – izlaz na 110 kV dalekovod Jablanica – Mostar 2, čime su formirana dva nova dalekovoda, DV 110 kV Jablanica – Podveležje i DV 110 kV Podveležje – Mostar 2. Navedena trafostanica izgrađena je radi priključenja vjetroelektrane Podveležje na prijenosnu mrežu. Puštanje u probni rad ovog, trećeg vjetroparka u Bosni i Hercegovini, čija je ukupna instalirana snaga 48 MW (15×3,2 MW), očekuje se početkom 2021. godine.

10. januara 2019. godine, tokom tragičnog požara u hidroelektrani HE Dubrovnik, oštećena je oprema na postrojenjima generatora G1 i G2. Nakon što je saniran kvar postrojenja generatora G2 koji je direktno priključen na elektroenergetski sistem Bosne i Hercegovine, krajem februara 2020. godine izvršena su potrebna ispitivanja i testiranja generatora i priključnog dalekovoda DV 220 kV Trebinje – HE Dubrovnik 2. Od 2. marta 2020. godine generator G2 u ovoj hidroelektrani uključen je u dnevni raspored MH Elektroprivreda Republike Srpske, a.d. Trebinje.

Nakon završene sanacije kvara, 7. septembra 2020. godine pušten je u pogon dalekovod DV 220 kV Prijedor 2 – Jajce 2, koji je od 19. jula 2019. godine bio van funkcije zbog kvara na prekidaču u trafostanici TS Jajce 2.

Tokom 2020. godine pokrenut je postupak popravke transformatora 400/110 kV, 300 MVA, u trafostanici TS Višegrad.

Procjenjuje se da će, uz trošak od 2,4 miliona KM, transformator biti u funkciji od 2022. godine.

Usluge sekundarne regulacije u 2020. godini su pružali JP Elektroprivreda Bosne i Hercegovine d.d. Sarajevo, MH Elektroprivreda Republike Srpske, a.d. Trebinje i JP Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne d.d. Mostar. Tokom godine tercijarna regulacija angažirana je 43 puta (kao tercijarna regulacija ‘nagore’ 32 puta, te kao tercijarna regulacija ‘nadolje’ 11 puta), od čega 11 puta u julu 2020. godine. Ipak, nominirana količina tercijarne regulacije često nije bila u potrebnom opsegu.

U 2020. godini, dogodilo se 563 ispada na 400, 220 i 110 kV prijenosnoj mreži, od čega 146 ispada 400 kV dalekovoda, 246 ispada 220 kV dalekovoda, 170 ispada 110 kV dalekovoda, deset ispada transformatora 400/220 kV, 400 MVA, te 14 ispada transformatora 220/110 kV, 150 MVA. Nije bilo ispada transformatora 400/110 kV, 300 MVA.

U protekloj godini registrirano je 57 ispada termoblokova i 24 ispada hidrogenatora. Nedostajuća energija u sistemu nadoknađivana je angažiranjem tercijarne rezerve.

Kao i prethodnih godina, i u 2020. godini naponske prilike u elektroenergetskom sistemu su često bile iznad vrijednosti propisanih Mrežnim kodeksom, posebno u 400 kV i 220 kV mreži. Najviši napon u 400 kV mreži registriran je u trafostanici TS Mostar 4 u augustu, kada je izmjeren napon od 454,79 kV. U junu je, u trafostanici TS Tuzla 4 izmjeren najviši napon u 220 kV mreži (267,71 kV), dok je u augustu u trafostanici TS Mostar 4 izmjeren najviši napon u 110 kV mreži (129,44 kV).

Glavni uzrok nastanka i trajanja previsokih napona su slabo opterećeni 400 kV dalekovodi u periodima niskog opterećenja konzuma, koji generiraju veliku količinu reaktivne energije. Pojava previsokih napona je problem regionalnog karaktera, te se stoga i rješenja ovog problema traže i na nivou regije. U cilju doprinosa dugoročnom i kvalitetnom rješenju ovog problema DERK i dalje insistira na provođenju investicijskih aktivnosti za ugradnju prigušnica u elektroenergetski sistem BiH, pored provođenja svih drugih mjera za održavanje napona u dozvoljenim granicama.

Kvalitet rada elektroenergetskog sistema prati se analizom podataka Elektroprijenosa BiH o tehničkim aspektima rada prijenosnog sistema, koji se pored pokazatelja kontinuiteta napajanja potrošača ENS i AIT iskazuju i pokazateljima SAIFI i SAIDI.

Pokazatelji SAIFI i SAIDI se dobijaju praćenjem broja i trajanja zastoja u objektima Elektroprijenosa BiH, koji su za posljedicu imali prekid snabdijevanja kupaca direktno priključenih na prijenosnu mrežu i/ili beznaponsko stanje srednjenaponskih odvoda u trajanju dužem od tri minute.

SAIFI (eng. System Average Interruption Frequency Index) označava prosječan broj prekida napajanja po kupcu tokom godine

SAIDI (eng. System Average Interruption Duration Index) označava prosječno trajanje prekida napajanja u minutama po kupcu tokom godine

Tabela 3. SAIFI i SAIDI pokazatelji za prijenosnu mrežu

		2016	2017	2018	2019	2020
SAIFI	Planirani zastoji	0,55	0,92	0,76	0,64	0,42
	Neplanirani zastoji	0,97	0,81	0,69	0,99	0,53
	<i>Ukupno</i>	1,52	1,73	1,45	1,63	0,95
SAIDI	Planirani zastoji (min/kupcu)	92,92	114,66	94,68	73,71	39,71
	Neplanirani zastoji (min/kupcu)	68,61	48,55	53,31	63,24	31,67
	<i>Ukupno (min/kupcu)</i>	161,53	163,21	147,99	136,95	71,38

Tabela 4. SAIFI i SAIDI pokazatelji za prijenosnu mrežu uključujući i ispade srednjenaponskih odvoda uzrokovane zastojima u distributivnoj mreži

		2016	2017	2018	2019	2020
SAIFI	Planirani zastoji	3,53	3,93	3,33	2,76	2,57
	Neplanirani zastoji	5,78	7,01	4,96	4,93	4,63
	<i>Ukupno</i>	9,31	10,94	8,29	7,69	7,19
SAIDI	Planirani zastoji (min/kupcu)	399,12	324,97	255,11	239,55	189,52
	Neplanirani zastoji (min/kupcu)	371,99	465,81	314,55	453,10	382,64
	<i>Ukupno (min/kupcu)</i>	771,18	790,78	569,66	692,68	572,16

U tabelama 3 i 4 predstavljeni su pokazatelji SAIFI i SAIDI za prethodnih pet godina. Tabela 3 uzima u obzir samo zastoje uzrokovane dešavanjima na mreži u nadležnosti Elektroprijenosa BiH, a tabela 4 i zastoje na srednjenaponskim odvodima u transformatorskim stanicama Elektroprijenosa BiH uzrokovane poremećajima u distributivnoj mreži, koji su znatno nepovoljniji, s obzirom na razgranatost i veličinu distributivne mreže, kao i njenu češću podložnost različitim vrstama kvarova.

Osnovni podaci o elektroenergetskom sistemu BiH dati su u Prilogu A, a karta sistema u Prilogu B.

3.6 Postupci određivanja tarifa

Tarife za usluge prijenosa električne energije

Elektroprijenos Bosne i Hercegovine je 11. novembra 2019. podnio zahtjev za izmjenu tarifa za prijenos električne energije kojim su predočeni zahtjevi za prihode i rashode, kao i troškovi koje Kompanija namjerava zaračunavati za svoje usluge. Svojim zahtjevom Elektroprijenos BiH zatražio je povećanje prosječne tarife za usluge prijenosa električne energije na iznos 1,184 fenninga/kWh, odnosno povećanje za 33,2%.

Tarife se određuju u skladu sa kriterijima navedenim u *Zakonu o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH* i *Metodologiji za izradu tarifa za usluge prijenosa električne*

energije, nezavisnog operatora sistema i pomoćne usluge. Pri tome, DERK u najvećoj mogućoj mjeri poštuje osnovna načela koja propisuju da će tarife biti pravedne i razumne, ravnopravne, utemeljene na objektivnim kriterijima, zasnovane na opravdanim troškovima i određene na transparentan način.

Formalna javna rasprava na kojoj su se utvrđivale činjenice u tarifnom postupku održana je 17. decembra 2019. godine. Razvojem tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini povećan je interes tržišnih učesnika da neposredno učestvuju u tarifnim postupcima u svojstvu umješača. U ovom postupku pored regulirane kompanije, aktivno je učestvovalo i pet subjekata kojima je DERK odobrio status umješača, čime im je omogućeno da u zaštiti svojih prava i interesa neposredno učestvuju u postupku pred regulatorom. Krajem decembra 2019. godine svim učesnicima u postupku dostavljen je *Izveštaj voditelja postupka* na komentar.

Konačna odluka u ovom postupku nije donesena, te je tokom 2020. godine važila Odluka DERK-a koja je u primjeni od 1. maja 2017. godine. Dakle, dio prijenosne mrežarine koji se odnosi na energiju i dalje iznosi 0,578 feninga/kWh, a dio prijenosne mrežarine koji se odnosi na snagu iznosi 1,472 KM/kW (prosječna prijenosna mrežarina iznosi 0,889 feninga/kWh). Elektroprijenos Bosne i Hercegovine do kraja 2020. godine nije podnio novi zahtjev za izmjenu tarifa za prijenos električne energije.

Tarifa za rad nezavisnog operatora sistema; tarife za sistemsku i pomoćne usluge

U skladu sa zakonom propisanom obavezom da svake godine podnosi na uvid zahtjeve za prihode i rashode za narednu godinu, kao i troškove koje namjerava zaračunati svojim tarifama, Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini je 31. oktobra 2019. godine podnio zahtjev u okviru kojeg je predočio i obrazložio planirane prihode, rashode i troškove za 2020. godinu. Potrebni prihod za 2020. godinu zatražen je iznosu od 11.191.896 KM, tražena tarifa za rad nezavisnog operatora sistema koju plaćaju kupci za električnu energiju preuzetu iz prijenosnog sistema iznosi 0,095233 feninga/kWh (povećanje 69,15%), a tarifa koju plaćaju proizvođači za električnu energiju injektiranu u prijenosni sistem iznosi 0,007008 feninga/kWh (povećanje 49,11%). Predložena tarifa za sistemsku uslugu iznosi 0,7259 feninga/kWh, što je 39,92% više od tarife za sistemsku uslugu koja je određena 31. decembra 2019. godine.

Formalna javna rasprava u ovom tarifnom postupku, u kojem je pored regulirane kompanije aktivno učestvovalo pet umješača, održana je 16. decembra 2019. godine. Krajem decembra 2019. godine reguliranoj kompaniji i svim umješačima dostavljen je *Izveštaj voditelja postupka* na komentar.

Na osnovu izvedenih analiza zahtijevanih troškova i rashoda podnosioca zahtjeva i svih drugih dostupnih materijala, Državna regulatorna komisija za električnu energiju je 25. marta 2020. godine donijela *Odluku o tarifi za rad nezavisnog operatora sistema* i *Odluku o tarifama za sistemsku i pomoćne usluge*.

Odlukom je definirano da tarifu za rad nezavisnog operatora sistema plaćaju proizvođači za energiju injektiranu u prijenosni sistem u iznosu od 0,0050 feninga/kWh (povećanje 6,38%), a kupci za energiju preuzetu iz prijenosne mreže plaćaju tarifu u iznosu od 0,0676 feninga/kWh (povećanje 20%).

Prilikom utvrđivanja tarife za sistemsku uslugu, na osnovu dostupnih podataka izračunata je tarifa u iznosu od 0,5106 feninga/kWh, što je za 1,6% manje od prethodne tarife koja je imala vrijednost 0,5188 feninga/kWh. Finansijski obim sistemske usluge u 2020. godini određen je u iznosu od 54.876.289 KM. Imajući u vidu da je u nastavku 2020. godine postojao veliki stepen neizvjesnosti u pogledu ostvarenja veličina koje utječu na prihode, u prvom redu potrošnje, odnosno preuzimanja električne energije iz prijenosnog sistema, Komisija se opredijelila za zadržavanje tarife za sistemsku uslugu na postojećoj vrijednosti 0,5188 feninga/kWh, uz najavu da će se po potrebi, u odgovarajućem trenutku, pristupiti podešavanju tarife za sistemsku uslugu.

Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini je 26. oktobra 2020. godine podnio novi zahtjev u okviru kojeg je predočio i obrazložio planirane prihode, rashode i troškove za 2021. godinu. Zatraženo je da tarifa za rad nezavisnog operatora sistema koju plaćaju kupci iznosi 0,1117 feninga/kWh (povećanje 65%), a da tarifa koju plaćaju proizvođači iznosi 0,0081 feninga/kWh (povećanje 62%), pri čemu potreban prihod za 2021. godinu iznosi 12.756.858 KM. NOS BiH nije predložio promjenu tarife za sistemsku uslugu.

Formalna javna rasprava u ovom tarifnom postupku, u kojem su pored regulirane kompanije aktivno učestvovala četiri umješača, održana je 2. decembra 2020. godine putem internet komunikacijske platforme zbog pandemije bolesti COVID-19. Svim učesnicima u postupku dostavljen je *Izveštaj voditelja postupka* na komentar.

Na osnovu Izveštaja voditelja postupka, pristiglih komentara regulirane kompanije i umješača, te nakon izvedenih analiza zahtijevanih troškova i rashoda podnosioca zahtjeva i svih drugih dostupnih materijala, Državna regulatorna komisija za električnu energiju je 29. decembra 2020. godine donijela *Odluku o tarifi za rad nezavisnog operatora sistema* i *Odluku o tarifama za sistemsku i pomoćne usluge*.

Nezavisnom operatoru sistema u Bosni i Hercegovini određen je potrebni godišnji prihod za 2021. godinu u iznosu od

8.940.755 KM. Odlukom je definirano da tarifu za rad nezavisnog operatora sistema plaćaju proizvođači za energiju injektiranu u prijenosni sistem u iznosu od 0,0057 feninga/kWh (povećanje 14%), a kupci za energiju preuzetu iz prijenosne mreže plaćaju tarifu u iznosu od 0,0783 feninga/kWh (povećanje 15,8%).

Odlukom o tarifama za sistemsku i pomoćne usluge određen je finansijski obim sistemske usluge u 2021. godini u iznosu od 53.011.207 KM i utvrđena tarifa za sistemsku uslugu u iznosu od 0,4789 feninga/kWh (smanjenje 7,7%).

Tarife za kupce u Brčko Distriktu BiH

Postupak određivanja tarifnih stavova za usluge distribucije električne energije i tarifnih stavova za snabdijevanje električnom energijom u okviru univerzalne usluge u Brčko Distriktu BiH pokrenut je 13. novembra 2019. godine, po zahtjevu koji je regulirana kompanija dostavila 8. novembra 2019. godine.

JP Komunalno Brčko, kao javni snabdjevač na području Brčko Distrikta BiH koji svu električnu energiju za snabdijevanje svojih kupaca nabavlja na veleprodajnom tržištu električne energije, zatražilo je povećanje tarifa koje su u primjeni od 1. januara 2018. godine, odnosno izmjene odluka o tarifama kojim bi se omogućilo:

- povećanje troškova distributivne mrežarine za 6,97%,
- povećanje prosječne cijene snabdijevanja u okviru univerzalne usluge za 6,96%, i to za kategoriju ‘ostala potrošnja’ (mali kupci, odnosno komercijalni kupci priključeni na 0,4 kV) za 5,6%, a za domaćinstva 7,4%,
- ostvarenje dobiti javnog snabdjevača u vrijednosti od 2% od troškova nabavke električne energije za snabdijevanje u okviru univerzalne usluge, i
- povećanje cijene tarifnog elementa ‘aktivna električna energija’ za prvu tarifnu grupu u kategoriji ‘ostala potrošnja’.

Formalna javna rasprava u ovom tarifnom postupku, u kojem nije bilo zahtjeva za dodjelu statusa umješaka, održana je 11. decembra 2019. godine. Krajem istog mjeseca reguliranoj kompaniji dostavljen je *Izveštaj voditelja postupka* na komentar.

Nakon što je od regulirane kompanije dobio sve dodatno tražene informacije, uključujući troškove nabavke električne energije za naredni period, DERK je 11. marta 2020. godine donio odluke o tarifama za distribuciju i snabdijevanje električnom energijom u okviru univerzalne usluge u Brčko Distriktu BiH, koje se primjenjuju od 1. aprila 2020. godine. Prema ovim odlukama prosječna tarifa za distribuciju električne energije ostala je na istom nivou, prosječna cijena za snabdijevanje domaćinstava povećana je za 4,5%, a za komercijalne kupce priključene na 0,4 kV povećana je za 0,5%.

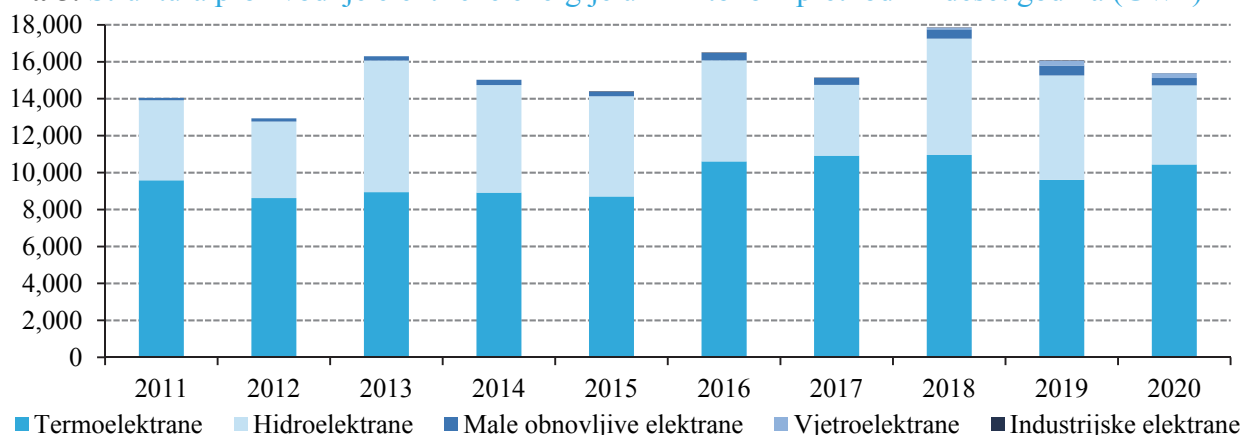
3.7 Tržište električne energije

U Bosni i Hercegovini je 2020. godine ostvarena proizvodnja električne energije u iznosu od 15.390,67 GWh, što je 683 GWh, odnosno 4,3% manje u odnosu na prethodnu godinu. Za razliku od 2019. godine, tokom koje su hidrološki uvjeti bili u granicama desetogodišnjeg prosjeka, u 2020. godini hidrološka situacija je bila značajno lošija, te je proizvodnja u hidroelektranama smanjena za 1.373 GWh ili 24,3% i iznosila je svega 4.276 GWh.

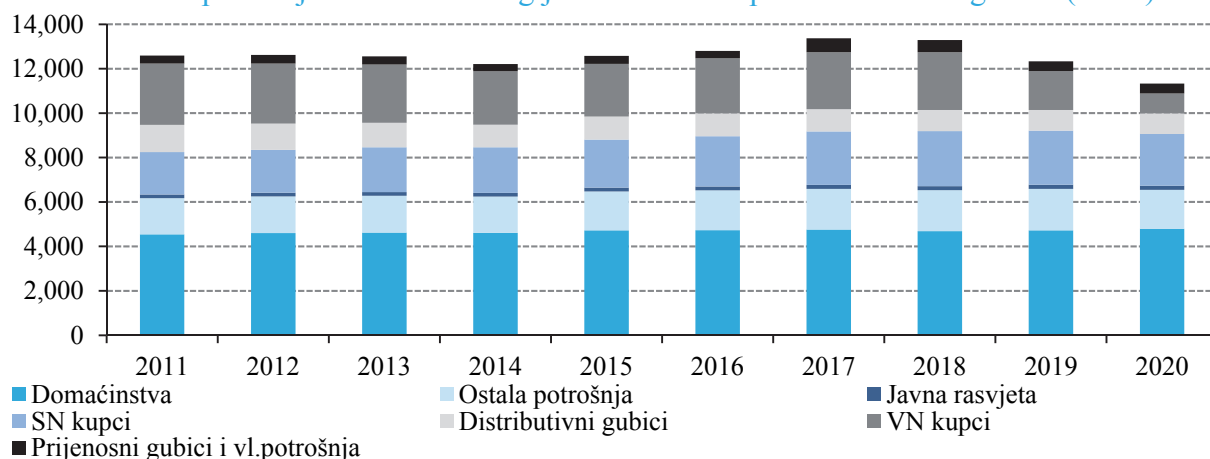
S druge strane, proizvodnja u termoelektranama zabilježila je povećanje od 8,6% u odnosu na 2019. godinu, dostižući iznos od 10.443 GWh. U svim termoelektranama, osim u Stanarima, zabilježen je rast proizvodnje.

Dvije postojeće vjetroelektrane smještene u jugozapadnom dijelu BiH, Mesihovina i Jelovača, ukupno su proizvele 262 GWh, što je 3,2% više nego u prethodnoj godini. Proizvodnja iz manjih obnovljivih izvora iznosila je 399,25 GWh, što je 25,6% manje u odnosu na 2019. godinu. Loše hidrološke prilike odrazile su se na proizvodnju u ovoj kategoriji, u kojoj dominantan udio imaju male hidroelektrane sa 341,02 GWh (497,99 GWh u 2019. godini). U solarnim elektranama proizvedeno 45,62 GWh

Slika 5. Struktura proizvodnje električne energije u BiH tokom prethodnih deset godina (GWh)

Slika 6. Struktura potrošnje električne energije u BiH tokom prethodnih deset godina (GWh)

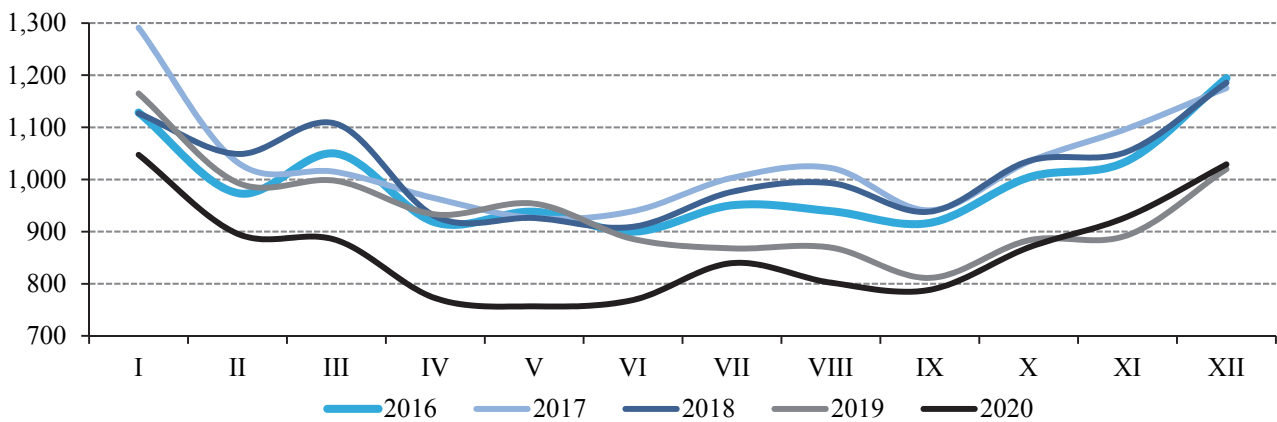

(30,04 GWh u 2019. godini), u elektranama na biomasu i biogas proizvedeno je ukupno 12,56 GWh (8,84 GWh u 2019. godini), te u vjetroelektranama priključenim na distributivni sistem 0,05 GWh (0,07 GWh u 2019. godini).

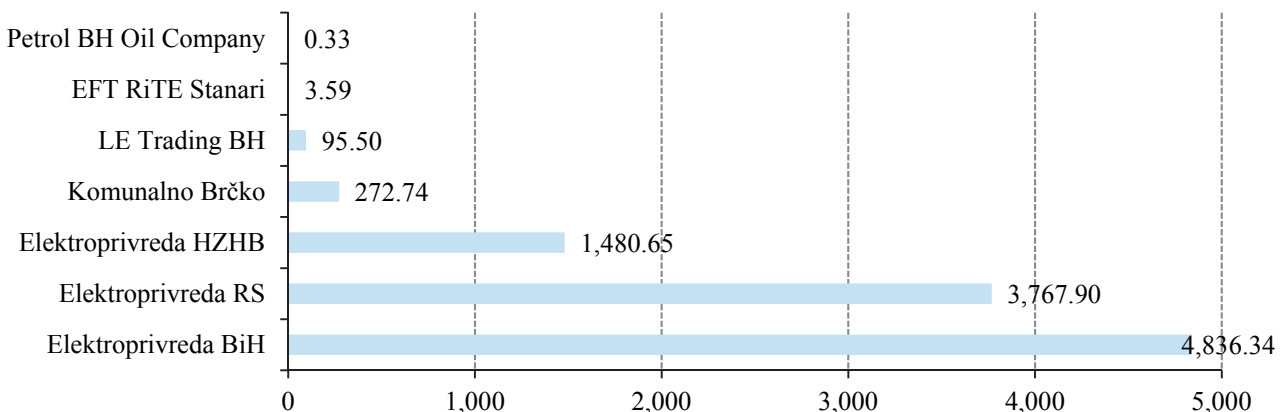
Značajan dio proizvodnje iz manjih obnovljivih izvora imaju nezavisni proizvođači u čijim objektima je proizvedeno 305,13 GWh (76,4%), dok je ostatak (23,6%) proizveden u elektranama u vlasništvu elektroprivreda. U elektranama industrijskih proizvođača proizvedeno je 10,15 GWh. Struktura proizvodnje tokom prethodnih deset godina prikazana je na slici 5, a na slici 6 struktura potrošnje električne energije u BiH.

Ukupna potrošnja električne energije u BiH, nakon smanjenja od 7,3% u 2019. godini, nastavila je isti trend i tokom 2020. godine, te je iznosila 11.330 GWh, što je 8,1% manje nego prethodne godine. Potrošnja kupaca priključenih na prijenosni sistem (VN kupci) smanjena je 49,2% i iznosila je 890 GWh. Ovaj veliki pad potrošnje u najvećoj mjeri je posljedica gašenja proizvodnje u Aluminiju d.d. Mostar, ali i teškoća koje su poslovanju imali ostali veliki kupci, kao što su B.S.I. d.o.o. Jajce i R-S Silicon d.o.o Mrkonjić Grad, zbog nepovoljnih kretanja na globalnom tržištu metala izazvanih pandemijom bolesti COVID-19. Distributivna

Slika 7. Energija preuzeta u BiH sa prijenosne mreže – mjesečni podaci (GWh)

Slika 8. Energija preuzeta sa prijenosne mreže u 2020. godini, po snabdjevačima (GWh)

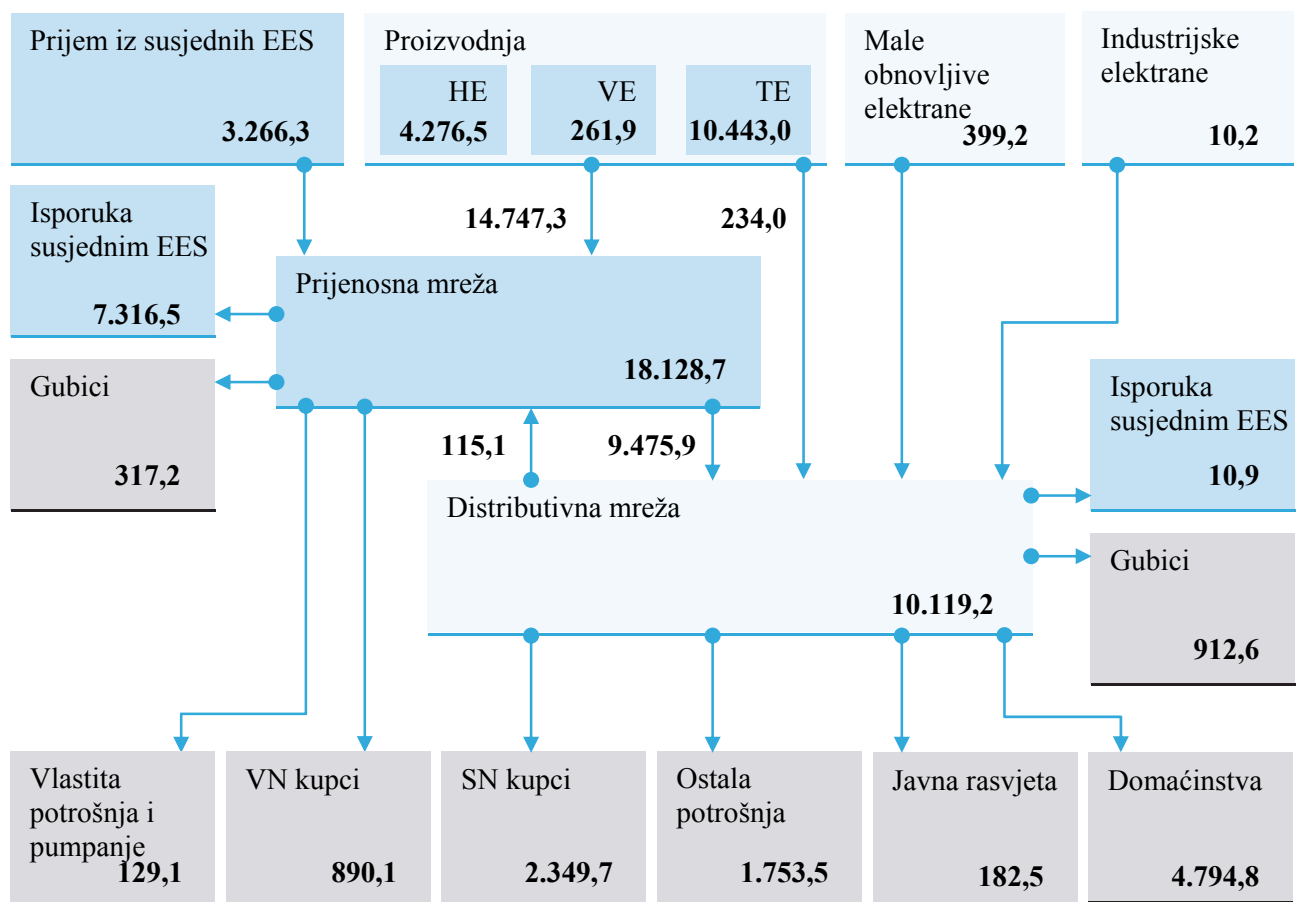

potrošnja je smanjena 1,5% i iznosila je 9.993 GWh. Smanjenje potrošnje zabilježeno je kod svih kategorija kupaca priključenih na distributivni sistem, izuzev kod domaćinstava. U ovoj kategoriji potrošeno je 4.795 GWh, odnosno 1,5% više nego u 2019. godini, što je u najvećoj mjeri posljedica mjera koje su nadležni organi poduzimali zbog pandemije.

Ukupno preuzimanje električne energije iz prijenosnog sistema iznosilo je 10.495 GWh, što je 875 GWh manje u odnosu na 2019. godinu ili 7,7%. Podaci o energiji preuzetoj iz prijenosnog sistema prikazani su na slici 7 po mjesecima, te na slici 8 po snabdjevačima.

Razlika ukupne proizvodnje i potrošnje u BiH, odnosno bilansni suficit u 2020. godini iznosio je 4.061 GWh, što je za 379 GWh više nego u prethodnoj godini. Time je BiH ostvarila najveći bilansni suficit u jugoistočnoj Evropi i preuzela primat od Bugarske, u kojoj se zbog primjene *Sistema EU za trgovanje emisijama* (ETS) kupuju skupe dozvole za emisiju stakleničkih gasova u proizvodnji. Pregled bilansnih elektroenergetskih veličina ostvarenih u 2020. godini dat je na slici 9. Detaljne bilansne veličine i elektroenergetski pokazatelji Bosne i Hercegovine dati su u priložima C i D.

Slika 9. Ostvarene bilansne veličine u 2020. godini (GWh)

Tržište električne energije u regiji

Na tržištu električne energije u jugoistočnoj Evropi, koje je od direktnog interesa za subjekte iz BiH, nastavljen je višegodišnji trend pada veleprodajnih cijena, čemu je tokom 2020. godine značajno doprinijela pandemija COVID-19. Prosječna vrijednost indeksa HUPXDAM, koji je dominantan u regiji, u 2020. godini iznosila je 39 €/MWh i manja je 22,5% nego u prethodnoj godini. Indikativno je da i prosječna cijena dugoročne prodaje električne energije (*'futures'*) za narednu 2021. godinu iznosi 51,8 €/MWh, što je smanjenje 10,2% u odnosu na prethodnu godinu.

U analizi veleprodajnih cijena ne smiju se zanemariti faktori koji utječu na njihov rast, prije svega prisutni deficit energije u regiji, koji se zbog slabijih hidroloških prilika u 2020. godini i pored smanjene potrošnje, povećao. Još veći utjecaj ima primjena *Sistema EU za trgovanje emisijama*, odnosno stalni rast cijena dozvola za emisiju stakleničkih gasova (od 30 do 40 €/t tokom 2020. godine). Zbog toga dolazi do smanjenja proizvodnje u termoelektranama, koje nije u potrebnom obimu praćeno izgradnjom obnovljivih izvora, što u daljnjem dovodi do povećanja deficita u regiji. Osnivanja nacionalnih berzi u zemljama Zapadnog Balkana i spajanje tih tržišta sa susjednim ne odvija se očekivanom dinamikom. Također, evidentna su zagušenja prekograničnih vodova kojima se regija snabdijeva nedostajućom energijom (granice Slovačka – Mađarska, Austrija – Mađarska, Austrija – Slovenija), što dovodi do razlike u cijenama 'referentne' Mađarske energetske berze (HUPX) i Evropske berze za energiju (EEX). U tabeli 5 date su cijene električne energije na značajnijim berzama od interesa za regiju jugoistočne Evrope.

Tabela 5. Cijene električne energije na berzama (€/MWh)

<i>Berzovni indeksi</i>	<i>Prosječna cijena</i>	<i>Maksimalna cijena</i>	<i>Minimalna cijena</i>
EPEX Germany	30,46	75,03	-26,13
EPEX Austria	33,19	75,29	-22,75
SIPX	37,55	103,23	7,02
HUPXDAM	39,00	103,46	6,61
OPCOM	39,42	103,46	4,37
SEEPEX	38,98	113,25	8,18
CROPEX	38,04	103,23	7,74

EPEX Germany – Indeks Evropske berze za energiju (EEX) za Njemačku

EPEX Austria – Indeks Evropske berze za energiju (EEX) za Austriju

SIPX – Indeks Slovenačke berze

HUPXDAM – Indeks Mađarske energetske berze (HUPX) za dan unaprijed

OPCOM – Rumunski berzovni indeks

SEEPEX – Srpski berzovni index

CROPEX – Hrvatski berzovni index

Tržište električne energije u BiH

Ukupna potrošnja električne energije u Bosni i Hercegovini u 2020. godini iznosila je 11.330 GWh ili 8,1% manje nego u prethodnoj godini. Kupci priključeni na prijenosni sistem su preuzeli 890 GWh ili 49,2% manje, a kupci priključeni na distributivni sistem 9.993 GWh ili 1,5% manje nego prethodne godine. Od ovog iznosa 9.081 GWh odnosi se na preuzimanje krajnjih kupaca, a 913 GWh na gubitke u distribuciji. Ukupna prodaja krajnjim kupcima iznosila je 9.971 GWh i manja je za 989 GWh, odnosno 9,0%.

Broj kupaca električne energije u BiH nastavlja rasti – tokom godine povećao se za 20.987 i na kraju godine iznosio je 1.588.773 (tabela 6). Pri tome se broj kupaca u kategoriji domaćinstva povećao za 11.582.

Nadležne regulatorne komisije u BiH više ne utvrđuju tarifne stavove za kupce u onim kategorijama potrošnje koje prema prihvaćenoj i važećoj legislativi o otvaranju tržišta, više ne mogu biti regulirane. Još istekom 2014. godine prestala je regulacija tarifa za snabdijevanje za sve kupce, osim za domaćinstva i kupce iz kategorije ‘ostala potrošnja’ (mali kupci, odnosno komercijalni kupci priključeni na 0,4 kV), a praksa regulacije tarifa za usluge distribucije je zadržana. Od 1. januara 2015. godine svi kupci električne energije u BiH imaju mogućnost da biraju svog snabdjevača na tržištu. Kupci koji ne odaberu snabdjevača na tržištu mogu se snabdijevati kod javnih snabdjevača po cijenama za javno snabdijevanje, a domaćinstva i mali kupci u okviru univerzalne usluge po reguliranim cijenama.

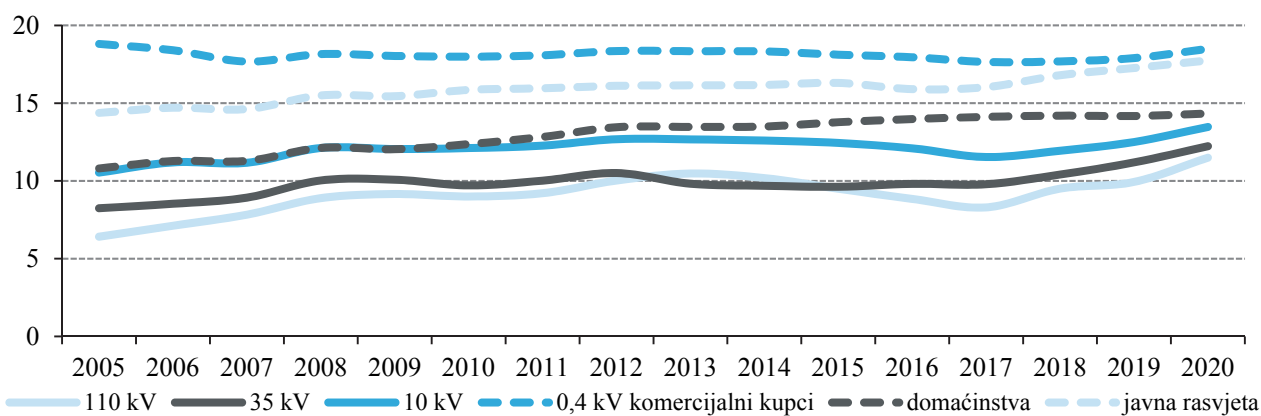
Mogućnost snabdijevanja u okviru univerzalne usluge tokom 2020. godine koristila su sva domaćinstva u BiH i najveći broj kupaca iz kategorije ‘ostala potrošnja’. Prosječna cijena električne energije za te kupce iznosila je 15,45 feninga/kWh i nešto je veća nego u 2019. godini kada je iznosila 15,23 feninga/kWh. Pri tome je prosječna cijena za domaćinstva iznosila 14,34 feninga/kWh (povećanje od 1,1%), dok je prosječna cijena za kupce iz kategorije ‘ostala potrošnja’ bila 18,50 feninga/kWh i veća je za 3,3% u odnosu na 2019. godinu.

Tabela 6. Broj kupaca električne energije u BiH

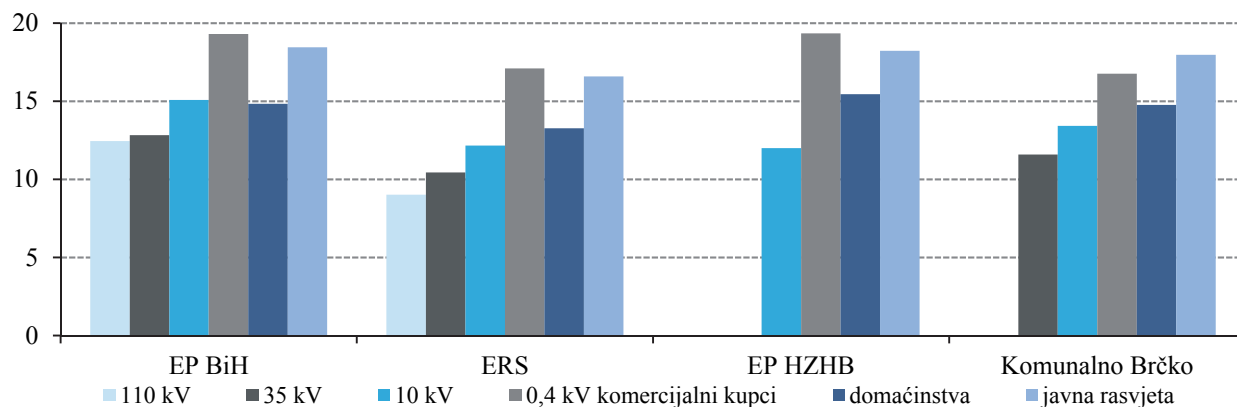
Snabdjevač	110 kV	35 kV	10 kV	Ostala potrošnja	Domaćinstva	Javna rasvjeta	Ukupno
Elektroprivreda BiH	8	63	935	65.292	707.925	4.739	778.962
Elektroprivreda RS	5	28	972	39.399	531.634	4.182	576.220
Elektroprivreda HZHB			243	15.543	179.733	1.938	197.457
Komunalno Brčko		1	65	3.755	31.852	444	36.117
Ostali snabdjevači	3	1	11	2			17
Ukupno	16	93	2.226	123.991	1.451.144	11.303	1.588.773

Regulatorne komisije u BiH djeluju na postepenom uklanjanju naslijeđenih unakrsnih subvencija između pojedinih kategorija kupaca električne energije, koje se odvija u skladu sa najboljom međunarodnom regulatornom praksom, uz izbjegavanje tzv. ‘tarifnih šokova’. Evidentan trend smanjenja odnosa prosječnih cijena za male komercijalne kupce i domaćinstva u prethodnih nekoliko godina u BiH vidljiv je na slici 10. Prema podacima iz 2020. godine unakrsna subvencija između malih komercijalnih kupaca i domaćinstava u prosjeku iznosi 29% bilježeći najmanju vrijednost u slučaju kupaca koje snabdijeva Komunalno Brčko (13,5%), a najveću kod kupaca Elektroprivrede BiH (30,1%). Jasna je potreba da se unakrsne subvencije daljnjim mjerama regulatornih komisija i efikasnim funkcioniranjem tržišta nastave smanjivati, čime će se ispoštovati osnovni regulatorni princip odražavanja stvarnih troškova u formiranju cijena. Time će se omogućiti tržišno nadmetanje i u snabdijevanju domaćinstava, odnosno otvoriti mogućnosti tržišnim snabdjevačima da ponude povoljnije cijene i budu konkurentni i u tom segmentu tržišta. Kretanje prosječnih prodajnih cijena električne energije za krajnje kupce u BiH prikazano je na slici 10, a na slici 11 date su prosječne cijene električne energije po javnim snabdjevačima i kategorijama kupaca u 2020. godini.

Slika 10. Prosječne cijene električne energije po kategorijama kupaca, bez PDV-a (fening/kWh)

Slika 11. Prosječne cijene električne energije u elektroprivredama, bez PDV-a (fening/kWh)

Na maloprodajnom tržištu u Bosni i Hercegovini od 1. januara 2016. godine registrirane su prve promjene snabdjevača kod kupaca priključenih na distributivni sistem, od kada iz mjeseca u mjesec njihov broj varira.

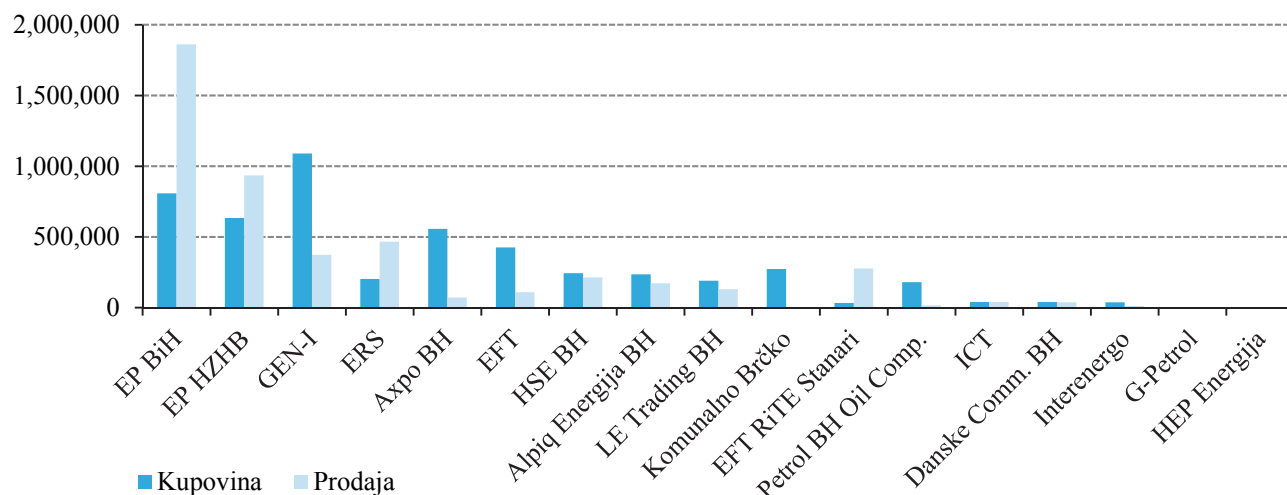
U 2020. godini najveći dio kupaca se snabdijevao kod svojih tradicionalnih snabdjevača (tzv. ‘inkubenti’). Pored inkubenata, na maloprodajnom tržištu bila su aktivna još tri snabdjevača: HEP Energija d.o.o. Mostar, Petrol BH Oil Company d.o.o. Sarajevo i Energy Financing Team d.o.o. Bileća. Oni su 10 kV kupcima isporučili 60,78 GWh i kupcima u kategoriji ‘ostala potrošnja’ 1,29 GWh.

Na prijenosnom sistemu su registrirane prodaje LE Trading BH d.o.o. Banja Luka Aluminiju d.d. Mostar (6,45 GWh) i B.S.I. d.o.o. Jajce (102,92 GWh), te 0,33 GWh koje je Petrol BH Oil Company d.o.o. Sarajevo isporučio kompaniji FL Wind d.o.o. Tomislavgrad. Dodatno, Elektroprivreda BiH je snabdijevala jednog 10 kV kupca koji se nalazi na distributivnom području kojim upravlja Elektroprivreda HZHB sa isporukom od 3,45 GWh.

Sumirajući ove nabavke, u 2020. godini kupcima koji su promijenili snabdjevača isporučeno je 157,90 GWh, odnosno 1,6% od ukupno preuzete energije krajnjih kupaca u BiH. U prethodnom periodu desetine hiljada kupaca promijenilo je uvjete snabdijevanja promjenom ugovora sa svojim ranijim tradicionalnim snabdjevačima, čime su na otvorenom tržištu izabrali ponudu za snabdijevanje koja najbolje odgovara njihovim potrebama.

Kupcima koji se snabdijevaju u okviru univerzalne usluge isporučeno je 6.542,92 GWh (65,6% od ukupne potrošnje krajnjih kupaca), a kupcima za koje cijene nisu regulirane isporučeno je 3.427,73 GWh (34,4%).

Slika 12. Pregled trgovanja na veleprodajnom tržištu u BiH u 2020. godini (MWh)

Značajno dinamičnije je trgovanje na veleprodajnom tržištu u BiH, koje se zasniva na bilateralnim aranžmanima kupovine i prodaje električne energije između snabdjevača (slika 12). Premda ovo tržište i dalje nije institucionalizirano, rezultat brojnih bilateralnih ugovora je značajan – u 2020. godini bilo je aktivno 17 licenciranih subjekata, koji su ostvarili promet od 4.721 GWh u unutrašnjim transakcijama na tržištu. Uz to registrirane su i prekogranične transakcije u ukupnom obimu 7.039 GWh, od čega su izvozne iznosile 5.543 GWh, a uvozne 1.496 GWh.

Pored veleprodajnog i maloprodajnog tržišta u Bosni i Hercegovini je funkcionalno i balansno tržište kojim upravlja Nezavisni operator sistema u BiH. U biti radi se o monopsonom tržištu, gdje na strani potražnje postoji samo jedan subjekt – NOS BiH, dok na strani ponude egzistiraju uglavnom proizvođači koji pružaju pomoćne usluge (kapacitet i energija u sekundarnoj i tercijarnoj regulaciji i energija za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sistemu).

Na balansnom tržištu se također obavlja i obračun odstupanja (debalansa) balansno odgovornih strana od dnevnog rasporeda u energetske i finansijske smislu. Cijene debalansa se određuju na osnovu cijena balansne energije na satnom nivou. Sve transakcije između ponuđača sa jedne strane i NOS-a BiH sa druge strane obavljaju se na tržišnom principu putem godišnjih i mjesečnih tendera, dok se cijene balansne energije formiraju putem ponuda pružalaca sekundarne i tercijarne regulacije na satnoj osnovi dan unaprijed.

Vrijednost ukupno nabavljenih pomoćnih usluga na balansnom tržištu u 2020. godini iznosi preko 53,5 miliona KM, od čega se približno 70% odnosi na nabavku energije za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sistemu (tabela 7).

Primjetno je povećanje finansijskog obima za energiju regulacije ‘nadolje’ od 35%, što je posljedica odstupanja regulacijskog područja BiH u smjeru suficita (viška) prema Kontrolnom, odnosno Regulacijskom bloku SHB (Slovenija – Hrvatska – Bosna i Hercegovina) u iznosu od 23,27 GWh.

Tabela 7. Vrijednost nabavljenih pomoćnih usluga

Pomoćna usluga	2019 (KM)	2020 (KM)	Promjena (%)
Sekundarna regulacija – kapacitet	10.721.974	9.215.833	-14,0
Tercijarna regulacija – kapacitet	5.186.552	6.202.673	19,6
Balansna energija ‘nagore’	6.512.274	3.505.141	-46,2
Balansna energija ‘nadolje’	-2.116.484	-2.863.644	35,3
Gubici u prijenosnom sistemu i kompenzacije	43.248.360	37.452.069	-13,4
Ukupno	63.552.676	53.512.072	-15,8

Kada su u pitanju debalansi balansno odgovornih strana, iskazano je sumarno odstupanje u smjeru deficita (manjka) energije od 29,32 GWh i sumarno odstupanje u smjeru suficita (viška) energije od 52,59 GWh, što je rezultiralo suficitom u saldu od 23,27 GWh. Pri tome su ostvarene prosječne cijene debalansa od 105,91 KM/MWh za deficit (122,77 KM/MWh u 2019. godini) i 33,76 KM/MWh (40,10 KM/MWh u 2019. godini) za suficit energije. Primjetno je smanjenje cijena debalansa, što je također posljedica smanjenih cijena na veleprodajnom tržištu.

NOS BiH je, pružanjem sistemske usluge, od snabdjevača koji preuzimaju energiju iz prijenosnog sistema i kroz obračun odstupanja balansno odgovornih strana od dnevnog rasporeda, ostvario prihod 60.424.704 KM, od čega 54.447.983 KM prema tarifi za sistemsku uslugu i 5.976.721 KM za debalanse. Pored toga, evidentiran je izvoz prekograničnih balansnih usluga u vrijednosti 130.099 KM.

Prekogranična trgovina

Dobra povezanost sistema Bosne i Hercegovine sa susjednim elektroenergetskim sistemima omogućava visok nivo razmjene električne energije sa susjednim zemljama. U 2020. godini izvezeno je 5.543 GWh, što je 5,7% manje nego u prethodnoj godini i posljedica je smanjene proizvodnje. Šesnaest subjekata izvezilo je električnu energiju, a po obimu izvoza na prvom mjestu je bio EFT – Rudnik i Termoelektrana Stanari sa 1.752 GWh, a zatim slijede Elektroprivreda Republike Srpske sa 815 GWh, GEN-I sa 810 GWh, Axpo BH sa 497 GWh, Elektroprivreda Bosne i Hercegovine sa 393 GWh itd.

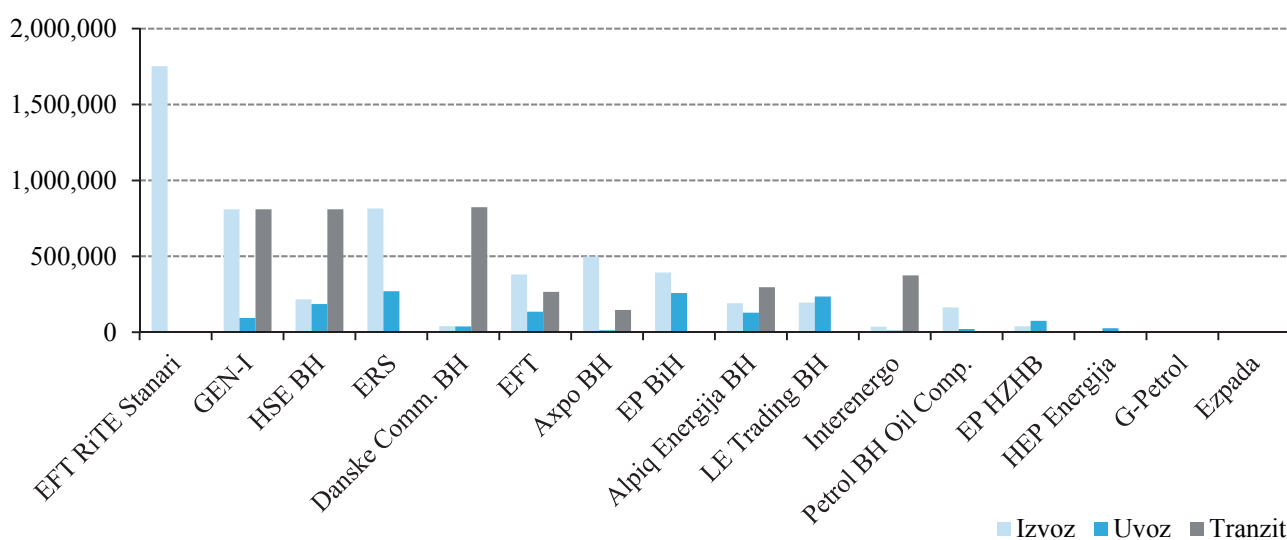
Uvoz električne energije je iznosio 1.496 GWh, sa smanjenjem od 29,9% u odnosu na prethodnu godinu. Među petnaest subjekata koji su obavljali uvoz električne energije najveću realizaciju imali su Elektroprivreda Republike Srpske (270 GWh), Elektroprivreda Bosne i Hercegovine (258 GWh), LE Trading BH (235 GWh), HSE BH Energetsko preduzeće (186 GWh) i Energy Financing Team (135 GWh).

Najveći obim prekogranične trgovine električnom energijom tradicionalno se obavlja sa Hrvatskom, zatim sa Srbijom i Crnom Gorom (tabela 8).

Tabela 8. Prekogranična trgovina po granicama, uključujući registrirani tranzit (GWh)

Zemlja	Izvoz	Uvoz
Hrvatska	2.794,0	2.964,8
Srbija	3.546,6	1.325,4
Crna Gora	2.728,0	730,9
Ukupno	9.068,6	5.021,1

Slika 13. Pregled prekograničnih transakcija po subjektima u 2020. godini (MWh)

Pregled prekograničnih transakcija po subjektima u 2020. godini dat je na slici 13.

Tokom 2020. godine registriran je tranzit električne energije preko prijenosnog sistema BiH u iznosu od 3.535 GWh, što je povećanje od 788 GWh ili 28,3% u odnosu na 2019. godinu. Tranzitni tokovi imaju specifičan značaj jer se koriste kao osnovni element kod obračuna prihoda i rashoda u okviru *Mehanizma naplate između operatora prijenosnog sistema* (ITC mehanizam), što je detaljnije opisivano u ranijim godišnjim izvještajima o radu DERK-a. Ukupan rashod koji je BiH ostvarila po tom osnovu u prvih osam mjeseci 2020. godine iznosi 771.174 KM, i po prvi put Bosna i Hercegovina nije zabilježila prihod u definiranom vremenskom okviru. Prema pravilima obračuna ITC mehanizma povećani tranzitni tokovi uvećavaju prihod, dok povećanje izvoznih i uvoznih tokova utječe na smanjenje prihoda, odnosno na povećanje rashoda.

Dodjelu prekograničnih kapaciteta na granicama BiH sa Crnom Gorom i Hrvatskom putem aukcija i u 2020. godini organizirao je Ured za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Evropi (SEE CAO), a na granici BiH sa Srbijom organizirane su zajedničke aukcije dva operatora (vidjeti dio 3.2).

Ukupan prihod BiH po osnovu godišnjih aukcija prekograničnih prijenosnih kapaciteta za 2021. godinu iznosi 3.533.182 KM i to je najveći prihod ostvaren na godišnjim aukcijama do sada. Za razliku od ranijeg perioda kada je najviša cijena postizana na granici sa Hrvatskom, u smjeru iz BiH prema Hrvatskoj, posljednjih godina primjetan je trend povećanja izvoza na istočnim granicama BiH i većih cijena prijenosnih kapaciteta na ovim granicama. Tako je i ove godine najviša cijena postignuta na granici sa Crnom Gorom u iznosu 1,17 €/MWh u smjeru iz

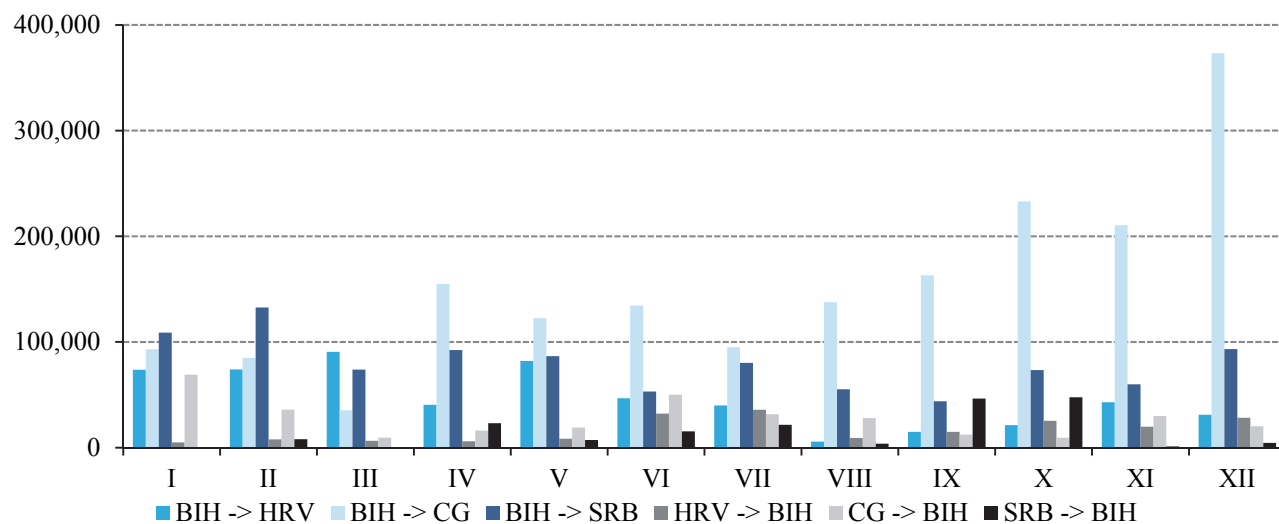
Tabela 9. Prihodi ostvareni na godišnjim aukcijama

Godina	Prihod (KM)
2013.	2.036.125
2014.	2.905.655
2015.	1.091.719
2016.	952.030
2017.	2.021.274
2018.	1.171.731
2019.	2.683.896
2020.	2.605.349
2021.	3.533.182

BiH prema Crnoj Gori, što je dvostruko veća cijena u odnosu na prethodnu godinu.

Prihodi ostvareni na svim dosadašnjim aukcijama za dodjelu prekograničnih prijenosnih kapaciteta na godišnjem nivou, koje krajem godine organizira Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini, dati su u tabeli 9. Na slici 14 prikazani su prihodi po osnovu mjesečnih aukcija, po granicama i smjerovima. U skladu sa Metodologijom za izradu tarifa za usluge prijenosa električne energije, nezavisnog operatora sistema i pomoćne usluge Elektroprijenos Bosne i Hercegovine je korisnik svih prihoda po osnovu dodjele prava na korištenje prekograničnih prijenosnih kapaciteta, kao i prihoda koji se ostvaruju primjenom Mehanizma naplate između operatora prijenosnog sistema, odnosno ITC mehanizma.

Slika 14. Prihod po osnovu mjesečnih i dnevnih aukcija, po granicama i smjerovima (KM)

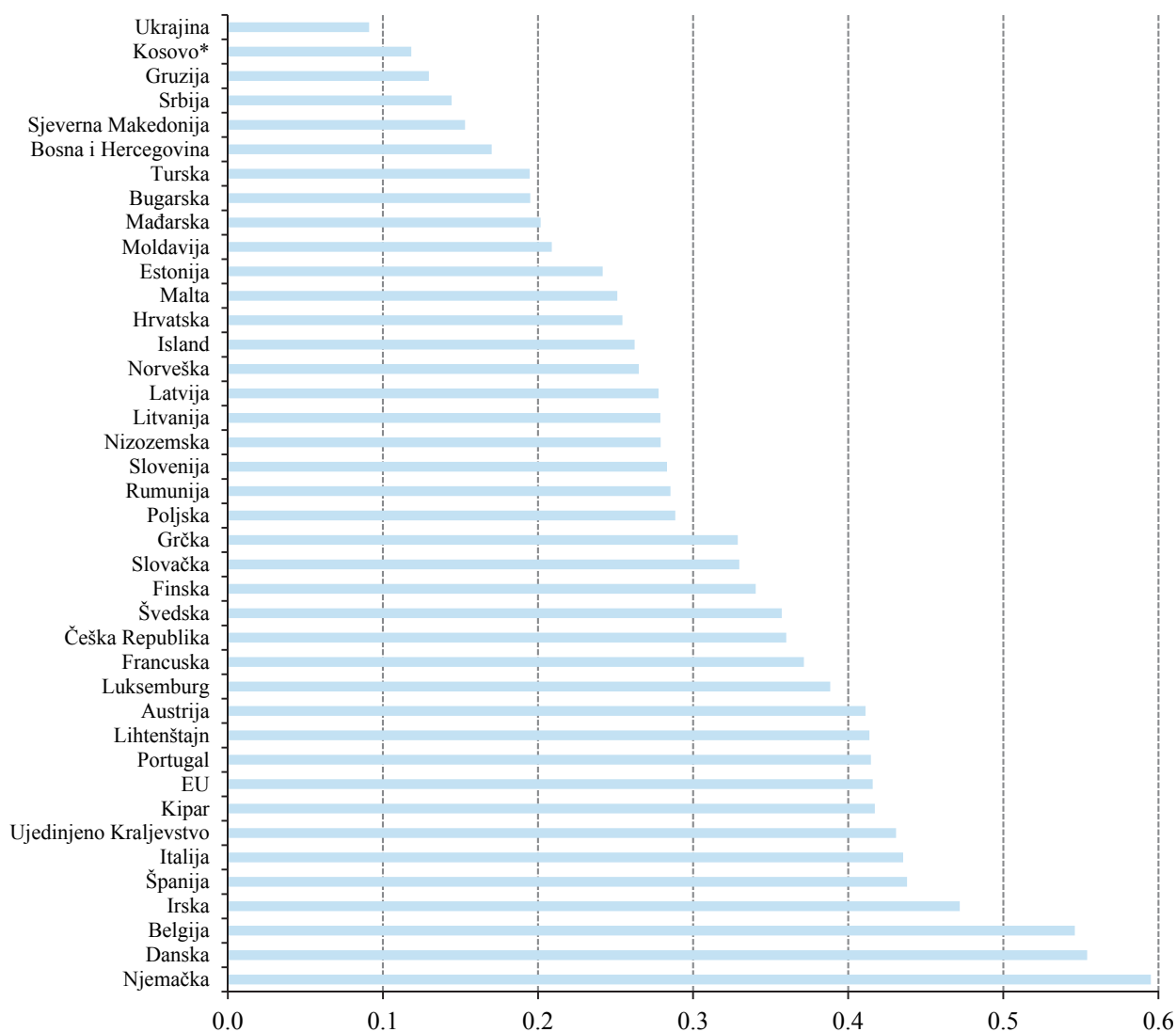

3.8 Energetska statistika

Svjestan značaja objektivnosti prikaza podataka o energetske veličinama i cijenama električne energije, DERK je i tokom 2020. godine posebnu pažnju posvetio unapređenju svog djelovanja u segmentu energetske statistike. Ključni partner u razmjeni energetske veličina i podataka je Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (BHAS), sa kojom DERK dugi niz godina saraduje, naročito u ispunjavanju obaveze izvještavanja prema međunarodnim tijelima, slijedeći propisane metodologije i dinamiku izvještavanja. Saradnja dvije institucije pridonosi razvoju energetske statistike i harmonizaciji sistema službene statistike Bosne i Hercegovine i statistike zemalja Evropske unije u svim oblastima, a posebno u oblasti energije.

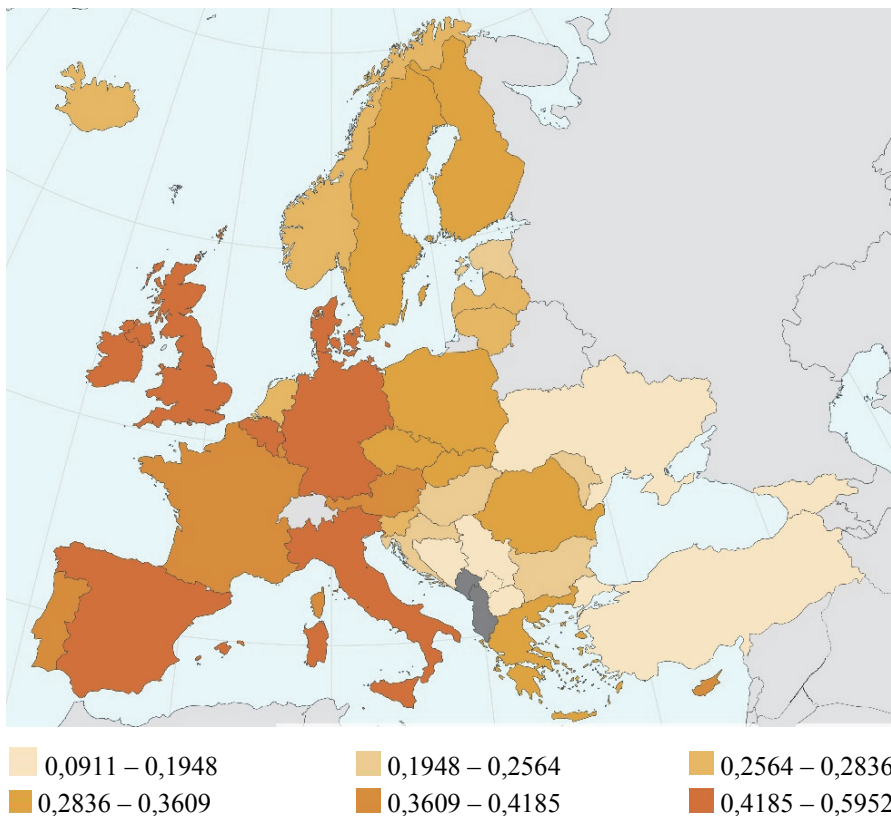
Slika 15. Cijene električne energije u KM/kWh za domaćinstva (godišnja potrošnja od 2.500 do 5.000 kWh) u prvoj polovini 2020. godine, po metodologiji Eurostata

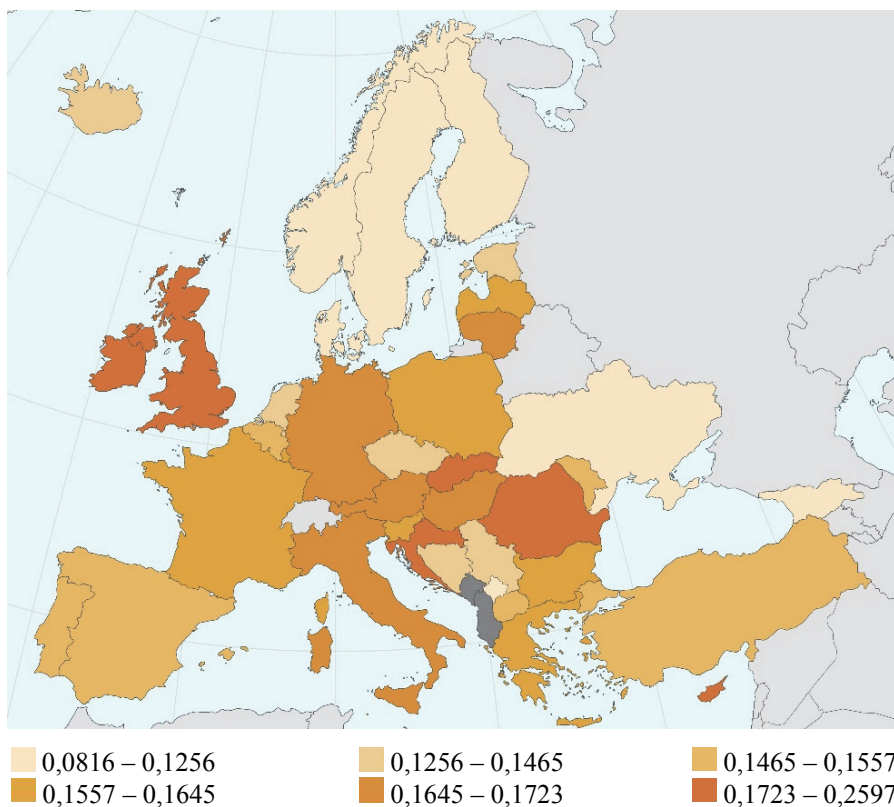
Napomena: navedeni iznosi uključuju sve poreze i naknade

* Ovaj naziv ne prejudicira status i u skladu je sa Rezolucijom Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda 1244 i Mišljenjem Međunarodnog suda pravde o Deklaraciji o nezavisnosti Kosova.

Slika 16. Geografski prikaz cijena električne energije za domaćinstva (u KM/kWh) u prvoj polovini 2020. godine, po metodologiji Eurostata

Slika 17. Geografski prikaz cijena električne energije za industriju (u KM/kWh) u prvoj polovini 2020. godine, po metodologiji Eurostata

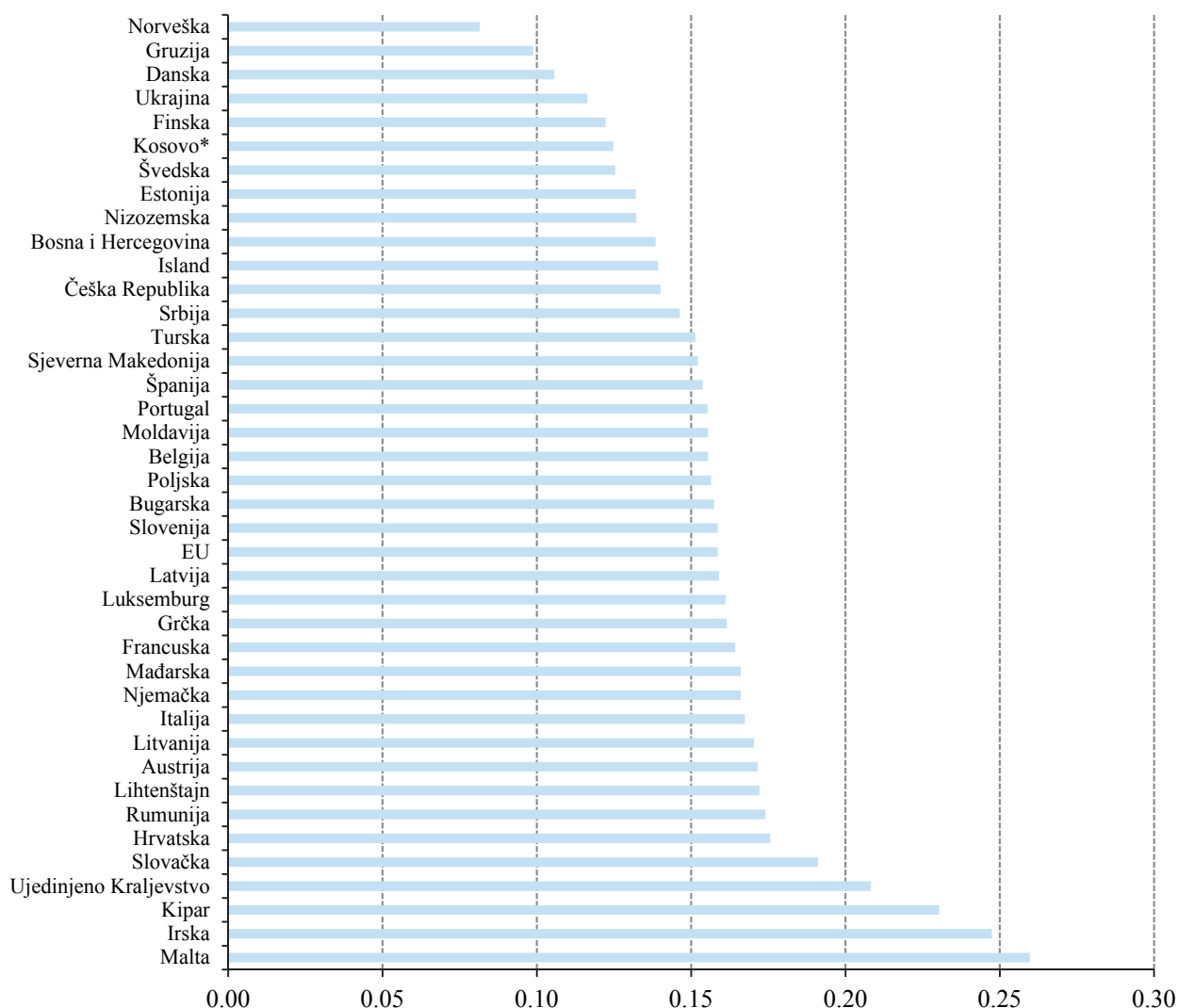
Eurostat je statistička institucija Evropske unije smještena u Luksemburgu. Njen zadatak je da osigura statistike Evropskoj uniji na evropskom nivou koje omogućuju poređenja između zemalja i regija.

Rezultati saradnje dvije institucije su prepoznatljivi i u izvještajima Eurostata koji od 2011. godine uključuju podatke o cijenama električne energije u BiH, što omogućuje njihovu usporedbu sa zemljama Evropske unije i nekim zemljama koje su u procesu pristupanja EU (slike 15 – 18).

Pored analize podataka o elektroenergetskom sektoru BiH, DERK kontinuirano prikuplja i analizira podatke o regionalnom tržištu, uključujući podatke berzi električne energije sa sjedištima u Leipzigu, Budimpešti, Bukureštu, Ljubljani, Beogradu i Zagrebu (tabela 5).

Na osnovu sistematiziranog pristupa prema brojnim elektroenergetskim pokazateljima, DERK je i tokom 2020. godine kvalitetno odgovarao na brojne upite različitih domaćih i međunarodnih institucija prezentirajući statističke podatke o elektroenergetskom sektoru Bosne i Hercegovine.

Slika 18. Cijene električne energije u KM/kWh za industriju (godišnja potrošnja od 500 do 2.000 MWh) u prvoj polovini 2020. godine, po metodologiji Eurostata

Napomena: navedeni iznosi isključuju sve poreze i naknade

3.9 Sudski i drugi sporovi

Svih šest dosadašnjih presuda Suda Bosne i Hercegovine je potvrdilo zakonitost odluka DERK-a koje su bile sudskim putem osporene od pravnih lica o čijim zahtjevima je odlučivao nakon provedenih tarifnih postupaka ili postupaka rješavanja sporova. Tokom 2020. godine, nije bilo novih zahtjeva od aktivno legitimiranih subjekata za preispitivanje odluka iz regulatorne prakse Državne regulatorne komisije za električnu energiju.

Jedna od specifičnosti regulacije je adjudikativna funkcija regulatora, odnosno nadležnost za rješavanje sporova koji nastanu između korisnika i pružaoca usluga u reguliranom sektoru. Shodno *Zakonu o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH*, rješavanje sporova koji se odnose na prijenosni sistem dio je nadležnosti i ovlaštenja Državne regulatorne komisije za električnu energiju. Tokom 2020. godine, nije bilo novih zahtjeva za rješavanje sporova koji su u nadležnosti DERK-a.

Osim direktnog osiguravanja prava na fer i nediskriminirajući pristup prijenosnoj mreži i aktivne zaštite kupaca kroz rješavanje sporova, Državna regulatorna komisija nastoji djelovati edukativno i preventivno, te ova nastojanja u značajnoj mjeri preduprijeđuju ove sporove. Preventivne aktivnosti se ostvaruju na više načina – provođenjem nadzora nad reguliranim subjektima i kvalitetom usluga koje pružaju, prikupljanjem, analizom i obradom podataka o propisima i postupanjima reguliranih subjekata u domenu pristupa prijenosnoj mreži i zaštite potrošača, te aktivnim učestvovanjem predstavnika DERK-a u kreiranju različitih platformi i edukativnih alata za korisnike sistema i kupce električne energije.

DERK je Zaključkom broj 04-14-2-319-26/18 od 17. januara 2019. godine, u cilju održavanja likvidnosti reguliranog subjekta, odobrio NOS-u BiH privremeno zadržavanje i korištenje dijela sredstava u iznosu do dva miliona KM, a koja se ostvaruju po osnovu primjene ITC mehanizma (Mehanizma kompenzacije između operatora prijenosnog sistema) i aukcija za dodjelu prava na korištenje prekograničnih prijenosnih kapaciteta. Istim Zaključkom NOS-u BiH utvrđena je obaveza da privremeno zadržana sredstva uplati Elektroprijenosu BiH, nakon što prevaziđe problem likvidnosti, a najkasnije do 31. decembra 2019. godine. O ovoj mjeri DERK-a upoznata su oba regulirana subjekta. Međutim, Elektroprijenos BiH je u augustu 2019. godine Sudu Bosne i Hercegovine podnio tužbu protiv NOS-a BiH zbog zadržavanja ovih sredstava, istodobno potražujući i zakonske zatezne kamate na zadržani iznos. Nakon što je NOS BiH u Zaključkom ostavljenom roku uplatio Elektroprijenosu BiH privremeno zadržani iznos, tužilac je preinačio podnjetu tužbu na način da je tužbeni zahtjev usmjerio samo na potraživanje zakonskih zateznih kamata. Povodom najavljanja

i pokretanja ovog parničnog postupka, a i tokom izvođenja dokaza, DERK je akcentirao stav da donošenjem Zaključka nije promijenjen korisnik ovih sredstava, niti njihova krajnja namjena, nego je dato pravo NOS-u BiH da radi održavanja svoje likvidnosti jedan dio tih sredstava zadrži, uz preciziranje roka za njihovo vraćanje. Pravosnažnom prvostepenom presudom Suda Bosne i Hercegovine od 11. novembra 2020. godine, u cijelosti je odbijen tužbeni zahtjev Elektroprijenosa BiH, te konstatirano da predmetni Zaključak DERK-a proizvodi pravno dejstvo za parnične stranke, te da je, shodno tome, NOS BiH imao pravo da privremeno zadrži novčana sredstva u iznosu do dva miliona KM, što čini izlišnim i potraživanje kamata kao predmeta preinačenog tužbenog zahtjeva. Ovom presudom potvrđena je ispravnost postupanja DERK-a u održavanju likvidnosti NOS-a BiH, stabilnosti balansnog tržišta električne energije i sigurnosti snabdijevanja, odnosno ranije iznijeti stav DERK-a da se poduzetom regulatornom mjerom ne mijenja korisnik ovih sredstava, niti njihova krajnja namjena, što ne opravdava insistiranje na zakonskim zateznim kamatama od dana donošenja predmetnog Zaključka.

U augustu 2020. godine, EFT – Rudnik i Termoelektrana Stanari d.o.o. Stanari pokrenuo je parnični postupak radi naknade štete protiv NOS-a BiH kao prvotuženog, Elektroprijenosa BiH kao drugotuženog i DERK-a kao trećetuženog. Naime, tužbeni zahtjev je usmjeren na naknadu štete koju je, kako se tužbom tvrdi, tužilac pretrpio zbog prinudnog isključenja Termoelektrane Stanari sa prijenosne mreže, a što je posljedica previsokih napona zabilježenih 1. i 2. maja 2020. godine. Prema navodima iz tužbe, ovaj proizvodni objekat je prestao sa radom u trajanju od 40 sati i za to vrijeme nije proizvodio i isporučivao električnu energiju. U tužbi je vrijednost predmeta spora označena u iznosu od 724.117 KM, a obuhvata stvarnu štetu u iznosu od 291.614,92 KM i izmaklu dobit u iznosu od 432.502,08 KM. DERK se očitovao na sve navode tužbe, te u zakonom definiranom roku pripremio i uputio odgovor na tužbu. Kako je tužba upućena Okružnom privrednom sudu u Doboju, DERK je u odgovoru na tužbu osporio stvarnu nadležnost ovog suda, kao i pasivnu legitimaciju DERK-a u konkretnom slučaju. Ne sporeći pojavu previsokih napona u prijenosnoj mreži kao višedecenijski problem u elektroenergetskom sistemu BiH, prigovor promašene pasivne legitimacije DERK-a je zasnovan na činjenici da eventualna propuštanja DERK-a, ni direktno, niti indirektno, nisu mogla dovesti do previsokih napona, niti se ova pojava mogla preduprijeti bilo kojom radnjom DERK-a, jer potrebne investicije na prijenosnoj mreži i mehanizmi koji mogu doprinijeti održavanju naponskih prilika u prihvatljivim okvirima nisu prinudno ostvarivi od strane regulatora.

Iz razloga opreznosti, DERK je, također, ukazao da tužilac, ne samo da nije pretrpio štetu u vidu izmakle koristi, nego je

povodom događaja iz maja 2020. godine ostvario veću dobit nego što bi bila dobit da je isporučivao električnu energiju koju je sam proizveo, o čemu su sudu ponuđeni odgovarajući materijalni dokazi.

Svojim Rješenjem, Okružni privredni sud u Doboju se oglasio apsolutno nenadležnim za postupanje u ovoj pravnoj stvari, u potpunosti prihvatajući i potvrđujući argumentaciju DERK-a datu prilikom isticanja prigovora nadležnosti. Na ovo rješenje DERK je izjavio žalbu Višem privrednom sudu u Banjoj Luci zbog povreda pravila parničnog postupka, budući da Okružni privredni sud u Doboju nije razmatrao i DERK-u dosudio nadoknadu troškova koji su izazvani upućivanjem tužbe apsolutno nenadležnom sudu, iako je taj zahtjev jasno i nedvosmisleno istaknut u odgovoru Državne regulatorne komisije za električnu energiju na tužbu.

3.10 Ostale ključne aktivnosti

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je i tokom 2020. godine razmjenjivala podatke sa većim brojem državnih institucija, među kojima se izdvajaju Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Direkcija za evropske integracije Vijeća ministara BiH, Konkurencijsko vijeće BiH i Agencija za statistiku BiH,³ te pripremala različite informacije za njihove potrebe. Poseban doprinos DERK je dao radu Odbora za stabilizaciju i pridruživanje Bosne i Hercegovine Evropskoj uniji i Pododbora za transport, energiju, okoliš i regionalni razvoj. U skladu sa svojim zakonskim ovlaštenjima da kao regulatorno tijelo djeluje i na području Brčko Distrikta BiH, DERK u svom radu saraduje i sa Vladom Distrikta.

Državna regulatorna komisija i entitetske regulatorne komisije – Regulatorna komisija za energiju u Federaciji BiH (FERK) i Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske (RERS), saraduju i usklađuju svoje djelovanje od svog osnivanja.

Proaktivan pristup DERK-a u reformi i razvoju elektroenergetskog sektora u BiH nastavljen je i u 2020. godini. Državna regulatorna komisija dala je značajan doprinos u razvoju zakonodavnog okvira za električnu energiju u BiH u skladu sa pravnom stečevinom Evropske unije, pri čemu se ističu detaljni komentari na ‘draft’ verziju Zakona o regulatoru električne energije i prirodnog gasa, prijenosu i tržištu električne energije u Bosni i Hercegovini, koji su u maju 2020. godine upućeni Ministarstvu vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, kao nadležnom tijelu za kreiranje politike u skladu sa Zakonom o

³ Memorandume o saradnji Državna regulatorna komisija za električnu energiju potpisala je sa Agencijom za statistiku BiH 19. aprila 2011. godine i sa Konkurencijskim vijećem BiH 28. maja 2014. godine.

prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH.

Tom prilikom istaknuto je da je, kako po sadržaju, tako i po obimu, u pitanju iznimno značajan i izrazito kompleksan zakon, te je DERK izrazio spremnost da pruži potporu i konkretnu pomoć u ispunjavanju obaveza Bosne i Hercegovine putem ovih normativnih aktivnosti, na temelju dosadašnjih regulatornih iskustava u primjeni važećih zakona u oblasti električne energije, kao i na temelju dosadašnje edukacije i suradnje sa relevantnim međunarodnim institucijama. DERK je imenovao svoje predstavnike u Radnu grupu za nastavak aktivnosti na izradi ovog Zakona.

Također, na poziv Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa, DERK je imenovao svoje predstavnike u Radnu grupu za oblast energetske tranzicije u BiH, te Radnu grupu za uspostavljanje Sistema energetske menadžmenta i Informacijskog sistema energetske efikasnosti u institucijama BiH (EMIS).

DERK je dao doprinos u pripremi projektnog zadatka za implementaciju Akcijskog dokumenta Instrumenta za pretpristupnu pomoć (IPA II) pod naslovom *EU za energiju*, kojim će se u narednom periodu pružiti podrška usklađivanju zakonodavstva BiH s pravnom stečevinom EU o energiji i nastavku reforme sektora energije, uključujući razvoj energetske i klimatske politike u BiH. Kroz ove aktivnosti jačat će se institucije na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini, u cilju izvršenja uloga koje imaju u transpoziciji i primjeni energetske pravne stečevine, planiranju i provedbi energetske politike, kao i razvoju tržišta energije. Također, bit će pružena i podrška provedbi infrastrukturnih projekata i asistencija u podizanju svijesti javnosti o značaju održive upotrebe energije.

DERK, djelujući u skladu sa svojim ovlaštenjima, daje podršku u izradi *Integriranog energetske i klimatske plana Bosne i Hercegovine*. Proces njegove izrade vodi Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, zajedno sa nadležnim entitetskim ministarstvima. DERK učestvuje u aktivnostima interesne radne grupe uspostavljene za izradu ovog plana, kao i u radu Tematske radne grupe za energetske efikasnosti, Tematske radne grupe za obnovljive izvore i Tematske radne grupe za sigurnost snabdijevanja i unutrašnje energetske tržište.

Značajnu podršku DERK daje i u okviru *Programa integriranja Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju*, aktivno učestvujući u aktivnostima iz Poglavlja 15 – Energija, Poglavlja 21 – Trans-evropske mreže, i Poglavlja 28 – Zaštita zdravlja i potrošača.

Predstavnici DERK-a aktivno učestvuju i u realizaciji projekta Svjetske banke, u okviru kojeg se priprema *Studija o likvidnosti tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini*, projekta Njemačkog društva za međunarodnu saradnju (GIZ) *Dekarbonizacija energetske sektora u BiH*, te u pripremi *Studije*

Energetske zajednice o potencijalu za primjenu hidrogenskih tehnologija.

Djelujući kao nacionalni regulator u zastupanju interesa Bosne i Hercegovine, DERK je učestvovao u više regionalnih projekata koji su se odvijali tokom 2020. godine. Pri tome se posebno ističu projekti, odnosno inicijative koje su organizirali Američka agencija za međunarodni razvoj (USAID) i Nacionalna asocijacija regulatora SAD (NARUC):

- Inicijativa za globalni razvoj i prosperitet žena: Unapređenje žena lidera u energetici,
- Digitalizacija i cyber sigurnost,
- Pобољшanje performansi tržišta, i
- Unapređenje investicijskog planiranja kroz primjenu standarda kvaliteta usluge.

Pored toga, DERK je učestvovao u realizaciji regionalnog projekta *Integracija tržišta električne energije*, kojeg su organizirali USAID i Asocijacija za energiju SAD (USEA).

USAID Projekat asistencije energetskom sektoru

Američka agencija za međunarodni razvoj je u septembru 2019. godine pokrenula petogodišnji *USAID Projekat asistencije energetskom sektoru* (USAID EPA), kroz koji pomaže Bosni i Hercegovini da privuče investicije i integrira svoje tržište energije u regionalno i tržište Evropske unije. Projekat pruža tehničku pomoć u koordiniranju, upravljanju i poboljšanju pravnog okvira i transparentnosti u sektorima gasa i električne energije. Kroz ove aktivnosti razvijaju se i preporučuju normativne i druge mjere na svim nivoima vlasti, kako bi se osigurala usaglašenost legislative energetskog sektora u Bosni i Hercegovini sa zahtjevima EU. USAID EPA podržava i program za adekvatnu komunikaciju s javnošću i podizanje svijesti u cilju promoviranja liberaliziranog, tržišno uređenog sektora energije, kao i upoznavanja opće javnosti o prednostima promjena koje se dešavaju u energetskom sektoru.

Kreiranje transparentnog i konkurentnog zakonodavnog i regulatornog okvira i integriranje energetskog sektora BiH u regionalno i EU tržište je ključno za poticanje novih investicija, koje doprinose diversifikaciji izvora, spriječavanju korupcije i povećanju sigurnosti snabdijevanja.

Predstavnici DERK-a direktno učestvuju u aktivnostima koje u okviru ovog Projekta provode Radna grupa za izradu Smjernica za virtualne elektrane, Radna grupa za izradu Smjernica za operatore distributivnog sistema u uspostavi Programa usklađenosti, Radna grupa za mrežna pravila, Radna grupa za odnose s javnošću i Radna grupa za cyber sigurnost u energetskom sektoru.

Slijedeći uspješnu organizaciju prethodnih Energetskih samita, kroz koje je uspostavljen novi model dijaloga o aktuelnim temama iz sektora energije, USAID EPA tim je zajedno sa Britanskom ambasadom u Sarajevu i pokroviteljima skupa (Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Državna regulatorna komisija za električnu energiju i entitetski regulatori), pristupio pripremi Energetskog samita 2020 u Bosni i Hercegovini, koji je trebao biti održan od 18. do 20. marta 2020. godine.

Međutim, planirano okupljanje brojnih učesnika iz državnih i entitetskih parlamenata, ministarstava i regulatora, iz općina, elektroprivrednih preduzeća, privrednih komora, malih i srednjih preduzeća, nevladinih organizacija i medija, te predstavnika međunarodnih organizacija i donatora koji djeluju u sektoru, zbog pandemije COVID-19 najprije je odgođeno za jesen, a potom prolongirano za 2021. godinu.

Čista energija za sve Evropljane

Evropska unija je u junu 2019. godine kompletirala svoj novi paket energetskih propisa za očuvanje konkurentnosti u tranziciji prema čistoj energiji, koji se zove *Čista energija za sve Evropljane*. Ovaj paket se sastoji od osam propisa:

- Direktiva (EU) 2018/844 Evropskog parlamenta i Vijeća od 30. maja 2018. o izmjeni Direktive 2010/31/EU o energetskej efikasnosti zgrada i Direktive 2012/27/EU o energetskej efikasnosti,
- Uredba (EU) 2018/1999 Evropskog parlamenta i Vijeća od 11. decembra 2018. o upravljanju energetskom unijom i djelovanjem u području klime, izmjeni uredbi (EZ) br. 663/2009 i (EZ) br. 715/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća, direktiva 94/22/EZ, 98/70/EZ, 2009/31/EZ, 2009/73/EZ, 2010/31/EU, 2012/27/EU i 2013/30/EU Evropskog parlamenta i Vijeća, direktiva Vijeća 2009/119/EZ i (EU) 2015/652 te stavljanju van snage Uredbe (EU) br. 525/2013 Evropskog parlamenta i Vijeća,
- Direktiva (EU) 2018/2001 Evropskog parlamenta i Vijeća od 11. decembra 2018. o promociji korištenja energije iz obnovljivih izvora,
- Direktiva (EU) 2018/2002 Evropskog parlamenta i Vijeća od 11. decembra 2018. o izmjeni Direktive 2012/27/EU o energetskej efikasnosti,
- Uredba (EU) 2019/941 Evropskog parlamenta i Vijeća od 5. juna 2019. o spremnosti na rizike u sektoru električne energije i stavljanju van snage Direktive 2005/89/EZ,
- Uredba (EU) 2019/942 Evropskog parlamenta i Vijeća od 5. juna 2019. o osnivanju Agencije Evropske unije za saradnju energetskih regulatora (preinaka),

- Uredba (EU) 2019/943 Evropskog parlamenta i Vijeća od 5. juna 2019. o unutrašnjem tržištu električne energije (preinaka), i
- Direktiva (EU) 2019/944 Evropskog parlamenta i Vijeća od 5. juna 2019. o zajedničkim pravilima za unutrašnje tržište električne energije i izmjeni Direktive 2012/27/EU (preinaka).

Navedeni propisi sadrže princip *energetska efikasnost na prvom mjestu* i utvrđuju cilj da korištenje energije bude najmanje 32,5% efikasnije do 2030. godine, uz naglašavanje aktivnosti u poboljšanju energetske karakteristika zgrada. Obavezujući ambiciozni cilj od najmanje 32% energije iz obnovljivih izvora u ukupnoj krajnjoj potrošnji EU do 2030. godine, ubrzo će potrebne investicije i preuzimanje čiste energije u svim sektorima. Novi propisi uključuju zahtjev da države članice pripreme integrirane Nacionalne planove za energiju i klimu za period od 2021. do 2030. godine, koji uključuju kratko predstavljanje dugoročne strategije za najmanje narednih 30 godina.

Osim jačanja prava kupaca (transparentniji računi za domaćinstva, veći izbor i više fleksibilnosti kod promjene snabdjevača) novi propisi pojedincima olakšavaju proizvodnju vlastite energije, njeno skladištenje ili prodaju na mreži. Novi paket povećava sigurnost snabdjevanja zahvaljujući inteligentnijim i efikasnijim rješenjima na tržištu kojima se omogućuje fleksibilnost sistema i pomaže integracija obnovljivih izvora energije, što će dovesti do čistijeg, stabilnijeg i konkurentnijeg elektroenergetskog sektora širom Evrope.

DERK je tokom 2020. godine vršio analizu sadržaja i aktivnosti koje proizlaze iz novog paketa energetske propisa Evropske unije za očuvanje konkurentnosti u tranziciji prema čistoj energiji. Ovakav pristup uvažava činjenicu da sve nove uredbe i direktive EU iz sektora energije postaju obavezujuće i za Bosnu i Hercegovinu putem mehanizama koji su razvijeni prema Ugovoru o uspostavi Energetske zajednice.

4. AKTIVNOSTI U MEĐUNARODNIM INSTITUCIJAMA

4.1 Energetska zajednica

Ugovor o uspostavi Energetske zajednice, koji je potpisan 25. oktobra 2005. godine i stupio na snagu 1. jula 2006. godine, omogućava kreiranje najvećeg internog tržišta za električnu energiju i gas na svijetu, u kojem efektivno učestvuje Evropska unija sa jedne strane i sljedećih devet Ugovornih strana: Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Gruzija, Kosovo*, Sjeverna Makedonija, Moldavija, Srbija i Ukrajina.⁴

U skladu sa izraženim interesom, u radu tijela Energetske zajednice učestvuju: Austrija, Bugarska, Češka, Finska, Francuska, Grčka, Holandija, Hrvatska, Italija, Kipar, Latvija, Litvanija, Mađarska, Njemačka, Poljska, Rumunija, Slovačka, Slovenija, Švedska i Ujedinjeno Kraljevstvo. Ovih 20 tzv. zemalja učesnica iz Evropske unije direktno učestvuje u radu tijela Energetske zajednice, a njihove pozicije prilikom glasanja izražava Evropska komisija.

Status posmatrača u Energetskoj zajednici imaju Armenija, Norveška i Turska. Tokom 2016. godine Bjelorusija je podnijela zahtjev za stjecanje statusa posmatrača.

Zaključivanjem ovog Ugovora, Ugovorne strane iz regije se obavezuju da između sebe uspostave zajedničko tržište električne energije i gasa koje će funkcionirati po standardima tržišta energije EU sa kojim će se integrirati. To se postiže postepenim preuzimanjem dijelova *acquis*-a EU, odnosno implementacijom odgovarajućih direktiva i uredbi EU u područjima električne energije, gasa, sigurnosti snabdijevanja, zaštite okoliša, konkurencije, obnovljivih izvora, energetske efikasnosti, nafte, statistike i infrastrukture (Prilog E). Ugovor o uspostavi Energetske zajednice važi do jula 2026. godine.

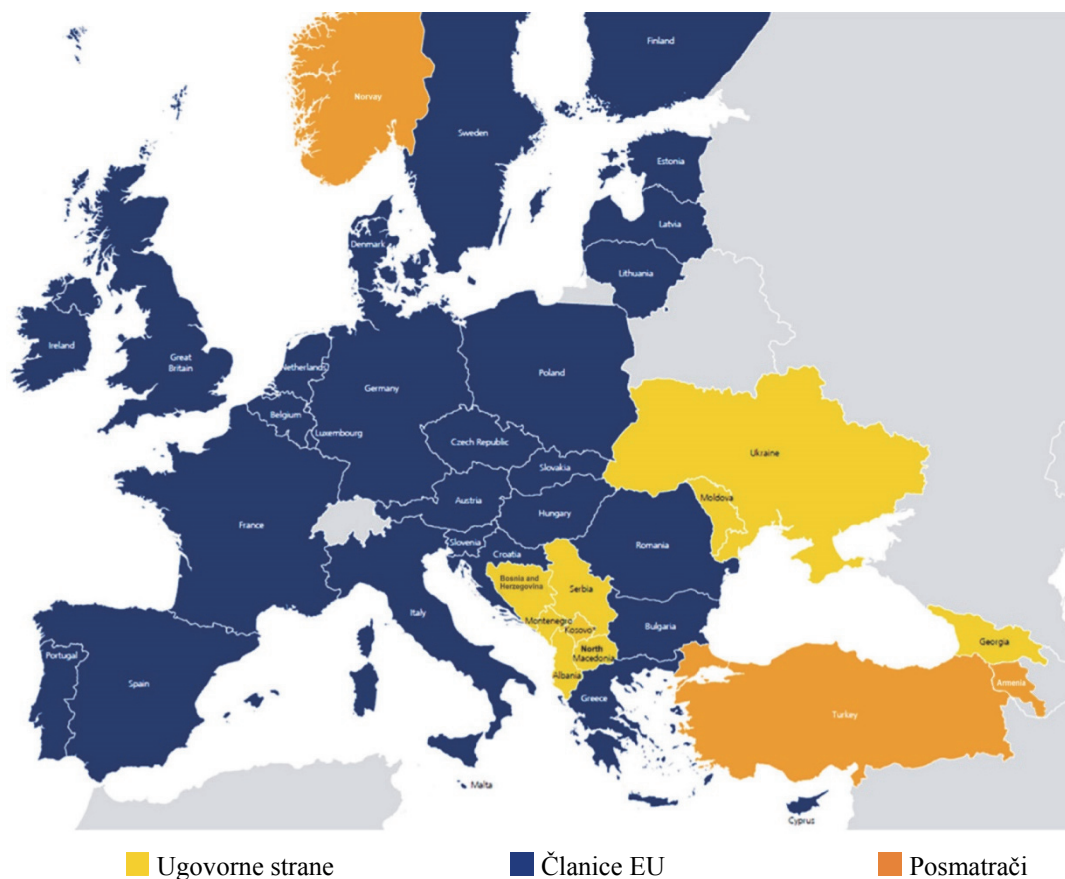
U cilju osiguranja adekvatnog vođenja procesa uspostave i funkcioniranja Energetske zajednice, osnovane su sljedeće institucije: Ministarsko vijeće, Stalna grupa na visokom nivou, Regulatorni odbor i Sekretarijat. Dok su Forum za električnu energiju (Atinski forum) i Forum za gas osnovani Ugovorom o uspostavi Energetske zajednice, Naftni forum osnovan je Odlukom Ministarskog vijeća 2008. godine. Pravni forum, Forum o održivosti i Forum za rješavanje sporova sazivaju se na osnovu inicijative Sekretarijata.

Osnovni ciljevi Energetske zajednice su kreiranje stabilnog i jedinstvenog regulatornog okvira i tržišnog prostora koji osigurava pouzdano snabdijevanje energentima i može privući investicije u sektore električne energije i prirodnog gasa. Pored toga, to je razvoj alternativnih pravaca snabdijevanja i poboljšanje stanja u okolišu, uz primjenu energetske efikasnosti i korištenje obnovljivih izvora.

⁴ Lista odražava Ugovorne strane na dan 31. decembra 2020. godine. Moldavija ima status Ugovorne strane od 1. maja 2010. godine, Ukrajina od 1. februara 2011. godine, a Gruzija od 1. jula 2017. godine.

Ugovorne strane u vrijeme stupanja na snagu bile su i Bugarska i Rumunija, koje su pristupile Evropskoj uniji 1. januara 2007. godine, kao i Hrvatska koja je članica EU od 1. jula 2013. godine.

Slika 19. Geografski obuhvat Energetske zajednice

Ministarsko vijeće, kao najviše tijelo Energetske zajednice osigurava postizanje ciljeva utvrđenih Ugovorom o uspostavi Energetske zajednice. Ministarsko vijeće čine po jedan predstavnik svake Ugovorne strane i dva predstavnika Evropske unije.

Stalna grupa na visokom nivou (PHLG), koja okuplja visoke dužnosnike Ugovornih strana i dva predstavnika Evropske komisije, osigurava kontinuitet sastanaka Ministarskog vijeća i provođenje dogovorenih aktivnosti, te odlučuje o provođenju mjera u određenim oblastima.

Regulatorni odbor Energetske zajednice (ECRB), sa sjedištem u Atini, čine predstavnici državnih regulatornih tijela zemalja regije, a Evropsku uniju predstavlja Evropska komisija, uz pomoć po jednog regulatora iz zemalja učesnica iz EU, te jednog predstavnika Agencije za saradnju energetskih regulatora (ACER). ECRB razmatra pitanja regulatorne saradnje i može prerasti u tijelo koje donosi regionalne regulatorne odluke i služi kao institucija za rješavanje sporova. Regulatorni odbor ima glavnu ulogu u radu proširenog tržišta.

Forumi Energetske zajednice okupljaju sve zainteresirane aktere – predstavnike vlada, regulatora, kompanija, kupaca, međunarodnih finansijskih institucija i dr.

Sekretarijat Energetske zajednice, sa sjedištem u Beču, predstavlja ključni administrativni faktor i zajedno sa Evropskom komisijom osigurava neophodnu saradnju i pruža podršku za rad drugih institucija. Sekretarijat je odgovoran za nadgledanje odgovarajuće provedbe obaveza Ugovornih strana i podnosi godišnji izvještaj o napretku Ministarskom vijeću. U tom smislu, Sekretarijat djeluje kao 'čuvar' Ugovora, dok Evropska komisija ima ulogu generalnog koordinatora.

U proteklom periodu Energetska zajednica je izrasla u organizaciju koja osigurava čvrst institucionalni okvir za saradnju, međusobnu podršku i razmjenu iskustava i stoga služi kao model za regionalnu saradnju u vezi energetske pitanja.

Značajnu podršku razvoju regije daju mjere koje su definirane u okviru 'Berlinskog procesa', odnosno inicijative za šest zemalja Zapadnog Balkana (WB6 inicijativa) u koju su uključene Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Kosovo*, Sjeverna Makedonija i Srbija. U domenu električne energije one se prije svega odnose na otklanjanje nedostataka u primarnoj i sekundarnoj legislativi, razvoj organiziranog veleprodajnog tržišta i tržišta uravnoteženja, tržišnu alokaciju prekograničnih kapaciteta, deregulaciju cijena, razdvajanje tržišnih od djelatnosti koje karakterizira prirodni monopol, te na jačanje nezavisnosti regulatora.

Berlinski proces ima za cilj jačanje regionalne saradnje između zemalja Zapadnog Balkana i njihovu evropsku integraciju. Programi povezivanja u različitim sektorima fokusiraju se na regionalnu transportnu i energetske infrastrukturu i reforme. Činjenica je da dobro povezane i funkcionalne infrastrukturne mreže pokreću ekonomski rast, pružaju poslovne prilike, privlače investicije i generiraju nova radna mjesta.

Nakon samitâ zemalja EU i Zapadnog Balkana održanih u Berlinu, Beču, Parizu, Trstu, Londonu i Poznanu, Sedmi samit Zapadnog Balkana održan je u Zagrebu 6. maja 2020. godine, a zbog pandemije COVID-19 vođen je putem video-linka. Tom prilikom Evropska unija potvrdila je neospornu podršku evropskoj perspektivi Zapadnog Balkana i pozvala na jedinstvo i solidarnost u krizi izazvanoj koronavirusom.

U zajedničkoj Deklaraciji ističe se da će nakon pandemije COVID-19 uslijediti aktivnosti u prevladavanju socio-ekonomskih posljedica krize. Evropska komisija je pozvana da predstavi robustan ekonomski i investicijski plan za regiju. Investicije su od izuzetne važnosti za poticanje dugoročnog oporavka regije i podupiranje reformi koje su potrebne za daljnje napredovanje na evropskom putu i uklanjanje razlika. Zapadni Balkan trebao bi se transformirati u funkcionalne tržišne ekonomije koje se u potpunosti mogu povezati s jedinstvenim tržištem EU, stvarati radna mjesta i preduzetničke prilike, poboljšati poslovno i investicijsko ozračje te promovirati vladavinu prava. U tom

poduhvatu važnu ulogu trebalo bi dati pridruživanju regije ambicijama EU koje se odnose na klimu, u skladu s *Pariškim sporazumom*, promoviranju *Zelene agende za Zapadni Balkan*, kao i unapređenju digitalne ekonomije i jačanju povezivosti u svim njenim dimenzijama: prometnoj, energetske, digitalnoj i međuljudskoj. Kao poseban prioritet identificirana je energetska sigurnost, uključujući diverzifikaciju izvora i pravaca.

U kontekstu Berlinskog procesa, 10. novembra 2020. godine potpisana je Sofijska deklaracija o *Zelenoj agendi za Zapadni Balkan*. Time su se zemlje regije obavezale da će provoditi mjere za razvoj ekonomije, energije i mobilnosti, biodiverziteta, održive poljoprivrede i proizvodnje hrane te za sprečavanje klimatskih promjena i zagađenja. Prvi konkretni koraci će biti podsticanje takse na emisiju ugljen-dioksida, razvoj tržišnih modela za podsticanje korišćenja obnovljivih izvora energije, kao i postupno ukidanje subvencija za ugalj. Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Kosovo*, Sjeverna Makedonija i Srbija, obavezale su se da će zajedno sa Evropskom unijom raditi na stvaranju klimatski neutralne Evrope do 2050. godine. Vijeće za regionalnu saradnju, Sarajevo će koordinirati pripremu akcionog plana za provođenje Deklaracije.

Ministarsko vijeće Energetske zajednice je pod predsjedavanjem Crne Gore zvanični sastanak održalo 17. decembra 2020. godine putem internet komunikacijske platforme, zbog pandemije bolesti COVID-19. Tom prilikom poduzeti su koraci za daljnje zajedničke mjere u tranziciji ka čistoj energiji u Energetskoj zajednici, u cilju klimatske neutralnosti u skladu s *Pariškim sporazumom*. Istaknuto je da će, u skladu sa *Općim smjernicama politike za energetske i klimatske ciljeve do 2030. godine*, na narednom sastanku Ministarskog vijeća u 2021. godini, biti usvojeni obavezujući ciljevi za narednih deset godina za Energetsku zajednicu i njene Ugovorne strane u oblastima energetske efikasnosti, obnovljivih izvora i smanjenja emisije stakleničkih gasova. Prijedlog ciljeva za 2030. godinu očekuje se u prvoj polovini 2021. godine, zajedno s relevantnim zakonodavnim paketom. Na sastanku nije postignuta saglasnost o reformi Ugovora o uspostavi Energetske zajednice, koja je bila najavljena za 2020. godinu. Ministarsko vijeće odobrilo je šest projekata od interesa za Energetsku zajednicu (PECI) i jedanaest projekata od zajedničkog interesa za EU i Energetsku zajednicu (PMI) za električnu energiju, gas i naftu.

Prioriteti Energetske zajednice u narednoj godini uključuju reforme u energetskom sektoru, razvoj zajedničkog tržišta električne energije i prirodnog gasa, stvaranje obaveznih zaliha sirove nafte i naftnih derivata i razvoj energetske infrastrukture. Posebno se ističe značaj dekarbonizacije, odnosno stvaranja klimatski neutralne Evrope do 2050. godine. U tom smislu izuzetan značaj ima finalizacija integriranih nacionalnih energetskih i klimatskih planova.

Bosna i Hercegovina i Energetska zajednica

Aktivnim djelovanjem u Energetskoj zajednici Bosna i Hercegovina potvrđuje svoju opredjeljenost za reformu energetskog sektora, liberalizaciju tržišta energije i usklađivanje svoje politike sa članicama Evropske unije.

Evidentno je da u samoj Bosni i Hercegovini, na različitim administrativnim nivoima treba učiniti dodatne napore u transpoziciji i implementaciji *acquis*-a Energetske zajednice. Za realizaciju brojnih obaveza rokovi su već prošli, a za značajan broj obaveza preostalo je relativno kratko vrijeme (Prilog E).

Na ovo ukazuje i Odluka Ministarskog vijeća Energetske zajednice od 29. decembra 2020. godine, kojom su u periodu od dvije godine suspendirana prava BiH da učestvuje u donošenju odluka koje se odnose na budžet i izvršenje, ukoliko u međuvremenu ne otkloni kršenja koja se odnose na odredbe o prirodnom gasu iz Drugog energetskog paketa EU, transpoziciju Trećeg energetskog paketa EU, te smanjenje emisije sumpordioksida pri sagorijevanju teških loživih ulja i tečnih naftnih goriva.

Pored toga, u Energetskoj zajednici u proceduri se nalaze slučajevi za rješavanje sporova koje je inicirao Sekretarijat Energetske zajednice, a koji se odnose na garancije koje je Federacija BiH izdala za izgradnju Bloka 7 termoelektrane Tuzla, postupak procjene utjecaja na okoliš za planiranu termoelektranu Ugljevik 3, pravno i funkcionalno razdvajanje operatorâ distributivnih sistema, te energetske efikasnost u krajnjoj potrošnji i energetskim uslugama i izostanak transpozicije Uredbe (EU) br. 347/2013 o smjernicama za transevropsku energetske infrastrukturu.

Aktivnosti DERK-a u tijelima Energetske zajednice

Rad Državne regulatorne komisije za električnu energiju, iz domena Energetske zajednice, odvijao se uz neophodnu saradnju sa Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, zatim kroz podršku i doprinos realizaciji različitih projekata u funkciji razvoja Energetske zajednice i naročito kroz proaktivan odnos u istraživanjima koja su planirale i provodile različite grupe šireg tematskog spektra, a koje okupljaju energetske regulatore iz regije i Evropske unije.

Ključne aktivnosti DERK-a u Energetskoj zajednici i dalje su usmjerene na Regulatorni odbor Energetske zajednice (ECRB), koji je uspostavljen 11. decembra 2006. godine u Atini. Sve od tada DERK aktivno učestvuje u njegovom radu, predstavljajući i zastupajući interese Bosne i Hercegovine. Afirmaciji BiH doprinosi predsjedavanje Radnom grupom ECRB-a za problematiku kupaca i maloprodajna tržišta, od 2007. godine.

Tokom 2020. godine, u kojoj je održao tri sastanka putem internet komunikacijske platforme zbog pandemije bolesti COVID-19,

Regulatorni odbor dao je značajan doprinos kreiranju politike Energetske zajednice u domenu regulatornih inicijativa za promociju investicija, te razvoja nezavisnosti regulatora. U protekloj godini ECRB je nastavio zajedničke aktivnosti sa Agencijom za saradnju energetskih regulatora (ACER), Vijećem evropskih energetskih regulatora (CEER) i Asocijacijom mediteranskih energetskih regulatora (MEDREG).

Regulatorni odbor značajan dio svojih aktivnosti organizira kroz svoje radne grupe (Radna grupa za problematiku kupaca i malo-prodajna tržišta, Radna grupa za električnu energiju, Radna grupa za gas i Radna grupa za cjelovitost i transparentnost vele-prodajnog tržišta energije – REMIT) djelujući uz podršku Odsjeka Sekretarijata za ECRB.

4.2 Regionalna asocijacija energetskih regulatora – ERRA

Regionalna asocijacija energetskih regulatora (ERRA) je organizacija nezavisnih regulatornih tijela za energiju iz Evrope, Azije, Afrike i Amerike. Promjenama Statuta u 2015. godini uklonjene su barijere za pridruživanje regulatora iz novih regija i omogućena aktivna uloga svih članica. ERRA ima 34 punopravne i 14 pridruženih članica, od kojih neke imaju regionalni karakter, tako da u njenim aktivnostima učestvuju regulatori iz 62 države (slika 20).

Ciljevi ERRA-e su poboljšanje reguliranja energetskih djelatnosti u zemljama članicama, poticanje razvoja nezavisnih i stabilnih regulatora, poboljšanje saradnje između regulatora, razmjena informacija, istraživačkog rada i iskustva između članica, te bolji

Slika 20. Članstvo u ERRA-i

pristup informacijama o svjetskoj praksi u reguliranju energetske djelatnosti. ERRA-a promovira i organizira obuke iz oblasti reguliranja energije.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je punopravna članica ERRA-e od 19. maja 2004. godine. Na Generalnoj skupštini u maju 2010. godine, kao pridružene članice ove organizacije primljene su i dvije entitetske regulatorne komisije iz Bosne i Hercegovine – Regulatorna komisija za energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine i Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske.

Ove godine ERRA je obilježila 20. godišnjicu postojanja, a centralni događaj je zbog pandemije COVID-19 imao virtuelni format. Tokom obilježavanja jubileja sumirane su dvije decenije produktivnog rada te predstavljeni ciljevi za budućnost koja donosi sve više izazova. Istaknuto je da ova Asocijacija već 20 godina predstavlja pouzdan i profesionalan okvir koji povezuje sve veću mrežu energetske regulatora. ERRA je odigrala ključnu ulogu u ubrzavanju reforme u energetske sektoru i razvoju tržišta u nekim članicama, aktivnu pomažući ove procese. ERRA nastavlja svoju misiju kroz pružanje podrške u jačanju kapaciteta, i međusobnog uvezivanja, te kontinuiranu profesionalnu i predanu saradnju.

U cilju poboljšanja angažovanosti i produktivnosti svojih tehničkih radnih tijela ERRA je pristupila njihovom prestrukturiranju, te se od početka maja 2020. godine primjenjuje nova organizaciona šema koja uključuje Odbor za tržišta električne energije i ekonomsko reguliranje, Odbor za obnovljivu energiju, Odbor za tržišta prirodnog gasa i ekonomsko reguliranje i Radnu grupu za zaštitu kupaca.

U skladu sa novonastalom situacijom uzrokovanom pandemijom bolesti COVID-19, predstavnici DERK-a su i tokom 2020. godine nastavili da aktivno učestvuju u radu Generalne skupštine kao i u radu ERRA-inih radnih tijela putem internet platformi. Najvažnije teme obrađivane u 2020. godini, između ostalih, uključuju regulatorno djelovanje u uvjetima pandemije, njene implikacije na proizvodnju iz obnovljivih izvora, regulatorni nadzor veleprodajnog tržišta, problematiku električnih vozila, implementaciju REMIT uredbe, korištenje fleksibilnosti krajnjih kupaca u upravljanju potrošnjom električne energije, šeme podrške potrošačima koji imaju i vlastitu proizvodnju, mehanizme u reguliranju cijena na tržištima električne energije u tranziciji, te regulatornu podršku obnovljivim izvorima.

Pored rada u tijelima ERRA-e, pružanjem relevantnih informacija o energetske sektoru Bosne i Hercegovine, posebno o regulatornoj praksi, Državna regulatorna komisija za električnu energiju ispunjava svoju ulogu, u skladu sa svojim članstvom u ERRA-i.

4.3 Asocijacija mediteranskih energetske regulatora – MEDREG

Asocijacija mediteranskih energetske regulatora (MEDREG) osnovana je 2007. godine radi promoviranja saradnje energetske regulatora iz zemalja na sjevernoj, južnoj i istočnoj obali Mediteranskog bazena. MEDREG okuplja regulatorna tijela iz Albanije, Alžira, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Egipta, Francuske, Grčke, Hrvatske, Italije, Izraela, Jordana, Kipra, Libana, Libije, Malte, Maroka, Palestinske uprave, Portugala, Slovenije, Španije, Tunisa i Turske (slika 21).

Glavni cilj Asocijacije je promocija jasnih, stabilnih i usklađenih pravnih i regulatornih okvira radi omogućavanja investicija u energetske infrastrukturu i podrške integraciji tržišta. MEDREG promovira stalnu razmjenu znanja, iskustva i stručnosti, prikupljanje podataka kroz sveobuhvatne studije, izvještaje sa preporukama, te specijalizirane obuke u sferi energetske regulacije. Asocijacija je posvećena zaštiti kupaca, fokusirajući se na pristup informacijama i podizanje svijesti o promjenama u sektoru.

Organizacijska struktura MEDREG-a obuhvata Generalnu skupštinu, Sekretarijat sa sjedištem u Milanu i pet radnih grupa za: (1) institucionalna pitanja, (2) električnu energiju, (3) gas, (4) okoliš, obnovljive izvore energije i energetske efikasnost i (5) problematiku kupaca. MEDREG svoje aktivnosti obavlja uz efikasne procese interne i vanjske saradnje, kreirajući uvjete za uspostavljanje Mediteranske energetske zajednice.

U skladu sa specifičnostima rada u uvjetima pandemije COVID-19 predstavnici DERK-a su tokom ove godine učestvovali u radu Generalne skupštine i aktivnostima radnih

g. Petrit Ahmeti, predsjednik
MEDREG-a:

“MEDREG je tehničko središte eksperata na visokom nivou koji rade zajedno da bi se postigla integracija na euromediteranskim energetske tržištima. Naša institucija vodi dijaloge o ključnim oblastima energetske reguliranja u regiji podstičući saradnju, razmjenu informacija i podršku među svojim članovima.”

Slika 21. Geografski obuhvat MEDREG-a

grupa upotrebom različitih telekomunikacijskih alata, te dostavljanjem traženih informacija i komentara tokom pripreme različitih izvještaja i drugih dokumenata.

4.4 Vijeće evropskih energetske regulatora – CEER

Vijeće evropskih energetske regulatora (CEER) je neprofitna asocijacija nezavisnih, zakonom propisanih tijela odgovornih za reguliranje energije na državnom nivou. Vijeće okuplja 39 nacionalnih regulatornih tijela (30 punopravnih članova i devet posmatrača) iz država članica Evropske unije, Evropske slobodne trgovinske zone (EFTA) i zemalja u procesu pridruživanja Evropskoj uniji, uključujući Ugovorne strane Energetske zajednice.

Glavni cilj CEER-a je da podrži kreiranje jedinstvenog, konkurentnog, efikasnog i održivog internog tržišta za gas i električnu energiju u Evropi. Vijeće evropskih energetske regulatora djeluje kao platforma za saradnju, razmjenu informacija i pomoć između evropskih nacionalnih regulatornih tijela u oblasti energije.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju status posmatrača u CEER-u ima od 1. januara 2017. godine. U tom svojstvu predstavnici DERK-a učestvuju u radu Generalne skupštine i radnih grupa CEER-a. Također, Državna regulatorna komisija ima pristup CEER-ovoj afirmiranoj regulatornoj mreži i instrumentima saradnje, uz mogućnost detaljnog razumijevanja energetske politika i praksi Evropske unije. U tom pogledu, učešće u radu Vijeća evropskih energetske regulatora je korisno i na putu Bosne i Hercegovine ka članstvu u Evropskoj uniji, i ispunjavanju obaveza koje ono povlači u smislu provedbe *acquis*-a u oblasti energije.

4.5 Međunarodna konfederacija energetske regulatora – ICER

Osnovana u oktobru 2009. godine, Međunarodna konfederacija energetske regulatora (ICER) predstavlja dobrovoljni okvir za saradnju na svjetskom nivou. Cilj ICER-a je da poboljša informiranost javnosti i kreatora političkih odluka, kao i razumijevanje reguliranja energije i njegove uloge u rješavanju širokog spektra socio-ekonomskih, okolišnih i tržišnih pitanja.

Preko 270 regulatornih tijela, putem 13 regionalnih regulatornih asocijacija ostvaruju članstvo u ICER-u (slika 22). DERK aktivno učestvuje i prati rad ICER-a putem ERRA-e, MEDREG-a i CEER-a, te pruža podršku djelovanju ICER-a na razne načine, uključujući dostavu odgovora po različitim aktivnostima i upitnicima, čime se omogućava uvid i razmjena praksi u područjima od interesa za rad regulatora.

ICER-ove aktivnosti su usmjerene na nekoliko ključnih područja, u skladu sa temama koje definira Svjetski energetske regulatorni

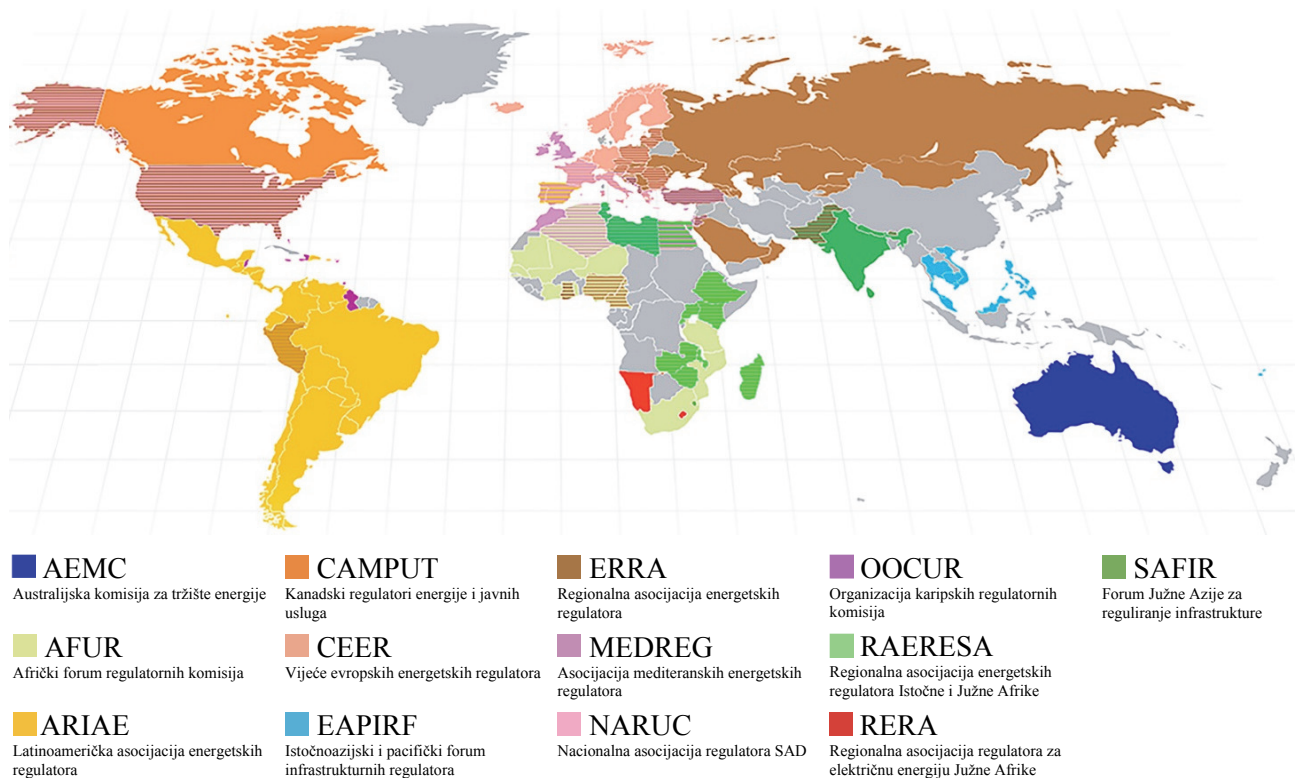
forum, vodeća međunarodna konferencija o reguliranju energije koja se održava svake tri godine. Sedmi Svjetski energetska regulatorni forum, održan u Kankunu, Meksiko, tokom marta 2018. godine, usredotočio se na značajne inovacije koje širom svijeta mijenjaju osnove energijskog lanca. U fokusu su bila i najvažnija aktuelna regulatorna pitanja, uključujući jačanje uloge kupaca, problematiku dinamičnih tržišta i održivost infrastrukture. Forum je promovirao osnaživanje uloge žena u oblasti energije kroz ujednačavanje rodne perspektive u svim aktivnostima, što je nastavak aktivnosti započetih oktobra 2013. godine u okviru inicijative ICER-a pod nazivom *Žene u oblasti energije*.

Zbog pandemije COVID-19 održavanje narednog svjetskog skupa o reguliranju energije odgođeno je za godinu dana, te će Osmi Svjetski regulatorni forum biti održan u Limi, Peru, tokom marta 2022. godine. Izazovi energetske transformacije bit će glavna tema ovog foruma, koji će se fokusirati na četiri oblasti: konkurencija, institucionalnost, univerzalni pristup energiji i energetska tranzicija.

ICER je 2013. godine pokrenuo izdavanje svoje Hronike, kao sredstva za daljnju promociju jačanja razmjene regulatornih znanja i istraživanja. Od tada kao član Uredničkog odbora ovog stručnog časopisa djeluje i zaposlenik DERK-a. ICER-ova Hronika je publikacija koja se objavljuje dva puta godišnje u elektronskom obliku i sadrži stručne članke iz regulatorne tematike.

Slika 22. Članice ICER-a

4.6 Međuregionalna saradnja

Različiti oblici saradnje između regionalnih asocijacija energetske regulatora postoje već izvjesno vrijeme kroz organiziranje zajedničkih obuka, radionica i sastanaka relevantnih radnih grupa. Iako su neka regulatorna tijela istovremeno članovi nekoliko asocijacija energetske regulatora, te asocijacije pokrivaju regione koji se značajno razlikuju u postignutom stepenom integracije što znači da se zajednički izazovi moraju rješavati na različite načine. Istovremeno članstvo pojedinih regulatornih tijela u više energetske asocijacija promovira približavanje ciljeva i principa. Iz tog razloga saradnja ovih asocijacija u smislu razmjene iskustava i regulatornih praksi dobija sve veći značaj.

Prepoznajući važnost ovakvih oblika saradnje i predanost unapređivanju usklađenosti i transparentnosti u reguliranju energije kroz promoviranje najboljih praksi i razmjenu iskustava, Vijeće evropske energetske regulatora (CEER), Regulatorni odbor Energetske zajednice (ECRB) i Asocijacija mediteranskih energetske regulatora (MEDREG) su 12. decembra 2018. godine u Beču potpisali *Dogovor o saradnji*.

Protekla 2020. godina obilježena je pandemijom COVID-19, te su sve asocijacije pripremile izvještaje o mjerama koje su poduzimane u vanrednim okolnostima, uz fokus na ulogu regulatora. Utjecaj pandemije COVID-19 na energetske sektor analiziran je na zajedničkoj radionici ERRA-e, CEER-a, USAID-a i NARUC-a. U fokusu analize bila je reakcija regulatora na pandemiju, te njihove odluke i preporuke za regulirane subjekte. Regulatori nastavljaju kontinuiranu razmjenu iskustava o mjerama koje se u saradnji sa vladama i drugim akterima u sektoru poduzimaju u cilju očuvanja sigurnosti snabdijevanja i zaštite kupaca.

U okviru postojećeg mehanizma o saradnji, tokom 2020. godine ECRB, CEER i MEDREG su održali on-line konferenciju na kojoj se diskutiralo o aktivnostima u zaštiti kupaca tokom koje je ojačana saradnja i razmjenjene informacije o utjecaju pandemije COVID-19 na potrošnju. Osim toga, održana je i virtualna Trilateralna radionica ECRB-a, CEER-a i MEDREG-a o problematici kupaca i gubicima energije tokom koje su, uz prezentaciju praktičnih slučajeva, analizirani elementi koje se odnose na ovu temu s fokusom na ulogu energetske regulatora u identificiranju vrsta gubitaka i njihovom smanjenju.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je član i ECRB-a i MEDREG-a, dok u CEER-u ima status posmatrača. Ovakva pozicija omogućava daljnje jačanje stručnih kapaciteta DERK-a kroz sticanje novih znanja i razmjenu iskustava i regulatornih praksi. Osim toga, međuregionalna saradnja pruža više mogućnosti za nastavak uspješnog angažiranja eksperata DERK-a u stručnom usavršavanju osoblja drugih regulatornih tijela.

5. REVIZIJSKI IZVJEŠTAJ

Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u Bosni i Hercegovini utvrđeno je da se DERK finansira iz vlastitih prihoda. Osnovni prihod DERK-a u 2020. godini je bila regulatorna naknada koju su plaćali vlasnici licenci za prijenos električne energije, aktivnosti nezavisnog operatora sistema, međunarodnu trgovinu, snabdijevanje kupaca, te distribuciju električne energije u Brčko Distriktu BiH. Regulatorna naknada se određuje tako da pokrije troškove DERK-a, a za procijenjeni višak prihoda nad rashodima se umanjuju obaveze za plaćanje regulatorne naknade u narednom periodu.

Osim brige za realizacijom pomenutih vlastitih prihoda finansijsko poslovanje DERK-a pokriva i sljedeće aktivnosti:

- nastanak i podmirenje finansijskih obaveza za potrebe definirane u odobrenom finansijskom planu,
- kratkoročno planiranje i upravljanje novčanim tokovima,
- redovno praćenje realizacije finansijskog plana za tekuću godinu,
- analiza i procjena budućih novčanih tokova u svrhu pripreme novog finansijskog plana,
- priprema finansijskog plana za narednu godinu,
- unutrašnje finansijsko izvještavanje kao osnova za donošenje odgovarajućih poslovnih odluka, i
- finansijsko izvještavanje prema vanjskim tijelima, ovlaštenim institucijama i javnosti.

“Prema našem mišljenju, priloženi godišnji finansijski izvještaji istinito i fer prikazuju finansijski položaj DERK-a na dan 31. decembra 2019. godine, njegovu finansijsku uspješnost i novčane tokove za tada završenu godinu u skladu s Zakonom o računovodstvu i reviziji Federacije BiH i Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja (MSFI).”

*REVIK d.o.o.,
Sarajevo, 27. marta 2020.*

Revik d.o.o. Sarajevo

Member of **HLB** International

Finansijski izvještaji u kojima su iskazani rezultati poslovanja na kraju poslovne godine su konačan rezultat svih navedenih aktivnosti i donesenih odluka. U cilju nezavisne i nepristrasne provjere iskazanih rezultata poslovanja, kao i usklađenosti tih postupaka sa važećim propisima, DERK svake godine provodi reviziju svojih finansijskih izvještaja.

U prvom kvartalu 2020. godine reviziju finansijskih izvještaja DERK-a za prethodnu godinu vršilo je Društvo za reviziju, računovodstvo i konsalting Revik d.o.o. Sarajevo, sa kojim je zaključen ugovor u postupku provedenom prema procedurama javnih nabavki.

Obavljajući reviziju u skladu sa Međunarodnim revizijskim standardima revizori su prikupili dokaze o iznosima i drugim podacima objavljenim u finansijskim izvještajima kako bi se u razumnoj mjeri uvjerali da finansijski izvještaji ne sadrže materijalno značajne pogreške. Osim utvrđivanja realnosti finansijskih izvještaja u cjelini, revizija je podrazumijevala i odgovarajuću ocjenu primijenjenih računovodstvenih politika i značajnih procjena izvršenih od strane rukovodstva DERK-a.

Na osnovu pribavljenih dokaza nezavisni revizor je pozitivno ocijenio finansijske izvještaje DERK-a za 2019. godinu. Mišljenje nezavisnog revizora je da prezentacija finansijskih izvještaja, priznavanje i mjerenje transakcija i poslovnih događaja, objektivno i istinito prikazuje stanje sredstava, obaveza, kapitala i finansijskog rezultata poslovanja.

Navedenim mišljenjem je zadržana najviša revizijska ocjena usklađenosti finansijskih izvještaja sa međunarodno važećim standardima i zakonskim propisima, koju je DERK od svog osnivanja dobijao od eksternih revizora, među kojima su i ocjene Ureda za reviziju institucija Bosne i Hercegovine.

Provedenim *ex-post* kontrolama finansijskih transakcija nisu pronađene nepravilnosti. Time je potvrđena efikasnost postavljenog sistema finansijskog upravljanja i unutrašnje kontrole kojima se osigurava prevencija ili identifikacija mogućih grešaka u cilju zaštite imovine od gubitaka uzrokovanih nepažnjom ili lošim upravljanjem.

U pravcu daljnjeg razvoja sistema finansijskog upravljanja i kontrole DERK, u skladu sa potpisanim *Sporazumom o vršenju interne revizije* sa Jedinicom za internu reviziju Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, očekuje objektivnu i stručnu pomoć na unapređenju organizacije poslovanja. Korištenjem usluga interne revizije želi se obezbijediti razvoj i *ex-ante* procjena definiranih procesa, te osnažiti proces integralnog upravljanja svim rizicima (tzv. risk menadžment). U izvještajnom periodu nije bilo realiziranih procesa interne revizije.

Provođenjem eksterne revizije DERK osigurava i nezavisan i pouzdan izvještaj o korištenju imovine te upravljanju prihodima i rashodima. Vodeći se opredjeljenjem i principima objektivnosti i javnosti u radu, a u cilju pružanja informacija o svom finansijskom položaju i rezultatima poslovanja, Državna regulatorna komisija svake godine objavljuje revizijski izvještaj. Revidirani finansijski izvještaji za 2019. godinu su objavljeni u "Službenom glasniku BiH", broj 24/20 i u okviru internet prezentacije DERK-a.

6. OSNOVNI PRAVCI AKTIVNOSTI U 2021. GODINI

Državna regulatorna komisija za električnu energiju nastaviti će svoje aktivnosti na osiguranju uvjeta za slobodnu trgovinu i kontinuirano snabdijevanje električnom energijom po unaprijed definiranom standardu kvaliteta za dobrobit građana Bosne i Hercegovine, uz poštovanje međunarodnih sporazuma, domaćih zakona, odgovarajućih evropskih uredbi i direktiva, kao i drugih pravila o unutrašnjem tržištu električne energije.

DERK će i u 2021. godini zadržati kontinuitet saradnje sa Parlamentarnom skupštinom Bosne i Hercegovine, a posebno sa Komisijom za saobraćaj i komunikacije Predstavničkog doma PS BiH i Komisijom za vanjsku i trgovinsku politiku, carine, saobraćaj i komunikacije Doma naroda PS BiH. Također, primarni interes će ostati i razmjena informacija i usklađenost ključnih regulatornih aktivnosti sa Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, nadležnim za kreiranje politike u skladu sa *Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH*.

Svi dosada primjenjivani modaliteti međusobnog praćenja i usklađivanja djelovanja koristit će se i u 2021. godini u odnosima sa Regulatornom komisijom za energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine i Regulatornom komisijom za energetiku Republike Srpske, kao i sa drugim regulatornim tijelima uspostavljenim na državnom nivou, prije svega sa Konkurencijskim vijećem BiH.

Kako bi zadovoljio potrebe različitih nivoa odlučivanja za kvalitetnim i pouzdanim statističkim podacima u području energije DERK će ostati referentan izvor i aktivan generator ovih podataka. U ovom cilju DERK će slijediti razvoj EU pravila i poštovati agendu Energetske zajednice, uz nastavak saradnje sa Agencijom za statistiku BiH.

DERK će pratiti aktivnosti i trendove u kompletnom energetske sektoru i neposredno se uključivati u sve relevantne događaje.

Kroz svoje djelovanje DERK će biti usmjeren na:

- donošenje tarifa u okviru svojih nadležnosti,
- izdavanje licenci,
- regulatorni nadzor licenciranih subjekata,
- kreiranje novih regulatornih pravila, te analiziranje ranije donesenih regulatornih pravila i postojeće prakse, uz pregled i reviziju akata DERK-a,
- praćenje nabavke pomoćnih usluga i pružanja sistemske usluge i uravnoteženja elektroenergetskog sistema BiH, i po potrebi nastavak razvoja modela ovih usluga,
- stvaranje većeg stepena integracije domaćeg tržišta električne energije,

- doprinos uređenju i funkcioniranju veleprodajnog tržišta, uključujući uspostavljanje institucionalnog okvira za organizirano tržište za dan unaprijed,
- doprinos uređenju i funkcioniranju potpuno otvorenog maloprodajnog tržišta u BiH,
- razvoj pravila kojima se regulira priključenje korisnika na prijenosni sistem,
- jačanje kapaciteta za ispunjavanje međunarodnih obaveza u vezi sa regulatornim izvještavanjem,
- odobravanje i nadziranje pravila koja razviju Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini, Elektroprijenos Bosne i Hercegovine i Komunalno Brčko,
- odobravanje *Indikativnog plana razvoja proizvodnje za period 2022. – 2031. godina, Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže* za naredni desetogodišnji period, kao i *Plana investicija Elektroprijenosa BiH*,
- praćenje primjene Mehanizma naplate između operatora prijenosnog sistema (ITC mehanizam) i rada Ureda za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Evropi (SEE CAO),
- regulatorno djelovanje u vezi pravila i smjernica za rad mreža i Uredbe o cjelovitosti i transparentnosti veleprodajnog tržišta energije,
- regulatorno djelovanje u razvoju cyber sigurnosti u elektroenergetskom sektoru BiH,
- informiranje reguliranih subjekata i javnosti o regulatornoj praksi, i
- obavljanje ostalih poslova koji mu budu povjereni u nadležnost.

U provođenju svojih aktivnosti DERK će, u granicama ovlaštenja koja su mu zakonom povjerena, voditi računa o zaštiti kupaca i dati svoj doprinos u iznalaženju najbolje primjenjivih rješenja.

S obzirom na činjenicu da je Bosna i Hercegovina temeljem Ugovora o uspostavi Energetske zajednice obavezna u svoje zakonodavstvo transponirati i u praksi implementirati propise Evropske unije o internom energetske tržištu ('Treći energetske paket'), DERK će u okvirima svojih kompetencija i optimalnom koordinacijom sa drugim ključnim subjektima dati svoj doprinos razvoju pravnog okvira.

U interesu svih ključnih subjekata je provedba reforme elektroenergetskog sektora u Bosni i Hercegovini, harmonizacija podzakonskih propisa i efikasna koordinacija među tijelima koja učestvuju u njihovoj pripremi i izradi. Cilj je kreiranje jasnog i pouzdanog zakonodavnog okvira zasnovanog na direktivama i uredbama EU o unutrašnjem tržištu električne energije.

U tom smislu, DERK planira nastavak aktivnog učešća u izradi zakonodavnog okvira u oblasti električne energije u Bosni i Hercegovini u skladu sa pravnom stečevinom EU, te u otklanjanju nedostataka u elektroenergetskom sektoru koji su navedeni u izvještajima Evropske komisije o BiH.

Državna regulatorna komisija će u skladu sa svojim nadležnostima dati doprinos realizaciji preporuka sa sastanaka Odbora za stabilizaciju i pridruživanje Bosne i Hercegovine Evropskoj uniji i Pododbora za transport, energiju, okoliš i regionalni razvoj. DERK će nastaviti svoje učešće u *Programu integriranja Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju*, aktivno dajući doprinos aktivnostima iz Poglavlja 15 – Energija, Poglavlja 21 – Transevropske mreže, i Poglavlja 28 – Zaštita zdravlja i potrošača.

DERK će participirati u podršci i provedbi regionalnih prioriteta i projekata Energetske zajednice, ali i prioriteta koji su u okviru Energetske zajednice identificirani za elektroenergetski sektor BiH, i navode se u Zaključcima Ministarskog vijeća i *Izvještaju o implementaciji acquis-a prema Ugovoru o uspostavi Energetske zajednice*. DERK će dati svoj puni doprinos u realizaciji mjera u sektoru energije koje su dogovorene u okviru ‘Berlinskog procesa’. U skladu sa pozicijom Bosne i Hercegovine i svojim nadležnostima DERK će učestovati u CESEC inicijativi (Inicijativa Evropske komisije za gasno i elektroenergetsko povezivanje u centralnoj i jugoistočnoj Evropi).

DERK planira dati svoj doprinos i u nastavku realizacije više regionalnih projekata Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID) i Nacionalne asocijacije regulatora SAD (NARUC).

U 2021. godini nastavlja se višegodišnji *USAID Projekat asistencije energetsom sektoru*, te će DERK pratiti njegove aktivnosti i učestvovati u realizaciji pojedinih komponenti koje su u funkciji rada regulatora. Svoje aktivno učešće DERK planira i na narednom Energetskom samitu u BiH, koji će se u okviru ovog Projekta održati 2021. godine.

U centru zanimanja bit će i aktivnosti međunarodnih tijela koje se odnose na reguliranje tržišta električne energije, prije svega onih u čijem radu DERK i sam učestvuje:

- ECRB – Regulatorni odbor Energetske zajednice,
- ERRA – Regionalna asocijacija energetske regulatora,
- MEDREG – Asocijacija mediteranskih energetske regulatora,
- CEER – Vijeće evropskih energetske regulatora, i
- ICER – Međunarodna konfederacija energetske regulatora.

Državna regulatorna komisija će nastaviti praćenje rada Agencije za saradnju energetske regulatora (ACER), i zavisno od razvoja pravnog okvira u Bosni i Hercegovini razmotriti mogućnosti za direktno učešće u radu ovog tijela.

DERK će u narednom periodu vršiti analizu sadržaja i aktivnosti koje proizilaze iz novog paketa energetske propisa Evropske unije za očuvanje konkurentnosti u tranziciji prema čistoj energiji (*Čista energija za sve Evropljane*). Ovakav pristup uvažava činjenicu da sve nove uredbe i direktive EU iz sektora energije postaju obavezujuće i za Bosnu i Hercegovinu putem mehanizama koji su razvijeni prema Ugovoru o uspostavi Energetske zajednice.

PRILOG A: Osnovni podaci o elektroenergetskom sistemu Bosne i Hercegovine

(korišteni podaci NOS-a BiH, Elektroprijenosa BiH i elektroprivreda u BiH)

Osnovni podaci o instaliranoj snazi proizvodnih objekata

Ukupna instalirana snaga proizvodnih objekata u Bosni i Hercegovini iznosi 4.530,64 MW, od čega u većim hidroelektranama 2.076,6 MW, u termoelektranama 2.065 MW, a u većim vjetroelektranama 86,6 MW. Instalirana snaga malih hidroelektrana je 172,19 MW, solarnih elektrana 34,89 MW, elektrana na biogas i biomasu 2,11 MW, malih vjetroelektrana 0,40 MW, dok je 92,85 MW instalirano u industrijskim elektranama.

Veći proizvodni objekti

Hidroelektrane	Snaga agregata (MW)	Ukupna instalirana snaga (MW)
Trebinje I	2×54+63	171
Trebinje II	8	8
Dubrovnik (BiH+Hr.)	126+108	234
Čapljina	2×210	420
Rama	80+90	170
Jablanica	6×30	180
Grabovica	2×57	114
Salakovac	3×70	210
Mostar	3×24	72
Mostarsko blato	2×30	60
Peć-Mlini	2×15,3	30,6
Jajce I	2×30	60
Jajce II	3×10	30
Bočac	2×55	110
Višegrad	3×105	315

Termoelektrane	Instalirana snaga (MW)	Raspoloživa snaga (MW)
TUZLA	715	635
<i>Tuzla G3</i>	<i>100</i>	<i>85</i>
<i>Tuzla G4</i>	<i>200</i>	<i>182</i>
<i>Tuzla G5</i>	<i>200</i>	<i>180</i>
<i>Tuzla G6</i>	<i>215</i>	<i>188</i>
KAKANJ	450	398
<i>Kakanj G5</i>	<i>110</i>	<i>100</i>
<i>Kakanj G6</i>	<i>110</i>	<i>90</i>
<i>Kakanj G7</i>	<i>230</i>	<i>208</i>
GACKO	300	276
UGLJEVIK	300	279
STANARI	300	283
Vjetroelektrane	Snaga agregata (MW)	Ukupna instalirana snaga (MW)
Mesihovina	22×2,3	50,6
Jelovača	18×2	36

Osnovni podaci o prijenosnom sistemu

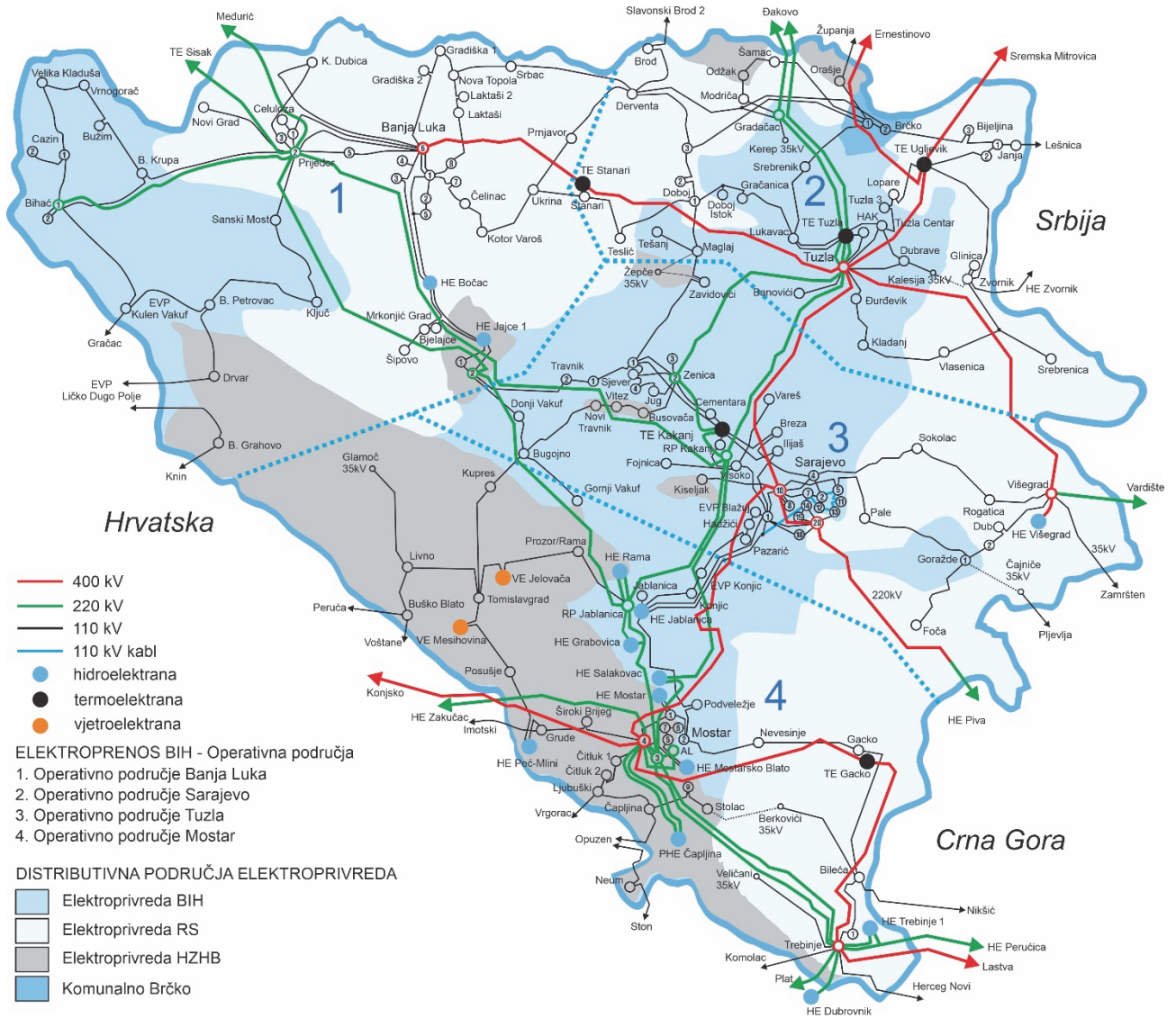
Nazivni napon dalekovoda	<i>dalekovodi</i>
	Dužina (km)
400 kV	865,93
220 kV	1.520,09
110 kV	4.034,62
110 kV – kablovski vod	34,06

Nazivni napon dalekovoda	<i>interkonekcije</i>
	Broj interkonektora
400 kV	4
220 kV	10
110 kV	23
<i>Ukupno</i>	<i>37</i>

Vrsta trafostanice	<i>trafostanice</i>	
	Broj trafostanica	Instalirana snaga (MVA)
TS 400/x kV	10	5.980,5
TS 220/x kV	8	1.423,0
TS 110/x kV	135	5.642,0

Prijenosni odnos transformatora	<i>transformatori</i>	
	Broj transformatora	Instalirana snaga (MVA)
TR 400/x kV	14	4.900,0
TR 220/x kV	13	1.950,0
TR 110/x kV	250	6.195,5

PRILOG B: Karta elektroenergetskog sistema Bosne i Hercegovine sa operativnim područjima Elektroprijenosa BiH i distributivnim područjima elektroprivreda (31. decembar 2020. godine)

PRILOG C: Bilansne veličine elektroenergetskog sektora Bosne i Hercegovine

(GWh)

2020. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	Ostali subjekti	BiH
Proizvodnja hidroelektrana	1.024,07	1.677,83	1.533,93		40,65	4.276,48
Proizvodnja termoelektrana	5.155,80	3.285,61			2.001,57	10.442,98
Proizvodnja većih vjetroelektrana			147,50		114,31	261,81
Proizvodnja malih i industrijskih el.	58,05	36,07			315,28	409,40
Proizvodnja	6.237,92	4.999,51	1.681,43		2.471,81	15.390,67
Distributivna potrošnja	4.677,57	3.690,32	1.352,59	272,74		9.993,22
Gubici prijenosa						317,16
Veliki kupci	560,62	216,72	17,20		95,50	890,04
Vlastita potrošnja elektrana i pumpanje		12,57	112,59		3,92	129,08
Potrošnja	5.238,19	3.919,61	1.482,38	272,74	99,42	11.329,50
2019. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	Ostali subjekti	BiH
Proizvodnja hidroelektrana	1.443,95	1.604,74	2.537,38		63,53	5.649,60
Proizvodnja termoelektrana	4.527,31	3.017,35			2.068,32	9.612,98
Proizvodnja većih vjetroelektrana			165,98		87,69	253,67
Proizvodnja malih i industrijskih el.	62,52	47,24			448,00	557,76
Proizvodnja	6.033,78	4.669,33	2.703,36		2.667,54	16.074,01
Distributivna potrošnja	4.737,34	3.726,24	1.407,10	271,87		10.142,55
Gubici prijenosa						323,95
Veliki kupci	493,33	374,32	571,41		311,52	1.750,58
Vlastita potrošnja elektrana i pumpanje		13,83	96,28		2,94	113,05
Potrošnja	5.230,67	4.114,39	2.074,79	271,87	314,46	12.330,13
2018. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	Ostali subjekti	BiH
Proizvodnja hidroelektrana	1.533,61	2.729,05	1.984,86		52,56	6.300,08
Proizvodnja termoelektrana	5.648,34	3.249,42			2.056,00	10.953,76
Proizvodnja većih vjetroelektrana			103,50			103,50
Proizvodnja malih i industrijskih el.	63,46	50,58			401,61	515,65
Proizvodnja	7.245,41	6.029,05	2.088,35		2.510,18	17.872,99
Distributivna potrošnja	4.705,96	3.770,48	1.392,22	270,02		10.138,68
Gubici prijenosa						398,77
Veliki kupci	464,34	361,65	131,09		1.646,73	2.603,81
Vlastita potrošnja elektrana i pumpanje		11,77	137,43		3,49	152,69
Potrošnja	5.089,64	4.143,91	1.650,44	270,02	1.650,22	13.293,95
2017. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	Ostali subjekti	BiH
Proizvodnja hidroelektrana	941,41	1.575,30	1.287,41		27,27	3.831,39
Proizvodnja termoelektrana	6.007,23	2.870,62			2.040,59	10.918,44
Proizvodnja malih i industrijskih el.	60,38	42,21			298,98	401,57
Proizvodnja	7.009,02	4.488,13	1.287,41	0	2.366,84	15.151,40
Distributivna potrošnja	4.730,02	3.772,64	1.399,58	276,86		10.179,10
Gubici prijenosa						341,52
Veliki kupci	1.225,42	339,99	3,40		993,01	2.561,82
Vlastita potrošnja elektrana i pumpanje		14,03	266,11		3,82	283,96
Potrošnja	5.955,44	4.126,66	1.669,09	276,86	996,82	13.366,40
2016. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	Ostali subjekti	BiH
Proizvodnja hidroelektrana	1.395,40	2.498,19	1.540,38		35,41	5.469,39
Proizvodnja termoelektrana	5.780,27	3.261,70			1.565,94	10.607,91
Proizvodnja malih i industrijskih el.	68,99	55,02			307,63	431,64
Proizvodnja	7.244,66	5.814,91	1.540,38		1.908,99	16.508,94
Distributivna potrošnja	4.548,29	3.721,07	1.364,62	270,08	83,65	9.987,72
Gubici prijenosa						333,30
Veliki kupci	458,05	281,29	1.503,02		226,59	2.468,94
Vlastita potrošnja elektrana i pumpanje		11,87	51,73		11,53	75,13
Potrošnja	5.006,34	4.014,23	2.919,37	270,08	321,77	12.865,10

PRILOG D: Elektroenergetski pokazatelji Bosne i Hercegovine

		2016	2017	2018	2019	2020
Proizvodnja električne energije	(GWh)	16.508,94	15.151,40	17.872,99	16.074,02	15.390,67
Neto uvoz	(GWh)	3.144,55	3.428,16	3.118,73	2.824,96	3.266,28
Neto izvoz	(GWh)	6.788,40	5.213,15	7.697,77	6.568,84	7.327,44
Ukupna isporučena električna energija	(GWh)	12.865,10	13.366,40	13.293,95	12.330,13	11.329,50
Ukupna potrošnja električne energije	(GWh)	12.865,10	13.366,40	13.293,95	12.330,13	11.329,50
Gubici prijenosa	(GWh)	333,30	341,52	398,77	323,95	317,16
Gubici prijenosa	(%)	1,75%	1,90%	1,96%	1,77%	1,75%
Gubici distribucije	(GWh)	1.024,76	1.005,92	950,00	933,29	912,62
Gubici distribucije	(%)	10,26%	9,88%	9,37%	9,20%	9,13%
Potrošnja elektrana i pumpanje	(GWh)	75,13	283,96	152,69	113,05	129,08
Ukupna potrošnja krajnjih kupaca	(GWh)	11.431,90	11.735,00	11.792,50	10.959,84	9.970,65
	<i>Nerezidencijalni kupci</i>	6.698,88	6.978,87	7.107,16	6.233,91	5.175,82
	<i>Domaćinstva</i>	4.733,02	4.756,13	4.685,33	4.725,94	4.794,83
Maksimalno opterećenje sistema	(MW)	2.098,00	2.189,00	1.994,00	1.945,00	1.804,00
Ukupna instalirana snaga elektrana	(MW)	4.351,88	4.384,77	4.462,23	4.506,53	4.530,64
Termoelektrane na uglj		2.156,23	2.156,23	2.156,23	2.156,23	2.156,23
Ukupno hidroelektrane		2.180,24	2.207,47	2.235,60	2.238,84	2.248,79
	<i>male hidroelektrane</i>	96,74	124,00	159,00	162,24	172,19
	<i>pumpne hidroelektrane</i>	420,00	420,00	420,00	420,00	420,00
Ostali obnovljivi izvori ukupno		15,41	18,06	71,39	111,46	124,00
	<i>vjetroelektrane</i>	0,30	0,30	51,00	87,00	87,00
	<i>solarne elektrane</i>	14,12	16,52	18,15	22,35	34,89
	<i>elektrane na biomasu</i>	0,00	0,25	0,25	1,12	1,12
	<i>elektrane na biogas</i>	0,99	0,99	0,99	0,99	0,99
Prijenosna mreža	(km)	6.320,94	6.371,11	6.402,10	6.409,71	6.420,64
	<i>380 kV</i>	864,73	864,73	865,93	865,93	865,93
	<i>220 kV</i>	1.520,38	1.520,38	1.520,09	1.520,09	1.520,09
	<i>110 kV</i>	3.935,83	3.986,00	4.016,07	4.023,69	4.034,62
Broj interkonektora		37	37	37	37	37
Instalirana snaga trafostanica	(MVA)	12.758,50	13.022,00	12.903,00	12.783,00	13.045,50
Kupci električne energije		1.531.501	1.541.968	1.553.439	1.567.786	1.588.773
	<i>Nerezidencijalni kupci</i>	126.303	127.553	126.508	128.224	137.629
	<i>Domaćinstva</i>	1.405.198	1.414.415	1.426.931	1.439.562	1.451.144
Kvalificirani kupci		1.531.501	1.541.968	1.553.439	1.567.786	1.588.773
Kupci koji su promijenili snabdjevača		58	56	31	16	17
Isporučena energija	(GWh)	321,77	1.859,97	1.737,69	365,92	157,90
Udio u ukupnoj potrošnji krajnjih kupaca	(%)	2,81%	15,85%	14,74%	3,34%	1,58%
Kupci za koje cijene nisu regulirane		10.133	10.521	9.784	10.091	13.640
Isporučena energija	(GWh)	4.908,68	5.148,53	5.265,27	4.371,07	3.423,61
Udio u ukupnoj potrošnji krajnjih kupaca	(%)	42,94%	43,87%	44,65%	39,88%	34,34%

PRILOG E: *Acquis* Energetske zajednice

Acquis, odnosno pravni okvir Energetske zajednice u svom središtu ima direktive i uredbе iz Trećeg energetskeg paketa EU koje predviđaju zajedničke propise za interna tržišta električne energije i prirodnog gasa i reguliraju prekograničnu trgovinu. Početni set propisa Energetske zajednice iz 2005. godine u više navrata inoviran je novim direktivama i uredbama i dopunjavан propisima u oblastima sigurnosti snabdijevanja, zaštite okoliša, konkurencije, obnovljivih izvora energije, energetske efikasnosti, infrastrukture, obaveznih naftnih rezervi i statistike, te transparentnosti, odnosno obaveza objave podataka na tržištima energije. *Acquis* Energetske zajednice prati razvoj pravnog okvira Evropske unije i danas obuhvata njenu ključnu energetskeu legislativu u područjima električne energije, gasa, sigurnosti snabdijevanja, obnovljivih izvora, zaštite okoliša, energetske efikasnosti, nafte, infrastrukture, konkurencije i statistike. Generalni rokovi za transpoziciju u nacionalno zakonodavstvo i implementaciju uredbi i direktiva EU navode se u zagradaма.

Acquis o električnoj energiji

- Uredba Komisije (EU) br. 2016/1447 od 26. augusta 2016. godine o uspostavljanju mrežnih pravila za zahtjeve za priključivanje na mrežu sistema za prijenos istosmjernom strujom visokog napona i istosmjerno priključenih modula elektroenergetskog parka (rok: 12. juli 2021., osim za čl. 4(2) tačka (a) i (b), 5(4), 75., 76. i 78(1) gdje je rok 12. juli 2018.),
- Uredba Komisije (EU) br. 2016/1388 od 17. augusta 2016. o uspostavljanju mrežnih pravila za priključak kupca (rok: 12. juli 2021., osim za čl. 4(2) tačka (a) i (b), 6(4), 51(1), 56. i 57. gdje je rok: 12. juli 2018.),
- Uredba Komisije (EU) br. 2016/631 od 14. aprila 2016. o uspostavljanju mrežnih pravila za zahtjeve za priključivanje proizvođača električne energije na mrežu (rok: 12. juli 2021., osim za čl. 4(2) tačka (a) i (b), 7(4), 58., 59., 61(1), 68(1) i 69(1) gdje je rok 12. juli 2018.),
- Uredba Komisije (EU) br. 543/2013 od 14. juna 2013. o dostavi i objavi podataka na tržištima električne energije i o izmjeni Priloga I Uredbe (EZ) br. 714/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća (rok: 24. decembar 2015.),
- Uredba (EU) br. 1227/2011 Evropskog parlamenta i Vijeća od 25. oktobra 2011. o cjelovitosti i transparentnosti veleprodajnog tržišta energije (rok: 29. maj 2020.),
- Uredba Komisije (EU) br. 838/2010 od 23. septembra 2010. o utvrđivanju smjernica koje se odnose na mehanizam naknade između operatora prijenosnih sistema i zajednički regulatorni pristup naplati prijenosa (rok: 1. januar 2014.),
- Direktiva 2009/72/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 13. jula 2009. o zajedničkim pravilima za unutrašnje tržište električne energije i stavljanju van snage Direktive 2003/54/EZ (rok: 1. januar 2015., osim za član 9(1) gdje je rok: 1. juni 2016., član 9(4): 1. juni 2017. i član 11: 1. januar 2017.),
- Uredba (EZ) br. 714/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća od 13. jula 2009. o uvjetima za pristup mreži za prekograničnu razmjenu električne energije i stavljanju van snage Uredbe (EZ) br. 1228/2003 (rok: 1. januar 2015.).

Acquis o gasu

- Uredba Komisije (EU) br. 2017/460 od 16. marta 2017. o uspostavi mrežnih pravila o usklađenim strukturama transportnih tarifa za gas (rok: 28. februar 2020., osim za poglavlja II, III i IV gdje je rok 31. maj 2021.),
- Uredba Komisije (EU) br. 2017/459 od 16. marta 2017. o uspostavi mrežnih pravila za mehanizme raspodjele kapaciteta u transportnim sistemima za gas (rok: 28. februar 2020., osim za poglavlja II, III i IV gdje je rok 31. maj 2021.),
- Uredba Komisije (EU) br. 2015/703 od 30. aprila 2015. o uspostavi mrežnih pravila interoperabilnosti i razmjene podataka (rok: 1. oktobar 2018. godine),
- Uredba Komisije (EU) br. 312/2014 od 26. marta 2014. o uspostavi mrežnih pravila o uravnoteženju gasa transportnih mreža (rok: 12. decembar 2020. godine),
- Uredba (EU) br. 1227/2011 (vidjeti *Acquis o električnoj energiji*),
- Direktiva 2009/73/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 13. jula 2009. o zajedničkim pravilima za unutrašnje tržište prirodnog gasa i stavljanju van snage Direktive 2003/55/EZ (rok: 1. januar 2015., osim član 9(1): 1. juni 2016., član 9(4): 1. juni 2017. i član 11: 1. januar 2017.),
- Uredba (EZ) br. 715/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća od 13. jula 2009. o uvjetima za pristup mrežama za transport prirodnog gasa i stavljanju van snage Uredbe (EZ) br. 1775/2005 (rok: 1. januar 2015., osim za Aneks I gdje je rok 1. oktobar 2018. godine).

Acquis o sigurnosti snabdijevanja

- Direktiva 2005/89/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 18. januara 2006. o mjerama zaštite sigurnosti snabdijevanja električnom energijom i ulaganja u infrastrukturu (rok: 31. decembar 2009.),
- Direktiva Vijeća 2004/67/EZ od 26. aprila 2004. o mjerama zaštite sigurnosti snabdijevanja prirodnim gasom (rok: 31. decembar 2009.).

Acquis o obnovljivim izvorima

- Direktiva 2009/28/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. aprila 2009. o promociji korištenja energije iz obnovljivih izvora te o izmjeni i kasnijem stavljanju van snage direktiva 2001/77/EZ i 2003/30/EZ (rok: 1. januar 2014.).

Nacionalni ciljevi za udio energije iz obnovljivih izvora u konačnoj bruto potrošnji 2020. za Ugovorne strane Energetske zajednice određeni su odlukom Ministarskog vijeća 18. oktobra 2012. godine (2012/04/MC-EnC).

Nastavak na sljedećoj stranici ⇨

⇒ *Nastavak sa prethodne stranice*

Acquis o zaštiti okoliša

- Direktiva (EU) 2016/802 Evropskog parlamenta i Vijeća od 11. maja 2016. o smanjenju sadržaja sumpora u određenim tekućim gorivima (rok: 30. juni 2018.),
- Provedbena odluka Komisije (EU) 2015/253 od 16. februara 2015. o utvrđivanju pravila uzorkovanja i izvještavanja u skladu s Direktivom Vijeća 1999/32/EZ za sadržaj sumpora u brodskim gorivima (rok: 30. juni 2018.),
- Direktiva 2011/92/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 13. decembra 2011. o procjeni učinaka određenih javnih i privatnih projekata na okoliš, izmijenjena Direktivom 2014/52/EU (rok: 1. januar 2019.),
- Direktiva 2010/75/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 24. novembra 2010. o industrijskim emisijama (integrirano sprečavanje i kontrola zagađenja) – samo Poglavlje III, Aneks V i član 72(3)-(4) (rok: 1. januar 2018.),
- Direktiva 2004/35/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 21. aprila 2004. o odgovornosti za okoliš u pogledu sprečavanja i otklanjanja štete u okolišu, izmijenjena Direktivom 2006/21/EZ, Direktivom 2009/31/EZ i Direktivom 2013/30/EU (rok: 1. januar 2021.),
- Direktiva 2001/80/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. oktobra 2001. o ograničenju emisija određenih zagađivača vazduha iz velikih uređaja za loženje (rok: 31. decembar 2017.),
- Direktiva 2001/42/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 27. juna 2001. o procjeni učinaka određenih planova i programa na okoliš (rok: 31. mart 2018.),
- Član 4(2) Direktive Vijeća 79/409/EEZ od 2. aprila 1979. o zaštiti ptica (rok: 1. juli 2006.).

Acquis o zaštiti okoliša se primjenjuje u onoj mjeri u kojoj ima utjecaja na mrežnu energiju. U skladu sa članom 13. Ugovora, Ugovorne strane potvrđuju važnost Protokola iz Kyota i nastojat će da mu pristupe.

Acquis o energetskej efikasnosti

- Uredba (EU) br. 2017/1369 Evropskog parlamenta i Vijeća od 4. jula 2017. o utvrđivanju okvira za označavanje energetske efikasnosti i stavljanju van snage Direktive 2010/30/EU (rok: 1. januar 2020.),
- Direktiva 2012/27/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 25. oktobra 2012. o energetskej efikasnosti, izmjeni direktiva 2009/125/EZ i 2010/30/EU i stavljanju van snage direktiva 2004/8/EZ i 2006/32/EZ (rok: 15. oktobar 2017.),
- Direktiva 2010/31/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 19. maja 2010. o energetskej efikasnosti zgrada (rok: 30. septembar 2012.).

Acquis o nafti

- Direktiva Vijeća 2009/119/EZ od 14. septembra 2009. o obavezi država članica da održavaju minimalne zalihe sirove nafte i/ili naftnih derivata (rok: 1. januar 2023.).

Acquis o infrastrukturi

- Uredba (EU) br. 347/2013 Evropskog parlamenta i Vijeća od 17. aprila 2013. o smjernicama za transevropsku energetskej infrastrukturu te stavljanju van snage Odluke br. 1364/2006/EZ i izmjeni uredbi (EZ) br. 713/2009, (EZ) br. 714/2009 i (EZ) br. 715/2009 (rok: 31. decembar 2016.).

Acquis o konkurenciji

U skladu sa Aneksom III Ugovora o uspostavi Energetske zajednice, nisu dozvoljene i bit će procjenjivane u skladu sa čl. 81., 82. i 87. Ugovora o osnivanju Evropske zajednice sljedeće aktivnosti:

- Sprečavanje, ograničavanje ili poremećaj konkurencije,
- Zloupotreba dominantne pozicije,
- Pružanje državne pomoći koja uzrokuje ili prijeti poremećajem konkurencije.

Poštovat će se odredbe Ugovora o osnivanju Evropske zajednice, posebno člana 86. koje se odnose na javna preduzeća i preduzeća kojima su data posebna prava.

* Navedene odredbe sadržane su u čl. 101., 102., 106., i 107. Ugovora o funkcioniranju Evropske unije.

Acquis o statistici

- Provedbena uredba Komisije (EU) 2019/803 od 17. maja 2019. o tehničkim zahtjevima u pogledu sadržaja izvještaja o kvalitetu evropske statistike o cijenama prirodnog gasa i električne energije u skladu s Uredbom (EU) 2016/1952 Evropskog parlamenta i Vijeća (rok: 15. juni 2022.),
- Uredba (EU) 2016/1952 Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. oktobra 2016. o evropskej statistici cijena prirodnog gasa i električne energije te stavljanju van snage Direktive 2008/92/EZ (rok: 1. mart 2018.),
- Uredba (EZ) br. 1099/2008 Evropskog parlamenta i Vijeća od 22. oktobra 2008. o energetskej statistici (rok: 31. decembar 2013.).

Prilikom definiranja *acquis*-a, Ministarsko vijeće i Stalna grupa na visokom nivou vrše određena prilagođavanja propisa Evropske unije institucionalnom okviru Energetske zajednice, vodeći računa i o vremenskim ograničenjima u regiji.

Napomena: Tekstovi propisa EU koji se navode u ovom prilogu su dostupni u okviru internet prezentacije Državne regulatorne komisije za električnu energiju (www.derk.ba).

Dodatne informacije o radu i postupcima koje vodi Državna regulatorna komisija za električnu energiju mogu se naći u okviru internet prezentacije na adresi www.derk.ba, odnosno dobiti kontaktom na telefone 035 302060 i 035 302070, telefax 035 302077, e-mail info@derk.ba ili u sjedištu DERK-a u Tuzli, Ulica Đorđa Mihajlovića 4/II.
